

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

Utvärdering av framtidssamtalet med unga lagöverträdare i Hudiksvalls kommun

Foto: Cathrine Ugglå

Utvärdering av framtidssamtalet med unga lagöverträdare i Hudiksvalls kommun

Kaj Gustafsson

FoU Rapport 2015:1
FoU Välfärd – Region Gävleborg

Layout: Gunilla Bloom Lundqvist
Tryck: Backman Info, Gävle

ISSN: 1654-8272

Förord

Hudiksvalls kommun har en lång tradition av nära samverkan med polismyndigheten. Exempelvis utvecklades tidigt spindelträffar mellan skola, socialtjänst, polis och fritid som ett samverkansforum kring barn och unga i riskzonen för normbrytande beteende. I arbetet med barn och unga är det av stor vikt att tidigt identifiera de som riskerar att utveckla ett utanförskap i vuxen ålder, vilket ofta innebär personligt lidande och stora samhällskostnader. Verksamheten med framtidssamtal som utvecklats med stöd av medel från Brottsförebyggande rådet, innebär att socialtjänsten och polisen tar ett gemensamt ansvar i detta arbete.

En slutsats som dragits under arbetet med framtidssamtal är att en samverkanspart saknas – skolan. Med anledning av detta pågår ett samverkansprojekt med stöd av sociala investeringsmedel från Hudiksvalls kommun under två år. Projektet är inriktat på att vidareutveckla befintliga samverkanstrukturer mellan skola, socialtjänst, polis, fritid och förskola. Målet med detta är att tidigt, redan på förskolenivå, identifiera barn som riskerar att utveckla ett varaktigt utanförskap. Två viktiga parametrar som används i arbetet är att följa upp skolnärvaro och skolprestationer då en fungerande skolsituation enligt forskningen utgör en av de viktigaste skyddsfaktorerna för att inte hamna i utanförskap.

Socialtjänsten i Hudiksvall arbetar med att utveckla sin verksamhet utifrån teorierna kring risk och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga. Vägledande är att använda de s.k. risk-, behov- och responsivitetsprinciperna. Riskprincipen handlar om att identifiera barn och ungdomar med hög risk för normbrytande beteende, behovsprincipen innebär att fokusera på faktorer som driver och vidmakthåller problemen. Responsivitetsprincipen bygger på att anpassa insatsernas utformning efter individens personlighet och situation.

Framtidssamtalen med unga som begått brott är en del i en större helhet som kan bli stark om delarna fogas samman på ett bra sätt. Denna utvärdering har inte bara ökat kunskapen kring verksamheten med framtidssamtal, utan även tillfört kunskap och erfarenhet kring implementeringsarbete.

Jag vill rikta ett stort tack till samtliga som medverkat i arbetet och de ungdomar och föräldrar som bidragit till denna utvärdering.

Hudiksvall 20 april 2015

Jennie Blomstrand
Chef Barn- och ungdomsenheten
Socialtjänsten, Hudiksvalls kommun

Innehållsförteckning

FÖRORD	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	4
SAMMANFATTNING	6
1. INLEDNING	7
Utvärderingsuppdraget	8
2. UTVÄRDERINGENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	9
3. METOD OCH GENOMFÖRANDE	10
Intervjuer med ungdomar och föräldrar	10
Intervjuer med professionella	11
Intervjuernas genomförande	11
Akt- och registerstudier	11
Etiska överväganden	12
Analys.....	12
Utvärderingens faser.....	13
4. REKONSTRUKTION AV FRAMTIDSSAMTALETS PROGRAMLOGIK	14
Programlogik som verktyg vid utvärdering och utvecklingsarbete	14
Framtidssamtalets programlogik	15
Inflöde	16
Interventionens 1:a prestation.....	16
Förväntat omedelbart utfall	17
Förväntade effekter i första ledet	17
Interventionens 2:a prestation	17
Förväntade effekter i andra ledet	17
Förväntade effekter på längre sikt.....	18
Interventionens teoretiska och normativa utgångspunkter.....	18
Instrumentet ESTER och forskning kring risk- och skyddsfaktorer.....	18
De norska bekymringssamtalens metodik	18
BBIC (Barns Behov i Centrum)	19
Metodiken vid förstagångssamtal med lagöverträdare under 15 år i Skärholmen och Aslans verksamhet i Linköping.....	19
Teorin om sociala band	19
5. KUNSKAPSLÄGET KRING BEKYMNINGSSAMTAL OCH LIKNANDE VERKSAMHETER FÖR UNGA LAGÖVERTRÄDARE	21
Utvärdering av Aslan-48	21
Utvärdering av förstagångssamtal i samverkan mellan polisen och socialtjänsten i Skärholmens stadsdelsområde	22
Forskningsläget kring brottspreventiva insatser för unga lagöverträdare.....	23
6. REDOVISNING AV RESULTATET FRÅN EFFEKTSTUDIEN	25
Bortfallsanalys	25
Vilka brott begick ungdomarna?.....	26
7. REDOVISNING AV STATISTIK FRÅN POLISEN OCH SOCIALTJÄNSTEN ANGÅENDE LAGÖVERTRÄDARE UNDER 15 ÅR	31
Vilka brott begår ungdomarna under 15 år?	31
8. REDOVISNING AV RESULTATET FRÅN INTERVJUERNA MED PROFESSIONELLA	34
Intervju med ungdomspolisen som genomför framtidssamtal.....	34
Intervju med socialsekreteraren som arbetar operativt med framtidssamtalen	38

Intervju med utredningschefen för norra polisområdet i Gävleborgs län (Hudiksvall, Ljusdal och Nordanstig)	41
Intervju med chefen för socialtjänstens barn- och ungdomsenhet.....	43
9. REDOVISNING AV INTERVJUER MED UNGDOMAR OCH FÖRÄLDRAR	45
Beskrivning av de intervjuade ungdomarna	45
Tiden innan framtidssamtalet	45
Upplevelser under framtidssamtalet.....	46
Om att "tjalla" på kompisar	47
Polisens uniform.....	48
Esterscreening	48
Föräldrastöd och andra stödinsatser.....	49
Uppföljningssamtal	49
Kontakt med polisen efter framtidssamtalet.....	49
Medling.....	50
Upplevda effekter av framtidssamtalet.....	50
Idéer om utveckling av verksamheten med framtidssamtal	51
10. ANALYS OCH REFLEKTION	52
Interventionens programlogik i mötet med verkligheten	52
Analys av framtidssamtalet som hantverk.....	55
Analys av intervjuerna med ungdomar och föräldrar	57
Flöden av polisanmälda ungdomar under 15 år över tid.....	58
Framtidssamtalets effekter på att förebygga upprepad brottslighet eller annat normbrytande beteende.....	59
Implementering av nya arbetsformer – en utmaning med olika faser	60
Uppmärksammade behov av utvecklingsarbete.....	61
Infrastruktur för utvecklingsarbete	61
11. AVSLUTANDE DISKUSSION	65
REFERENSER.....	66
BILAGA 1. UPPFÖLJNING – FRAMTIDSSAMTALET	68

Sammanfattning

Socialtjänsten och polisen i Hudiksvalls kommun arbetar sedan hösten 2012 med en intervention som kallas framtidssamtalet. Metoden som utvecklats med ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (BRÅ), innebär att uniformerad polis och en socialsekreterare träffar ungdomar under 15 år som misstänks för brott och deras föräldrar samt genomför ett särskilt strukturerat samtal. Efter tre månader utförs ett uppföljningssamtal med familjen. Inriktningen på verksamheten är dels att påverka ungdomarna och stärka deras föräldrar så att den unge inte begår fler brott, dels att genom screening av riskfaktorer för normbrytande beteende tidigt upptäcka de ungdomar som riskerar utveckla en kriminell livsstil.

Framtidssamtalet bygger på en idé om att förmedla en tydlig reaktion på brott och en ansats att stärka de sociala banden mellan ungdomarna och samhället. Syftet med utvärderingen som redovisas i denna rapport är att studera i vilken utsträckning framtidssamtalet har brottsförebyggande effekter, följa upp om metodens genomförande fungerar enligt den tänkta programlogiken samt identifiera vad som tycks vara verksamma komponenter i interventionen.

Utvärderingens resultat åskådliggör på en övergripande nivå att det uppstått problem med att utveckla former för en långsiktigt hållbar verksamhet som på ett systematiskt sätt når ut till ungdomarna. Uppföljningen av de ungdomar som deltagit i verksamheten visar att 2 av de 16 ungdomarna som studerats återkom för ny brottslighet efter interventionen, vilket utgör 13 %. Detta resultat bygger dock på ett litet underlag som är känsligt för slumpmässiga utfall. Med detta förbehåll kan konstateras att de brottsförebyggande effekterna av framtidssamtalet ligger i nivå med de som framkom vid utvärderingar av liknande verksamheter i Skärholmen och Linköping (Andersson, 2010; Stockholms stad, 2010). Resultatet av intervjuerna med ungdomar och föräldrar som deltagit i framtidssamtal samt de professionella, ger en bild av vad som verkar utgöra de verksamma inslagen i interventionens metodik. Exempel på komponenter som tycks vara av stor betydelse under samtalet är: en god atmosfär med respektfullt bemötande, motverkande av skuld och skamkänslor hos ungdomarna, förmedlande av brottslighetens konsekvenser kombinerat med att inge hopp om goda förändringsmöjligheter, ”moraliska kontrakt” med ungdomarna om att inte begå fler brott och ett visat intresse för deras person, situation och framtidsplaner. Den sammantagna slutsatsen i utvärderingen är att framtidssamtalet på en psykosocial nivå i mötet med ungdomar och deras föräldrar fungerar väl och tycks få de förväntade påverkans effekterna. Det verkar också uppstå allianser och tillit mellan ungdomarna, deras föräldrar och de professionella som genomför samtalen.

På en organisatorisk nivå finns dock angelägna behov av utvecklingsarbetet kring implementeringen av verksamheten inom socialtjänstens barn- och familjeenhet, inflödet av ungdomar samt dokumentation av de ungdomar som deltar i samtalen. Det pågår förutom framtidssamtalet intressanta utvecklingsprocesser inom en rad områden i Hudiksvall med inriktning på insatser för normbrytande ungdomar och ungdomar i riskzon för annan psykosocial problematik. Vidareutveckling av samarbetsformer mellan socialtjänst, skola, förskola, polis och fritid, utbildning och kompetensutveckling kring risk- och skyddsfaktorer samt inrättandet av en social investeringsfond, är exempel på detta. Med ett arbete inriktat på att generellt sett stärka infrastrukturen för långsiktigt hållbart utvecklingsarbete, bedöms det finnas goda möjligheter för Hudiksvall att arbeta offensivt och framgångsrikt med normbrytande ungdomar och ungdomar som riskerar att hamna i utanförskap av andra orsaker.

1. Inledning

Med målet att minska brottsligheten och öka tryggheten har polisen och kommunen i Hudiksvall slutit en överenskommelse att samverka i det brottsförebyggande arbetet. För att identifiera gemensamma problemområden att samverka kring intervjuades en rad nyckelpersoner på operativ och strategiskt nivå inom socialtjänsten, polismyndigheten, skolan, fritidsverksamheten och kommunens medlingsverksamhet. En kartläggning som gjordes visade att det under 2010 och 2011 var ett stort flöde av anmälningar från polisen till socialtjänsten avseende ungdomar under 15 år som misstänktes för brott. Mot bakgrund av den bild som växte fram konstaterades att ungdomar med normbrytande beteende och särskilt de under 15 år som begår brott, var ett angeläget problemområde. Som ett led i detta beslutade socialtjänsten och polisen att utveckla integrerade insatser med målet att i tidigt skede identifiera ungdomar som riskerar utveckla en kriminell karriär.

2011 beviljades Hudiksvalls kommun ett ekonomiskt stöd av Brottsförebyggande rådet (BRÅ) om 100 000 kronor till detta arbete som lades upp i projektform. Under arbetet med att utveckla en integrerad intervention genomfördes omvärldsbevakning kring hur andra kommuner i landet arbetar med unga lagöverträdare, bland annat gjordes ett studiebesök vid verksamheten *Aslan* i Linköping. Det genomfördes också olika samarbetsaktiviteter mellan personal från socialtjänsten och polisen samt ett internat med stöd av en extern processledare i samband med att verksamheten skulle starta upp. Utvecklingsprojektet organiserades under en styrgrupp bestående av chefen för polisens brottsförebyggande arbete samt chefen vid socialtjänstens barn- och familjeenhet. Styrgruppen träffades regelbundet tillsammans med den berörda operativa personalen från polis och socialtjänst, en teamledare vid barn- och familjeenheten samt kommunens tjänsteman för brotts- och drogförebyggande arbete.

Utvecklingsarbetet mynnade ut i utformningen av en intervention som kallas *framtidssamtalet*, vilken implementerades under hösten 2012. Interventionen innebär att en uniformerad polis och en socialsekreterare träffar ungdomar under 15 år som misstänks för brott tillsammans med deras föräldrar och genomför ett särskilt strukturerat samtal. Det övergripande syftet med interventionen är, enligt kommens ansökan om medel från BRÅ, att tidigt identifiera ungdomar som riskerar utveckla en kriminell karriär. Som ett led i detta görs en screening av förekommande risk och skyddsfaktorer kring den unge med stöd av instrumentet Ester (Andershed & Andershed, 2010). Samtalets inriktning är att beskriva konsekvenser av brott för den unge samt att stödja föräldrar i deras roll. Ansatsen i samtalet är att det ska upplevas som ett positivt möte utan uppfostrande eller skuldbeläggande karaktär. Inriktningen är att den unge med egna ord ska beskriva händelsen och reflektera kring brottet och dess konsekvenser. Centralt är också att den unge får frågor om hur denne tänker kring sin framtid. Efter tre månader inbjuds familjen in till ett uppföljande samtal. *framtidssamtalets* utformning, teoretiska utgångspunkter samt förväntade effekter beskrivs mer ingående i kapitel 4.

Utvärderingsuppdraget

FoU Valfärd vid Region Gävleborg kontaktades av socialtjänsten i Hudiksvalls kommun med en förfrågan om att göra en utvärdering av verksamheten med framtidssamtal. Då det fanns medel att söka från BRÅ utformades en ansökan om medel till utvärdering i nära samråd mellan Hudiksvalls kommun och FoU Valfärd. Innan utvärderingen påbörjades diskuterades och förankrades utvärderingsplanen i styrgruppen för verksamheten samt bland nyckelpersonerna på operativ nivå. Utgångspunkten i förankringsarbetet var att en hög grad av delaktighet och inflytande främjar förutsättningarna för att utvärderingsresultaten ska tas tillvara och komma till användning i det framtida utvecklingsarbetet (Brulin och Svensson, 2011).

2. Utvärderingens syfte och frågeställningar

Utvärderingens syfte är att studera hur interventionen fungerar i förhållande till den underliggande programlogiken, dvs. det tänkta genomförandet och de förväntade effekterna. Utvärderingen har också inriktningen att generera kunskap om vilka förutsättningar och komponenter som tycks vara av betydelse i mötet med ungdomarna och deras föräldrar. De centrala utvärderingsfrågorna är:

- Hur fungerar interventionen i förhållande till inflöden av ärenden och genomförande?
- Hur upplever den unge och föräldrarna interventionen?
- Vilken påverkan har interventionen på den unge och föräldrarna?
- Hur fungerar arbetet med screening av risk- och skyddsfaktorer samt identifiering av ungdomar i riskzon för fortsatt kriminalitet eller normbrytande beteende?
- Vilken effekt har interventionen på att förebygga upprepad kriminalitet eller annat normbrytande beteende?
- Hur kan interventionen utvecklas?

3. Metod och genomförande

Utvärderingen har haft inslag av följeforskning eller som det också ofta benämns *lärande utvärdering* i sin utformning (Svensson et.al., 2009). Med detta menas att utvärderaren under utvärderingsprocessen strävat efter att göra kontinuerliga rapporteringar av utvärderingsresultaten till intressenterna för att ge dem möjlighet att använda lärandet från utvärderingen i det pågående utvecklingsarbetet. Detta har gjorts både på en informell nivå i samtal med de involverade från polis och socialtjänst, samt vid ett särskilt seminarium som hölls när merparten av datainsamlingen var gjord. Vid detta tillfälle presenterades de tydligaste fynden under utvärderingen både muntligt och i form av en skriftlig delrapport.

I denna utvärdering har programlogik utgjort ett verktyg. Ett led i detta är att det inledningsvis utfördes en rekonstruktion av framtidssamtalets programlogik tillsammans med personal från socialtjänst och polis på operativ- och ledningsnivå som utvecklat och arbetat med interventionen. Detta gjordes under en workshop i internatform under två dagar hösten 2014. Under workshopen fick deltagarna en kort utbildning i att använda metoden programlogik. De arbetade sedan med att schematiskt beskriva och förklara hur interventionen är tänkt att fungera, det vill säga vilka aktiviteter den förväntas innehålla? Hur de ska utföras och vilka effekter som antas uppstå i olika led? (Se exempelvis Vedung, 2009). Under de två dagarna diskuterades också de teoretiska och normativa utgångspunkter som utgjort bevekelsegrunder för interventionens specifika utformning. Utöver värdet i att diskutera och tydliggöra framtidssamtalet programlogik fungerade också workshopen som ett värdefullt datainsamlingstillfälle för utvärderaren.

För att testa i vilken utsträckning framtidssamtalet programlogik fungerar i mötet med verkligheten har det genomförts en övrig datainsamling enligt nedan.

Intervjuer med ungdomar och föräldrar

(Intervjuer har genomförts med sex föräldrar och fem ungdomar som deltagit i framtidssamtal).

För att komma i kontakt med potentiella informanter bland ungdomar och föräldrar som deltagit i ett framtidssamtal har det använts två olika tillvägagångssätt. Det ena var att socialtjänsten skickade ut ett brev med information om utvärderingen till de vårdnadshavare vars barn hade deltagit vid ett framtidssamtal. I detta brev ställdes frågan om de vuxna och den unge tillsammans eller alternativt endast föräldern/föräldrarna ville medverka vid en intervju. En förälder och en ungdom tackade ja till detta och sattes genom socialtjänstens försorg i kontakt med utvärderaren. Det andra tillvägagångssättet var att socialsekreteraren och polisen som arbetar med framtidssamtalet ringde till en handfull familjer som deltagit i denna verksamhet. De familjer som kontaktades hade en spridning gällande familjesammansättning och tidigare kontakter med socialtjänst och polis, samt antogs vara öppna för att medverka i utvärderingen. Telefonkontaktarna resulterade i att ytterligare fyra ungdomar och fem föräldrar uttalade intresse av att medverka vid en intervju. Kontaktpuppgifter till föräldrarna förmedlades till utvärderaren som tog kontakt och planerade in intervjuer.

Urvalet av informanter bland ungdomar och föräldrar kom i stor utsträckning att styras av vilka som ville medverka vid intervjuer, då det både av praktiska och etiska skäl inte är möjligt med något annat förfarande. Det går därför inte att bortse från möjligheten att de inte är representativa för hela gruppen individer som deltagit i framtidssamtal. Då det totalt identifierats att 16 ungdomar med föräldrar/förälder deltagit i framtidssamtal, utgör de en knapp tredjedel av hela gruppen.

Intervjuer med professionella

Fyra professionella involverade i verksamheten har intervjuats: Socialsekreteraren och polisen som utför framtidssamtalen, enhetschefen vid socialtjänstens barn- och familjeenhet samt utredningschefen vid polisen i Norra Hälsingland. Det har utöver dessa intervjuer förts kontinuerliga samtal med koordinatören för det brotts- och drogförebyggande arbetet i kommunen vilket bidragit mycket till utvärderingen.

Urvalet av de professionella har gjorts utifrån strategiska överväganden, dvs. intervjuer har genomförts med de som bedömts ha nyckelroller i arbetet med framtidssamtalet på operativ och strategisk nivå.

Intervjuernas genomförande

Intervjuerna genomfördes semistrukturerat med stöd av en intervjuguide (Kvale & Brinkman, 2010) som konstruerades med utgångspunkt i verksamhetens rekonstruerade programlogik, en för ungdomar och föräldrar och en för de professionella.

Intervjuerna med ungdomar och föräldrar var inriktade på att utforska deras upplevelse av hela interventionens process, dvs. kallelsen till samtalet, själva framtidssamtalet och i förekommande fall uppföljningssamtalet samt fortsatta kontakter med socialtjänst och polis. Intervjuerna hade en explorativ karaktär där de teman ungdomar och föräldrar tog upp utvecklades. Under intervjuerna bjöds på kaffe, läsk och fikabröd samt eftersträvades att uppnå en avspänd stämning och samtalsliknande intervjuform. Varje intervju tog ca en timme.

Intervjuerna med de professionella hade olika inriktning beroende på informantens roll i arbetet med framtidsamtalen. De som arbetar operativt med verksamheten intervjuades med starkt fokus på genomförande av interventionens aktiviteter, samarbetet, deras roller som polis och socialsekreterare, mötet med ungdomar och föräldrar samt upplevelsen av framtidsamtalets påverkan och effekter mm. Intervjuerna med cheferna var mer inriktade på att utforska interventionens genomförande utifrån ett strategiskt och organisatoriskt perspektiv. Intervjuerna tog mellan en och en och en halv timme.

Intervjuerna med både professionella och ungdomar/föräldrar spelades in med en digital recorder och har transkriberats.

Akt- och registerstudier

- Det har genomförts en uppföljning i socialtjänstens dokumentation av de ungdomar som identifierats ha deltagit i ett framtidssamtal. Uppföljningen gjordes med ett särskilt utformat uppföljningsformulär omfattande 19 frågor som besvarades med stöd av socialtjänstens dokumentation kring respektive individ. Detta arbete utfördes av personal vid barn- och familjeenheten. Formulärets första del innehöll bakgrundsfrågor om ålder, kön och familjesituation mm. I den andra delen efterfrågades informa-

tion om familjens historik inom socialtjänsten, förekomsten av insatser vid socialtjänsten före och efter framtidssamtalet, om Ester-screening genomförts samt om det dokumenterats att den unge uppvisat annat normbrytande beteende än brottslighet efter framtidssamtalet mm. De ifyllda formulären avidentifierades och förseddes med löpnummer innan de överlämnades till utvärderaren. Socialtjänsten upprättade en lista där löpnummer och barnets personnummer kopplades samman, vilket gjorde att utvärderaren kunde begära kompletteringar av bristfälligt ifyllda formulär.

- För varje ungdom som ingick i uppföljningen gjordes en kontroll i polisens dokumentation (RAR¹) kring vilken brottsmisstanke som var anledningen till framtidssamtalet samt om den unge förekom som skäligen misstänkt för nya brott efter framtidssamtalet. Denna uppföljning gjordes av polispersonal.
- Bearbetning och analys av statistik från polisens dokumentation i RAR kring ungdomar under 15 år anmälda för brott under perioden 2011–2014.
- Bearbetning och analys av statistik från socialtjänsten kring inkomna anmälningar från polisen gällande unga lagöverträdare under 15 år.

Etiska överväganden

Vid uppföljningen av ungdomarna som deltagit i framtidssamtal avidentifierades dessa som tidigare nämnts innan utvärderaren mottog uppföljningsformulären. Statistiken från polisen kring ungdomar under 15 år anmälda för brott har tagits fram av polispersonal och redovisas endast på gruppnivå där enskilda individers identitet skyddas. Inga personuppgifter har registrerats under utvärderingen och allt material från intervjuer och register/akter förvaras på ett säkert sätt vid Region Gävleborg, så att obehöriga inte får tillgång till det. Föräldrar och ungdomar som deltog vid intervjuer informerades om vad det innebar att medverka i utvärderingen och lämnade därefter sitt samtycke. Alla ungdomar intervjuades tillsammans med en eller båda föräldrarna. Redovisningen av material från intervjuer och statistik i rapporten har gjorts så att det inte ska gå att känna igen de ungdomar och föräldrar som medverkat i studien.

Analys

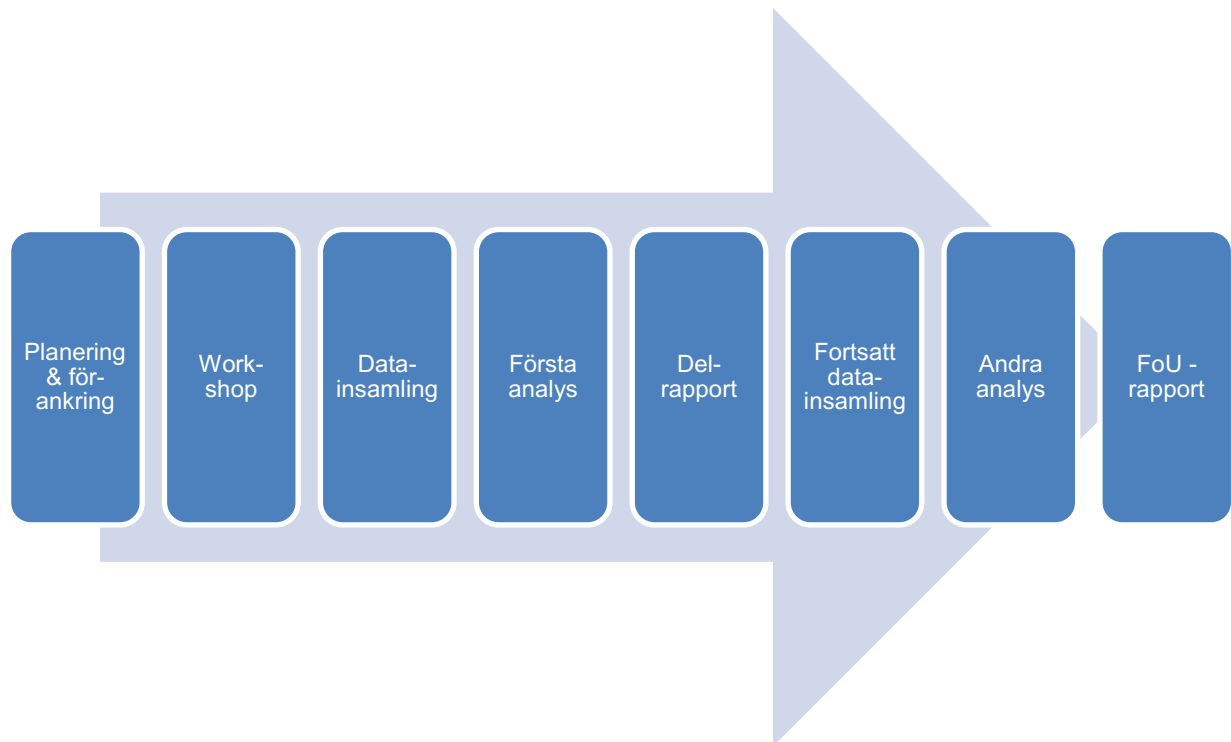
Analysen av det insamlade datamaterialet är inriktad på att undersöka både i vilken utsträckning interventionen ger de förväntade effekterna och hur den fungerar olika led. I analysen har ett särskilt intresse ägnats åt att identifiera och beskriva vad som förefaller vara av betydelse för att uppnå en fungerande långsiktigt hållbar verksamhet samt gynnsamma processer i mötet med ungdomar och föräldrar. Målsättningen med den förklarande ansatsen i utvärderingen är att generera ett kunskapsunderlag som kan användas vid fortsatt metodutveckling inom området unga lagöverträdare samt socialtjänstens och polisens samarbete runt denna målgrupp.

---

¹ Rationell Anmälnings Rutin.

Utvärderingens faser

Figur 1. Utvärderingens process.

KOMMENTAR: Planeringen och förankringen av utvärderingen påbörjades under våren 2014. Utvärderingens datainsamling, analys och rapportskrivande genomfördes under perioden oktober 2014 – april 2015.

4. Rekonstruktion av framtidssamtalets programlogik

För att beskriva det tänkta sambandet mellan aktiviteter och förväntade resultat i ett projekt, brukar man inom utvärderingsområdet använda begreppen programteori, programlogik eller interventionsteori. I den följande beskrivningen kommer begreppet programlogik att användas för enkelhetens skull. En verksamhets programlogik utgörs av de underliggande antaganden som finns kring hur verksamheten är tänkt att fungera, alltså inte hur den fungerar i praktiken. Vedung (2009) uttrycker att programlogiken utgör verksamhetens ”tankemässiga ryggrad”. I arbetet med att rekonstruera programlogiken använder man ofta varianter på systemmodellen nedan som ett tankemässigt skelett.

Figur 2. Systemmodellen utifrån Vedung (Vedung, 2009, s. 26.)

Inflödet är de resurser som tilldelas för att utveckla en verksamhet, t ex. projektmedel från BRÅ som i fallet med framtidssamtalet. *Omvandling/förvaltning* är processen då tillförda medel omvandlas till någon form av verksamhet, exempelvis utformningen och organiseringen av hur en intervention för unga lagöverträdare ska genomföras.

Slutprestationer är utflödet, det vill säga de prestationer som utförs. I denna utvärdering motsvaras slutprestationen av aktiviteterna inom ramen för interventionen framtidssamtalet.

Utfall eller ibland benämnd effekter betecknar dels det som händer direkt när slutprestationerna når mottagarna, exempelvis hur många som omfattas av interventionen, dels det som händer på längre i påverkanskedjan. Utfall 1 kan vara hur många som nås av en intervention, utfall 2 exempelvis att ungdomarna inser de negativa konsekvenserna av att begå brott, och utfall 3 att de på lite längre sikt ändrar sitt beteende på ett sådant sätt att de inte begår fler brott.

Programlogik som verktyg vid utvärdering och utvecklingsarbete

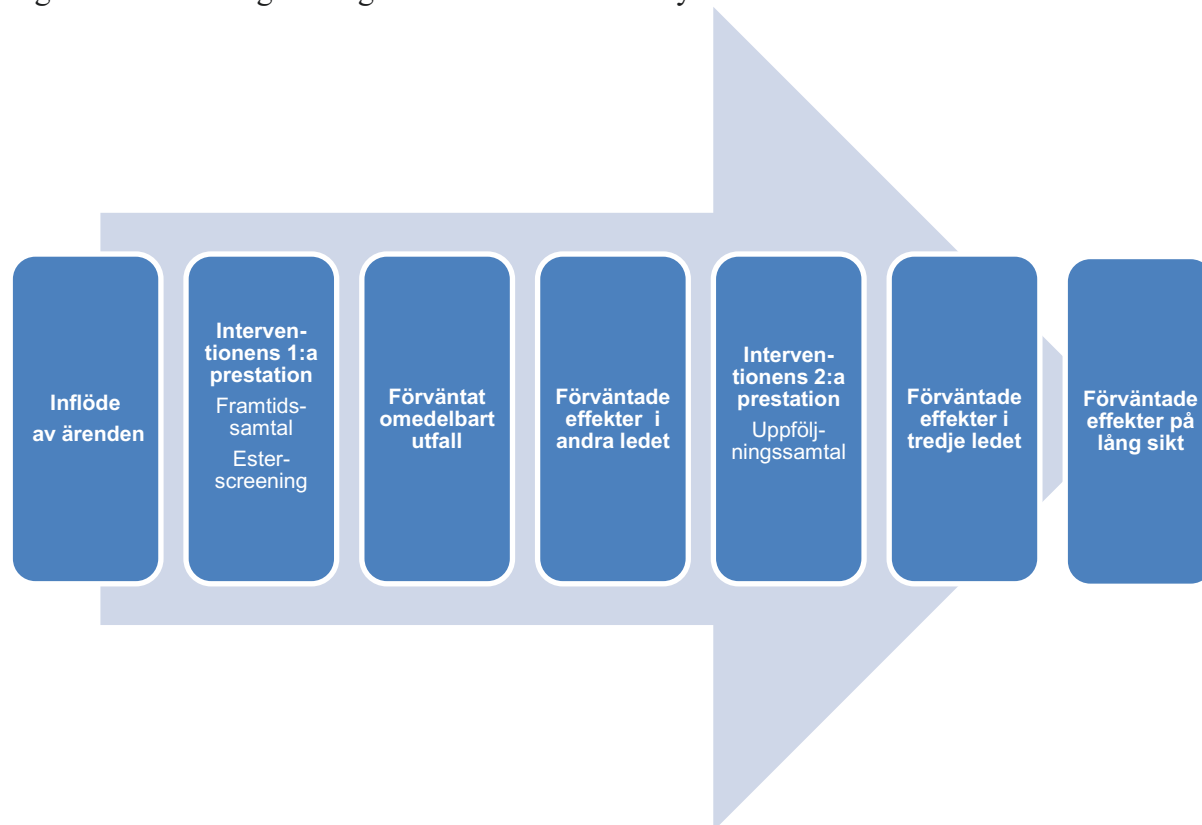
Ofta är programlogiken kring hur en verksamhet är tänkt att fungera inte särskilt tydliggjord. Inte sällan existerar också olika antaganden bland de involverade. Att arbeta med att synliggöra, eller som det ofta benämns, rekonstruera programlogiken, och testa i vilken utsträckning den fungerar som man tänkt sig, är ett givande arbets sätt vid utvärdering. Detta görs praktiskt genom att samla in relevant data om hur interventionen är tänkt att fungera, exempelvis genom intervjuer med de som arbetar med interventionen. Nästa steg är att samla in data kring hur verksamheten fungerar i verkligheten, exempelvis genom att analysera statistik kring flöden samt intervju utförarna och mottagarna av interventionen kring hur de upplever att den fungerar i praktiken.

Fördelarna med att använda programlogik som verktyg i utvärderingar är att det blir möjligt att inte bara följa upp mål och förväntade effekter, utan också hur de aktiviteter som utförs

och genomförandeprocessen i stort fungerar. Förutom att tjänstgöra som ett utvärderingsverktyg har rekonstruktionen av programlogiken ett värde i sig då interventionens utgångspunkter läggs i öppen dager och kan bli föremål för diskussion bland alla involverade parter i utvecklingsarbetet. Programlogik innebär dock en relativt linjär och enkel tankemodell. Detta innebär begränsningar när det gäller att rekonstruera programlogiken för komplexa interventioner där processerna inte sällan är cirkulära och svåra att identifiera, vilket ofta är fallet inom människovårdande verksamheter (Rogers, 2011). Det bedöms dock fruktbart att använda programlogik som ett verktyg i utvärderingen av framtidssamtalet. Inte minst för att på ett övergripande sätt analysera om verksamheten fungerar enligt den tänkta planen eller om det finns svaga länkar och utvecklingsbehov.

Framtidssamtalets programlogik

Under november 2014 genomfördes som tidigare nämnts en workshop i internatform från lunch till lunch vid Mellanfjärdens pensionat. Vid detta tillfälle deltog ungdomspolisen och socialsekreteraren som arbetar operativt med framtidssamtalen, ytterligare en ungdomspolis, enhetschefen och en teamledare vid socialtjänstens barn- och familjeenhet samt koordinatören för det brottsförebyggande arbetet i Hudiksvalls kommun. Chefen för polisens brottsförebyggande arbete skulle också ha medverkat men var förhindrad vid det aktuella tillfället. Inriktningen på arbetet under workshopen var att beskriva framtidssamtalets programlogik. Det fördes också diskussioner kring samarbetsformer mellan polis och socialtjänst, flöden av ärenden samt gjordes en planering av utvärderingens aktiviteter och det framtida utvecklingsarbetet kring framtidssamtalet. I det följande avsnittet illustreras framtidssamtalets programlogik i en skiss enligt en något modifierad form av systemmodellen.

Figur 3. Framtidssamtalets rekonstruerade programlogik.

I skissen ovan saknas ledet som kallas omvandling/förvaltning liksom inflöde av resurser. Programlogikens första led börjar i stället med inflöde av ärenden då det bedömts som mer ändamålsenligt i denna utvärdering. Nedan beskrivs interventionens programlogik under rubriker som motsvarar de 7 stegen i processen.

Inflöde

Inflödet av ärenden till framtidssamtalet består av två led.

- Alla ungdomar under 15 år som polisanmäls och satts upp som skäligen misstänkta för brott ska rapporteras över till socialtjänsten. Denna rapportering sköts av utredningschefen vid polisen som skickar en kopia på polisanmälan samt ett brev som innehåller information om: att förundersökning inte kommer att inledas (om inte beslut finns om utredning enligt LUL²); en kort beskrivning omständigheterna kring brottet, exempelvis vad som styrker misstankarna mot den unge; samt att ärendet överlämnats till socialtjänsten. Denna rapportering görs även till den unges vårdnadshavare, polisen som arbetar med framtidssamtalen och medlingsverksamheten *Handslaget*.
- Det andra ledet består i att ungdomarna tillsammans med sina föräldrar inbjuds till ett framtidssamtal. Detta görs via ett brev från socialtjänsten till den unges vårdnadshavare. I brevet framgår hur framtidssamtalet är utformat, att polis kommer att medverka samt vilken händelse som ligger till grund för inbjudan. Då ungdomar som rapporteras över till socialtjänsten från polisen redan kan vara pågående ärenden vid barn- och familjeenheten, ska deras ordinarie handläggare slussa dem till verksamheten med framtidssamtal. Detta innebär konkret att avisera dem för den socialsekreterare vid enheten som ansvarar för verksamheten.

Interventionens 1:a prestation

Den första prestationen i interventionen består av att genomföra framtidssamtalet där en socialsekreterare samt uniformerad polis medverkar. Samtalen är inplanerade under onsdagseftermiddagar. Målgruppen är som tidigare beskrivits ungdomar under 15 år som begått brott samt deras föräldrar. Tanken är att genomföra framtidssamtalet så snart som möjligt efter brottstillfället. Samtalet som genomförs i socialtjänstens lokaler ska enligt den manual som arbetats fram innehålla följande moment och beräknas ta ca 45 minuter:

1. Mötet inleds med att socialsekreteraren hälsar välkommen till mötet och förklarar syftet med träffen. Socialsekreteraren och polisen förklarar sina olika roller/ansvarsområden;
2. Barnet ges möjlighet att berätta om det som hänt;
3. Polisen berättar vad brottslighet kan leda till och om konsekvenserna om man blir dömd för ett brott;
4. Det fortsatta samtalet handlar om 12 olika teman utifrån instrumentet ESTER som screenar förekomsten av riskfaktorer inom olika områden för upprepat normbrytande beteende;
5. Framtidsfråga – Frågan hur vill du ha det i framtiden? riktas direkt till den unge;
6. Fråga till föräldrarna/ungdomen om behov av ytterligare råd och stöd;
7. Socialsekreteraren informerar om att besked om utredning ska öppnas eller inte kommer att ske per telefon i slutet av veckan;
8. Om ungdomen erkänt frågar polisen om det finns intresse för medling. Vill ungdomen delta i medling meddelas detta snarast till Handslaget;
9. Uppföljningsmöte bokas om tre månader.

² Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Förväntat omedelbart utfall

Det förväntade omedelbara utfallet är att så många som möjligt, helst alla ungdomar under 15 år som begått brott, samt deras föräldrar ska delta i interventionen.

Förväntade effekter i första ledet

Under diskussionen kring förväntade effekter i anslutning till genomförandet av framtids-samtalet framförs följande antaganden:

- Identifiering av risk och skyddsfaktorer kring ungdomarna och tidig upptäckt av ungdomar som löper risk för fortsatt kriminalitet eller annat normbrytande beteende;
- Generering av information om ungdomarnas situation som underlag för förhandsbedömning av deras behov och problematik;
- Att ungdomarna upplever samhällets omedelbara reaktion på att det är fel att begå brott genom en tydlig markering och gränssättning;
- Ökad kunskap hos ungdomarna om konsekvenser av brott;
- Ökad kunskap hos ungdomarna om vilka situationer och tankesätt som kan leda till brottslighet;
- Etablering av starkare sociala band mellan ungdomarna och samhället liksom relationella band till socialsekreteraren och polisen;
- Att föräldrar får ökad kunskap och medvetenhet om den unges beteende och umgängesmönster och stöd i sin föräldraroll;
- Ökad kunskap hos ungdomar och föräldrar om vilka stödinsatser som finns att få samt ett underlättande för dem att ta emot stödinsatser direkt eller i ett senare skede.

Interventionens 2:a prestation

Interventionens andra prestation består av ett uppföljningssamtal som ska ske ca tre månader efter framtidssamtalet. Planen är att alla ungdomar som deltagit vid ett framtidssamtal samt en eller båda av deras föräldrar ska återkomma på ett uppföljningssamtal. Vid detta samtal deltar samma socialsekreterare och polis som vid framtidssamtalet. Det finns ingen manual för vad uppföljningssamtalet ska innehålla. Utifrån diskussionerna under workshopen och datainsamlingen i övrigt under utvärderingen, verkar samtalet vara fokuserat på att följa upp hur det har gått under den mellanliggande tiden. Likaså om de omständigheter som föranledde brottsligheten förändrats, exempelvis riskabla beteenden eller umgängesmönster på fritiden. Tanken är även att screeningsresultaten från framtidssamtalet ska följas upp. Kopplat till denna diskussion görs en avstämning kring om den unge eller familjen har situationen under kontroll eller behöver någon form av stöd.

Förväntade effekter i andra ledet

De förväntade effekterna i andra ledet är kopplade till både framtidssamtalets och uppföljningssamtalets påverkan. De beskrivs i termer av att den unges förståelse och insikter kring konsekvenserna av brott och vilka riskbeteenden och risksituationer som bör undvikas, ska ha fördjupats. Gällande föräldrarna förväntas att de har utvecklat ytterligare föräldraförmåga som kan motverka att den unge begår ytterligare brott eller uppvisar annat normbrytande beteende. En annan förväntad effekt är att vissheten om att ett uppföljningssamtal ska ske leder till att den unges motståndskraft mot att begå ytterligare brott stärks under tiden fram till detta samtal. Resonemangen går i den riktningen att den unge vet att han/hon ska träffa socialtjänst och polis igen och bli tvungen att berätta hur det gått, vilket antas verka brottsförebyggande. Det uttrycks också förväntningar på att både framtidssamtalet och uppföljningssamtalet ska bygga

en struktur som gör att den unge lättare kan stå emot gruppptryck att begå brott. Detta då unge kan säga till brottsbenägna kamrater att han/hon har ”koll på sig” och inte kan göra några fler dumheter.

Förväntade effekter på längre sikt

De förväntade effekterna på längre sikt är att den unge inte ska begå några fler brott och fungera väl i samhället. Detta hänger samman med en förväntan att föräldrarna ska vidmakthålla en god föräldraförmåga över tid och lotsa ungdomen mot vuxenlivet på ett bra sätt.

Interventionens teoretiska och normativa utgångspunkter

Under utvecklingen av framtidssamtalet hämtades inspiration ifrån olika håll, framförallt har följande metoder och teorier utgjort utgångspunkter:

Instrumentet ESTER och forskning kring risk- och skyddsfaktorer

Ett bärande inslag i framtidssamtalets programlogik, är målet att tidigt identifiera ungdomar som löper risk att utveckla en fortsatt problematik kring kriminalitet eller annat normbrytande beteende. För att göra detta används instrumentet ESTER-screening (Andershed & Andershed, 2010). Detta screeningsinstrument bygger på empirisk forskning kring riskfaktorer för normbrytande beteende under barndomen. Formuläret behandlar riskfaktorer inom 12 områden³ och finns i olika versioner, bl.a. för föräldrar, ungdomar över 10 år och skolpersonal. Under framtidssamtalet används ESTER som ett underlag för både samtalet och den förhandsbedömning som görs kring den unges/familjens behov. Om screeningen visar att den unge löper risk för fortsatt normbrytande beteende öppnas en social utredning där instrumentet ESTER-bedömning kan användas, vilket innebär en fördjupad utredning av den unges behov av insatser utifrån identifierade risk- och skyddsfaktorer (Andershed & Andershed, 2008).

Nämnas kan att Hudiksvalls kommun har genomfört en utbildning på bred bas kring risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende i barndomen för personalen inom bland annat socialtjänst, skola, polis samt hälso- och sjukvård. Personalen inom socialtjänsten har även utbildats av Henrik Andershed i att arbeta med instrumenten Ester-screening och Ester-bedömning samt hur sociala planeringar kan göras kring ungdomar med utgångspunkt i de s.k. Risk-, Behovs-, och Responsivitetsprinciperna⁴ (ibid.).

De norska bekymringssamtalens metodik

De norska bekymringssamtalen har utvecklats av Björn Övrum (2005) vid Oslopolisen i samarbete med norska polishögskolan och Justitiedepartementet. I likhet med den norska modellen är en grundsten i framtidssamtalets metodik att en uniformerad polis medverkar under samtalet. Likaså samtalets inriktning på att förmedla en reaktion på brott från samhällets sida, upplysa om konsekvenser av brott, kartlägga den unges situation och medvetandegöra föräld-

³ 1. Trotsighet, ilska och oräddhet, 2. Överaktivitet, impulsivitet eller koncentrationssvårigheter, 3. Svårigheter med medkänsla, skuld eller ånger, 4. Bristfälliga språkliga förmågor eller skolprestationer, 5. Negativa problemlösningar, tolkningar eller attityder, 6. Nedstämdhet eller självskadande beteende, 7. Normbrytande beteende, 8. Alkohol- eller droganvändning, 9. Problematiska kamratrelationer, 10. Föräldrarnas egna svårigheter, 11. Svårigheter i föräldra- barnrelationen, 12. Föräldrarnas svårigheter med uppfostringsstrategier.

⁴ *Riskprincipen* (insatsens omfattning ska anpassas till nivån av risk); *Behovsprincipen* (vilka behov hos den enskilde individen insatserna ska fokusera på); *Responsivitetsprincipen* (insatser ska ges på ett sätt som ökar chanserna för att individen kan ta emot dem). (Andershed & Andershed, 2010).

rarna om den unges livssituation. Framtidssamtalets struktur att systematiskt diskutera kring ett antal teman påminner om bekymringsamtalet även om temana skiljer sig något åt. Personal inom socialtjänsten i Hudiksvall har utbildats i bekymringsamtalets metodik.

BBIC (Barns Behov i Centrum)

Barns Behov i Centrum – BBIC, är ett stödsystem för utredning, planering och dokumentation inom social barnvård i Sverige. BBIC-systemet började införas inom socialtjänsten i Sverige 2006. BBIC har sin grund i utvecklingsekologisk teori som förklarar på vilket sätt barnets utveckling sker genom interaktion med omgivningen (Andersson, 2002, Dahlberg & Forsell, 2006; Bronfenbrenner, 1979). Socialtjänsten i Hudiksvalls kommun liksom de flesta andra kommuner har under de senaste åren arbetat med BBIC, vilket anges även ha påverkat tänkandet och bedömningarna under framtidssamtalen. En av grundpelarna i BBIC är behovstriangeln som utgör ramen för att identifiera barns behov och vad socialtjänsten kan bidra med för att kompensera brister i barnets familj och omgivning. De tre sidorna i triangeln symboliserar barnets behov, föräldrarnas förmåga samt resurser i den omgivande miljön.

Figur 4. BBIC:s triangel (Socialstyrelsen, 2013, s. 15).

Metodiken vid förstagångssamtal med lagöverträdare under 15 år i Skärholmen och Aslans verksamhet i Linköping

Som ett led i att omvärldsbevaka hur andra kommuner arbetar med unga lagöverträdare gjordes ett studiebesök vid verksamheten *Aslan* i Linköping som arbetar med ungdomar mellan 10–14 år som begått brott. Även en liknande verksamhet i Skärholmen har utgjort ett underlag vid utvecklingen av framtidssamtalet.

Teorin om sociala band

En central utgångspunkt i framtidssamtalet är värdet av att stärka relationen mellan ungdomarna och samhället. Detta tänkande tar sin utgångspunkt i Travis Hirschis (1969) teori om *sociala band* och betydelsen av dessa när kriminalitet ska förebyggas. Hirschis teori om sociala band bygger på antagandet att människan har en naturlig impuls att begå handlingar som definieras brottsliga i det rådande samhället, och att det därför är intressant att undersöka varför de flesta inte gör det. Enligt Hirschis är förklaringen individens band till konventionella levnadssätt. Avsaknad av sociala band ger däremot individen friheten att utföra handlingar som ligger i dennes eget intresse trots att det strider mot samhällsnormerna. En person med

svaga sociala band är mer trolig som brottsutövare eftersom den integrering i samhället som starka sociala band medför skapar en social kontroll som dämpar impulsen att begå brott. Hirschi menar att det finns fyra grundläggande sociala band:

- Anknnytning till konventionella personer, t.ex. föräldrar, vänner och lärare;
- Åtaganden till samhället och samhällelig framgång, t.ex. utbildning och arbete;
- Delaktighet i aktiviteter, t.ex. skola, arbete, organisationer och hobbies;
- Övertygelse om samhällsordningens legitimitet, t.ex. positiv inställning till rättssystemet, myndigheter samt en negativ inställning till brott.

5. Kunskapsläget kring bekymringssamtal och liknande verksamheter för unga lagöverträdare

Det har blivit allt vanligare i Sverige att arbeta med någon form av samtal med unga lagöverträdare där polis och socialtjänst medverkar integrerat. Förslaget till denna verksamhet tycks i stor utsträckning komma från de norska bekymringssamtalen. Enligt 13 § i den norska Politiloven får polisen kalla vårdnadshavare och barn till ett bekymringssamtal om det finns misstankar om att ett barn under 15 år kan misstänkas för ett brott eller om den som är under 18 år dokumenterats ha begått ett brott. Ett bekymringssamtal kan även genomföras om vårdnadshavaren, skolan eller socialtjänsten bedömer att det behövs ett samtal om den unges utveckling. Samtalet följer olika teman och pågår normalt under en till två timmar. Syftet med samtalet är att den unge ska få en samhällsmässig reaktion och informeras om sociala och straffrättsliga konsekvenser av brottslighet eller annat normbrytande beteende. Under samtalet kartläggs den unges inställning och attityd till pengar, fritid, spänning, skolan, familjen, kamratkretsen, den unges egen självuppfattning och övriga personliga förhållanden. Samtalet utmynnar i ett antal förslag på åtgärder för att stärka den unges situation. Genomförandet av denna plan och åtgärdernas effekter följs upp vid ytterligare ett samtal. Bekymringssamtalet hålls normalt av polisen, men om socialtjänsten redan kopplats in i ärendet ansvarar de för samtalet. Metoden är inte systematisk utvärderad, men efter ett Stortingsbeslut⁵ har den implementerats vid samtliga norska politidistrikt (Justitiedepartementet, 2010). Metodiken för bekymringssamtalet finns beskriven i ett vägledningshäfte för samtalsledare (Övrum, 2005).

Under de senaste 10 åren tycks många svenska kommuner både genomgått utbildning i att utföra bekymringssamtal och implementerat någon form av verksamhet i denna riktning. Det finns ingen kartläggning över de kommuner som arbetar med bekymringssamtal, inte heller någon nationell utvärdering av hur metoden fungerar i den svenska kontexten.

I Sverige finns framförallt två lokala utvärderingar som har relevans som jämförelsematerial vid utvärderingen av framtidssamtalet i Hudiksvall. Den ena är utvärderingen av verksamheten *Aslan* i Linköping och den andra är utvärderingen av s.k. *förstagångssamtal* med unga lagöverträdare i Skärholmen. Båda dessa verksamheter har som tidigare nämnts utgjort inspirationskällor vid utvecklingen av framtidssamtalet i Hudiksvall.

Utvärdering av Aslan-48

Projektet Aslan-48 inleddes 2009 då Linköpings kommun och Polismyndigheten i Östergötlands län beslutade sig för att samverka mot ungdomsbrottslighet. Verksamhetens inriktning är att alla ungdomar mellan 10–14 år som har anmälts för brott erbjuds att tillsammans med sina föräldrar komma på ett samtal med socialsekreterare och en uniformerad polis. Aslan har som målsättning att brevet med erbjudandet om samtalet ska komma till föräldrarna inom 48 timmar efter det att Aslans verksamhet har mottagit anmälan. De verksamheter som studerats vid utvecklingen av Aslan-48 är bekymringssamtal och andra preventionsprojekt i Sverige som satsar på en snabb reaktion på ungdomsbrottslighet, exempelvis de nämnda förstagångs-

⁵ Stortingetsmelding nr. 17, 1999-2000. Barn och familjdepartementet.

samtalen i Skärholmen. Aslans samtalsverksamhet är strukturerad så att polisen informerar i 10–15 minuter om de rättsliga följderna av brottet och vilka konsekvenser det skulle ha haft om personen hade varit straffmyndig. Därefter lämnar polisen rummet och överläter resten av samtalet åt de två socialsekreterarna som medverkar. Socialsekreterarna använder sig av samtalsmodellen bekymringsamtal och dess teman för att få en bild av den unges situation. Syftet som anges för interventionen är att ge en snabb reaktion på barnets eller ungdomens brottslighet/normbrytande beteende, att informera både barn och föräldrar om de rättsliga konsekvenserna samt att erbjuda ytterligare stöd från socialtjänsten om så önskas. I samband med samtalet utför också socialtjänsten sin förhandsbedömning av familjens behov.

Aslan- 48 har utvärderats av Kjerstin Andersson (2010), Resurscenter för brottsprevention och brottsbekämpning vid Linköpings Universitet. Utvärderingen bygger på en jämförelse mellan antalet polisanmälda ungdomar under 15 år som återkom under projekttiden och året innan verksamheten hade implementerats. Totalt följdes 108 ungdomar upp som deltagit i samtalsverksamheten, 31 flickor och 77 pojkar. De flesta, 81 personer, var mellan 13 och 15 år, 27 ungdomar var i åldern 10–12 år. Noteras kan att 6 av ungdomarna i uppföljningen var 15 år vid tidpunkten för samtalet, vilket beror på att de polisanmälades i nära anslutning till att de skulle fylla 15 år och hann uppnå denna ålder innan samtalet hade genomförts. Jämförelsen visar sammantaget att andelen barn som blev misstänkta för nya brott sjönk något under projektperioden (2009–2010) jämfört med perioden året innan (2008–2009). Av de 108 ungdomarna hade 16 personer anmälts misstänkta för nya brott efter samtalet på Aslan, vilket motsvarar 15 %. Jämförande 12-månadersperiod året innan (okt. 2008 – sept. 2009) anmälades 227 ungdomar, varav 46 återkom i registret med minst en ny misstanke under ettårsperioden, vilket motsvarar 20 %.

Andersson gör bedömningen att det är för tidigt att uttala sig om vilken effekt 48-timmarsinsatsen i Linköping har på ungdomskriminaliteten. Hon menar dock att polisens statistik tyder på ett positivt utfall framförallt vad gäller gruppen förstagångsanmälda. Ett intressant fynd i utvärderingen som styrker detta är att av de 108 ungdomar som följdes upp efter interventionen var 77 personer så kallade förstagångsanmälda, dvs. de förekom inte sedan tidigare i polisens anmälningsregister. Av dessa anmälades 7 personer för nya brottsmisstankar under projektperioden, vilket motsvarar 9 %. Återfallsfrekvensen för denna grupp var alltså lägre än gruppen som helhet. Jämförelsevis kan nämnas att av de 108 ungdomar som man genomfört 48-timmarsamtal med var 31 personer misstänkta för brott sedan tidigare. 9 av dessa polisanmälades efter interventionen för nya brottsmisstankar, vilket motsvarar 29 %.

Utvärdering av förstagångssamtal i samverkan mellan polisen och socialtjänsten i Skärholmens stadsdelsområde

Denna verksamhet för unga lagöverträdare startades i samverkan mellan närpolisen och socialtjänsten under 2008. Den huvudsakliga målgruppen är ungdomar som är under 15 år vilka för första gången blivit polisanmälda och inte är aktuella vid socialtjänsten. Verksamheten omfattar även i mindre omfattning ungdomar i åldersgruppen 15–17 år. Målsättningen är att kalla ungdomarna tillsammans med föräldrarna inom 24 timmar från att anmälan inkommit till socialtjänsten. Samtalen hålls i socialtjänstens lokaler och den närvarande polisen är uniformerad. Metoden beskrivs ha målsättningen att utgöra ett positivt möte utan uppfostrande

eller skuldbeläggande inslag och följer i allt väsentligt metodiken som beskrivits för Aslan-48. En skillnad är att polisen och socialsekreteraren verkar agera mer växelvis och att polisen oftast medverkar under hela samtalet om inte socialtjänsten behöver diskutera enskilt med familjen.

Skärholmens verksamhet har utvärderats med inriktningen att följa upp ungdomar som aktualiserats i verksamheten under 2009 (Stockholms stad, 2010). Totalt kallades detta år 82 ungdomar varav 74 kom till samtalet. Gruppen utgjordes av 45 pojkar och 29 flickor. 16 av ungdomarna var över 15 år, 58 under 15 år. Merparten var i åldersintervallet 12–14 år men det förekom också ungdomar i 9–10 årsåldern. Sammanlagt utgör 50 av ungdomarna i uppföljningen verksamhetens egentliga målgrupp, sedan de över 15 år samt ungdomar som tidigare begått brott exkluderats.

Ser man till den egentliga målgruppen visar utvärderingen att 5 (10 %) av de 50 ungdomarna återföll i ny kriminalitet 1–2 år efter samtalet, 2 pojkar och 3 flickor. De åtta ungdomar som redan var kända hos socialtjänsten för tidigare brottslighet, begick alla nya brott efter interventionen, i flera fall hade de blivit anmälda för grova brott. Utvärderingen i Skärholmen har inte gjort några jämförelser med tidigare år kring återfallsfrekvensen i ny brottslighet när det gäller lagöverträdarna under 15 år. I utvärderingen dras slutsatsen att förstagångssamtalen fungerar väl, och bidrar till en kvalitetshöjning av stadsdelens arbete med unga lagöverträdare. Arbetsmodellen med förstagångssamtal bedöms vidare lämplig att implementera i de flesta andra stadsdelsområdena i Stockholm.

Forskningsläget kring brottspreventiva insatser för unga lagöverträdare

En stor del av forskningen kring sociala insatser för unga lagöverträdare är av Nordamerikanskt ursprung. Den svenska forskningen är fortfarande relativt begränsad och berör i första hand effekten av mer långtgående insatser som exempelvis institutionsplaceringar (se exempelvis Andreassen, 2003). Det har gjorts få vetenskapliga utvärderingar av det sociala arbetet med unga lagöverträdare i Sverige, inte minst tidiga insatser för de yngsta ungdomarna. Med anledning av detta finns ett angeläget behov av att bedriva forskning och utvärdering kring olika preventionsinsatser för att se hur de fungerar i det svenska samhället.

Socialstyrelsen (2008), Ds 20010:9 (2010) och Brottsförebyggande rådet (2009) har gjort översikter av forskningen kring sociala preventionsinsatser för unga lagöverträdare. I dessa sammanställs forskningsresultat kring olika typer av interventioner. För närmare beskrivning av de aktuella studierna i översikterna, hänvisas till ovan angivna rapporter. De insatser som får mest stöd i forskningen för att motverka en kriminell utveckling hos en ung människa är tidiga insatser, innan den unge hunnit utveckla ett starkt normbrytande beteende eller kriminalitet. Forskning visar i detta sammanhang vikten av att upptäcka s.k. ”early starters”, dvs. ungdomar som i tidig ålder begår brott eller uppvisar annat normbrytande beteende, då denna grupp har löper särskilt stor risk att utveckla en kriminell livsstil. Nedan följer en lista med några centrala slutsatser som kan dras kring vilka insatser som är effektiva för att förebygga brott och motverka upprepad brottslighet bland unga.

- Insatser som bygger på principerna om Risk, Behov och Responsivitet är generellt mer effektiva än insatser som inte gör det (se närmare beskrivning i kapitel 4);

- Att ge unga lagöverträdare insatser som har en terapeutisk grundidé vilken syftar till att förändra beteenden och tankesätt är generellt sett mer effektivt än påföljder eller insatser som saknar ett sådant innehåll;
- När insatserna implementerats på adekvat sätt, till exempel genom att personalen får lämplig utbildning, och när insatsen används såsom föreskrivits i manualer och instruktioner ökar effekterna;
- De två behandlingsinriktningar som i flest metaanalyser påvisats sig ha effekt på återfall i kriminalitet, är insatser med familjefokus och kognitiv-beteendeterapeutisk inriktning (KBT);
- En behandlingsinriktning som också konsekvent visat sig minska risken för fortsatt kriminalitet är insatser som primärt fokuserar på att bygga upp föräldrars föräldraförmågor;
- Medling vid brott kan betraktas som en potentiellt lovande insats när det handlar om att minska risken för återfall i brott;

6. Redovisning av resultatet från effektstudien

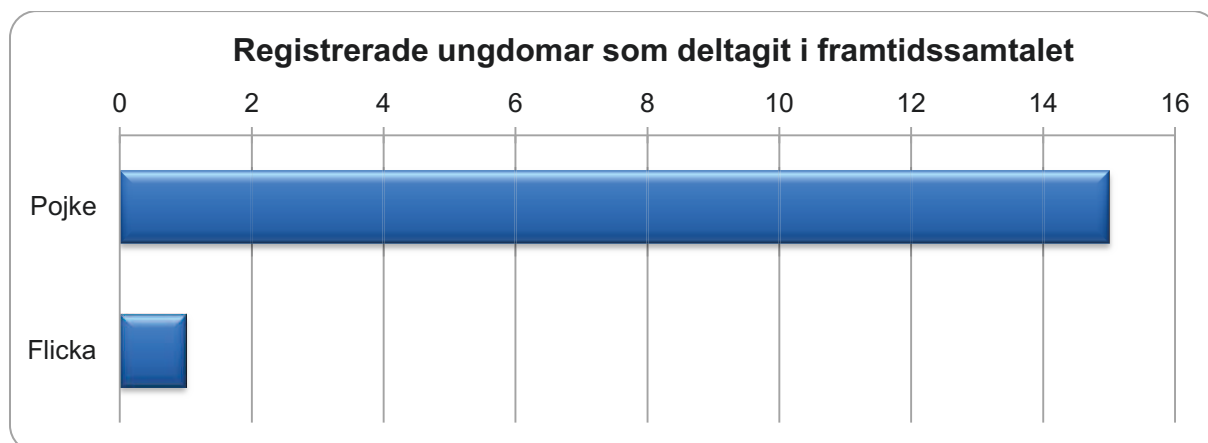
Identifieringen av ungdomar som deltagit i framtidssamtal har präglats av en del svårigheter och osäkerhetsfaktorer, då socialtjänsten inte dokumenterat insatsen på ett sådant sätt att ungdomarna varit lätta att spåra. Det har inte förts någon separat statistik kring vilka ungdomar som deltagit och heller inte varit möjligt att identifiera dem i dokumentationssystemet genom en särskild insatskod. Med stöd av arbetsanteckningar den polis som arbetar med framtidssamtalen gjort och efterforskningar i socialtjänstens dokumentationssystem kunde totalt 36 ungdomar identifieras som varit aktuella för interventionen. Socialtjänsten gick därefter in och läste vad som skrivits i förhandsbedömningen kring dessa ungdomar. Utifrån denna genomgång fylldes totalt 27 uppföljningsformulär i och lämnades till utvärderaren. Efter en granskning av formulären visade det sig att ett drygt tiotal av de ifyllda formulären innehöll information om att polis inte medverkat vid samtalen. Med anledning av detta och den osäkerhet som uppstod kring hur samtalen varit utformade med de övriga ungdomarna, gjordes granskningar enligt följande:

- Dokumentationen kring alla 27 ungdomar kontrollerades genom att socialtjänsten utförde ytterligare en läsning av texterna i BBIC- dokumentets ruta för förhandsbedömning;
- Den polis som arbetar med framtidssamtalen gick igenom alla 27 ungdomarna och konsulterade tidbokningskalendern samt sitt minne i övrigt;
- För att inte missa eventuella ungdomar som deltagit i framtidssamtal gick socialtjänsten igenom den kronologiska pärmen, ett databaserat register, där alla anmälningar av personer mellan 0-20 år registreras kronologiskt. Genomgången gjordes från oktober 2012 – januari 2015.

Efter den andra genomgången av texterna i de aktuella förhandsbedömningarna och polisens kontroll, visade det sig att endast 14 av de 27 formulären avsåg ungdomar som deltagit i regelrätta framtidssamtal, dvs. en insats där både socialtjänst och polis hade medverkat. De resterande 13 formulären redovisade olika varianter på framtidssamtal där inte polis medverkat, exempelvis samtal där den unge och föräldrarna träffat endast socialsekreteraren, eller där denne samtalat med föräldrarna på telefon. Dessa ungdomar ingår inte i uppföljningen. Vid genomgången av den kronologiska pärmen identifierades ytterligare 2 ungdomar där det genomförts framtidssamtal enligt ursprungsmodellen. Efter de genomförda åtgärderna kom totalt 16 ungdomar att ingå i den kvantitativa uppföljningen.

Bortfallsanalys

Åtgärderna som vidtagits ökar sannolikheten för att ungdomarna där det genomförts regelrätta framtidssamtal identifierats och kommit med i uppföljningen. Den osäkerhetsfaktor som kvarstår är möjligheten att socialtjänsten gällande vissa ungdomar inte angett att det genomförts ett framtidssamtal i dokumentationen om förhandsbedömningen. Det kan därför inte uteslutas att det finns ett bortfall av ungdomar som kan ha påverkat uppföljningens resultat.

Diagram 1. Ungdomar som deltagit i framtidssamtal.

Totalt 16 ungdomar, 15 pojkar och 1 flicka, har enligt de efterforskningar som gjorts, deltagit i framtidssamtal enligt modellen där en socialsekreterare och en polis träffar den unge samt en eller båda föräldrarna i enlighet med den beskrivna metoden för interventionen.

Vilka brott begick ungdomarna?

De 16 ungdomarna fördelar sig över nedanstående brottsmisstankar. Som listan visar är skadegörelse, olaga hot, snatteri och allmänfarlig vårdslöshet de vanligaste brotten.

1. Klotter/skadegörelse;
2. Skadegörelse;
3. Klotter;
4. Snatteri;
5. Skadegörelse/brott mot griftefriden;
6. Snatteri;
7. Snatteri;
8. Allmänfarlig vårdslöshet;
9. Allmänfarlig vårdslöshet;
10. Allmänfarlig vårdslöshet;
11. Olaga hot;
12. Olaga hot;
13. Klotter/skadegörelse;
14. Misshandel/ofredande;
15. Olaga tvång och sexuellt ofredande;
16. Olaga hot.

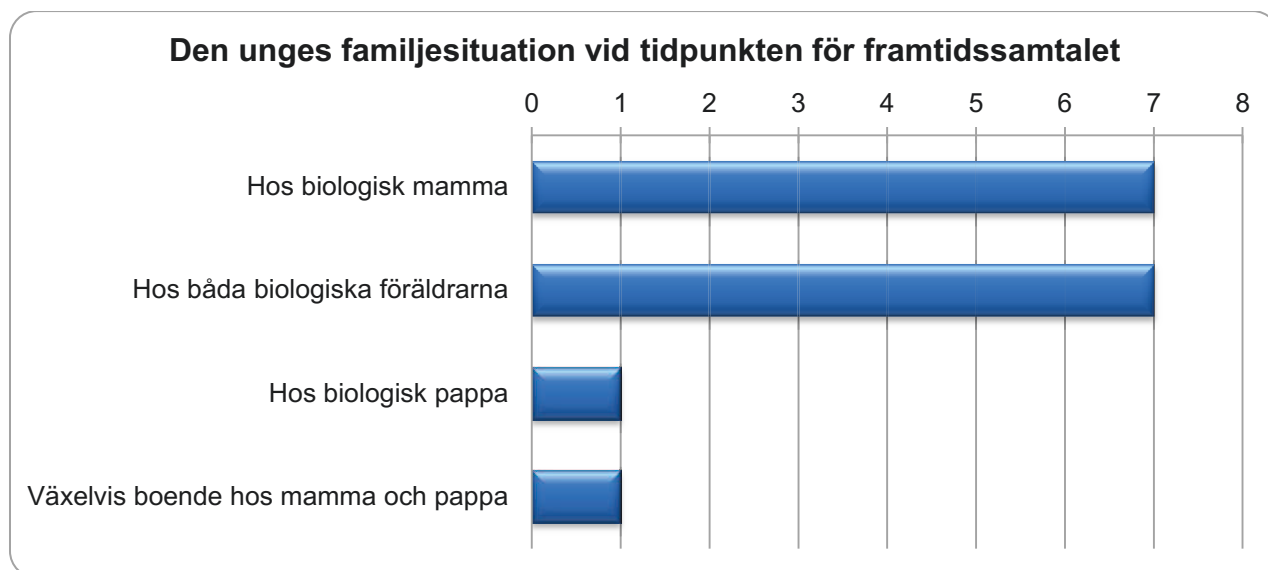

Diagram 2. Ungdomarnas familjesituation.

Den vanligaste familjesituationen är boende hos biologisk mamma eller hos båda biologiska föräldrarna. Endast 2 av ungdomarna har andra boendeformer: hos biologisk pappa eller växelvis boende hos mamma och pappa.

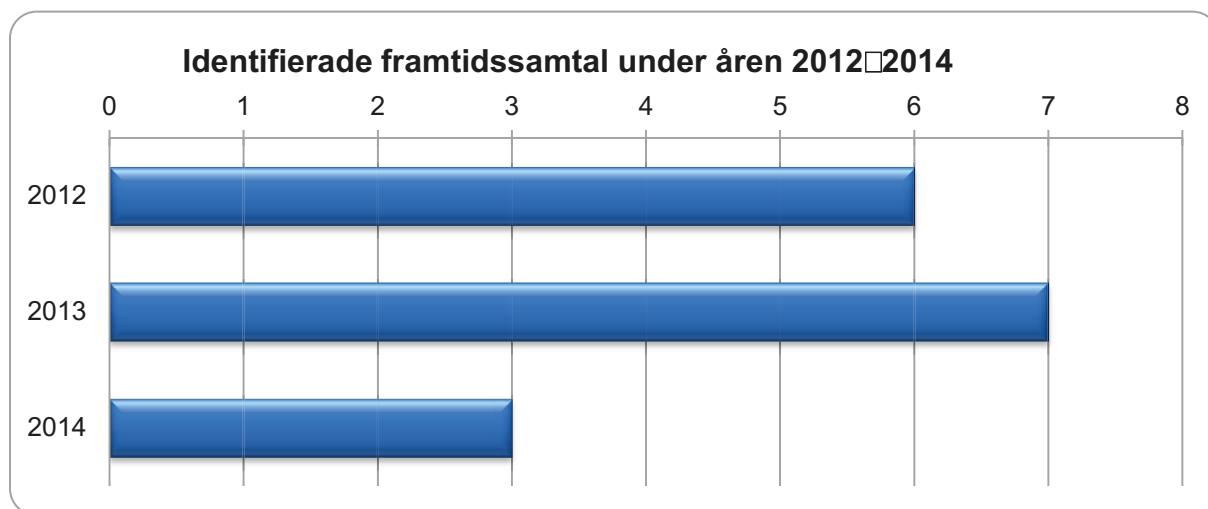

Diagram 3. Framtidssamtal 2012–2014.

Verksamheten med framtidssamtal startade under oktober 2012. Under oktober – december kan 6 genomförda framtidssamtal identifieras. Motsvarande siffror för hela kalenderåren 2013 och 2014 är 7 respektive 3 samtal. Hade frekvensen av framtidssamtal sett ut som under hösten 2012, dvs. 2 samtal i månaden, skulle årsstatistiken varit runt 24 ärenden, vilket visar att verksamheten tappat fart betydligt under 2013 och 2014.

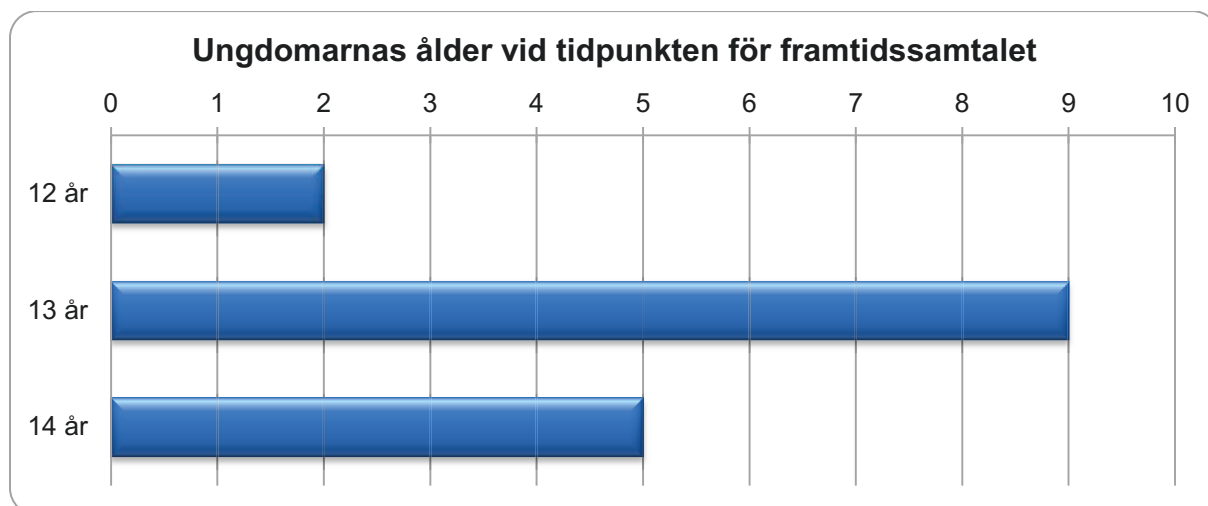

Diagram 4. Ungdomarnas ålder.

De flesta av ungdomarna, 9 personer, var 13 år vid tidpunkten för framtidssamtalet. 2 av ungdomarna var 12 år och de resterande 5 var 14 år.

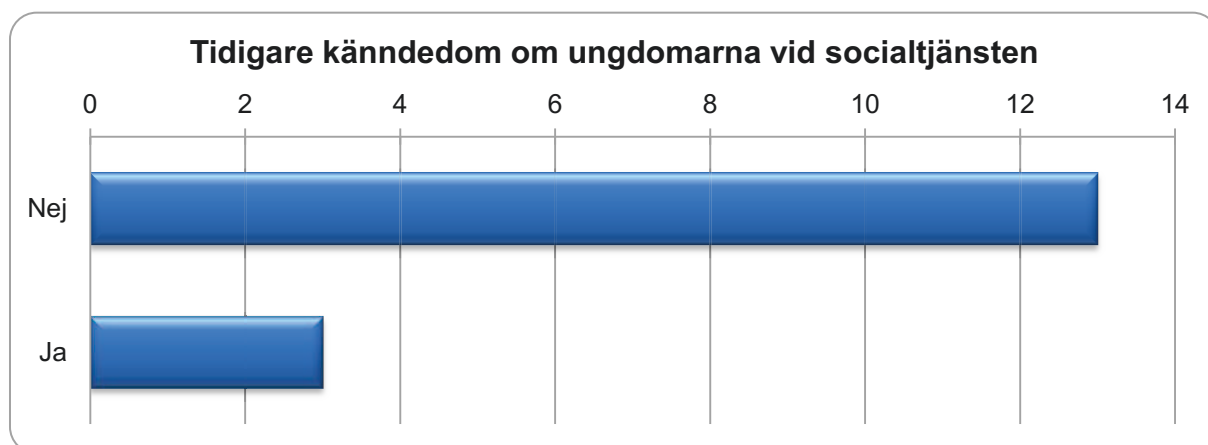

Diagram 5. Tidigare kännedom om barnet vid barn- och ungdomsenheten.

3 av ungdomarna var kända vid socialtjänstens barn- och familjeenhet innan framtidssamtalet, 2 via ansökan och 1 efter inkommen anmälan. Gällande 2 av ungdomarna har det genomförts en social utredning, för 1 av dem två utredningar. En av ungdomarna hade fått en insats från socialtjänstens familjeteam; en hade haft bistånd i form kontaktfamilj pga. omsorgssvikt; och den tredje hade varit föremål för stödinsatser i socialtjänstens regi för att få samarbetet i familjen att fungera.

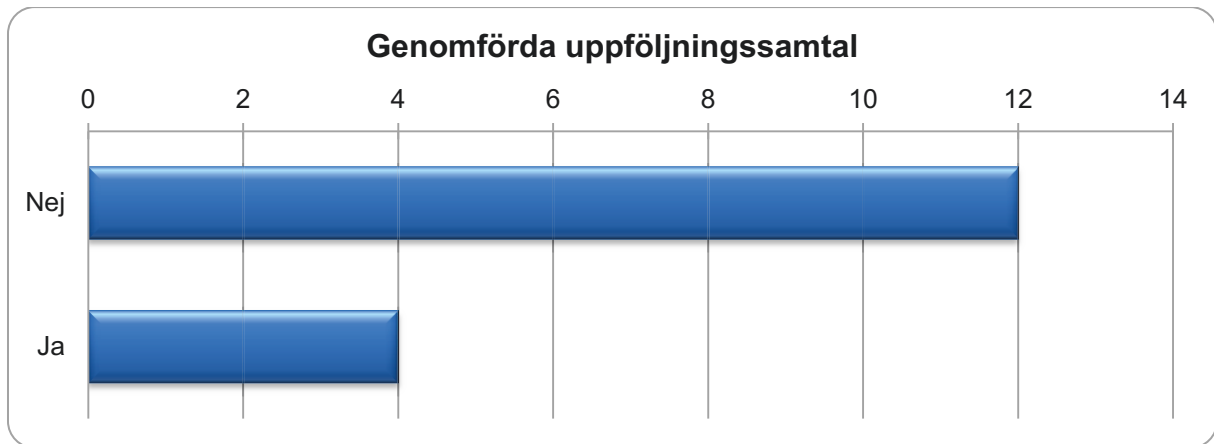

Diagram 6. *Uppföljningssamtal.*

Av de 16 uppföljda ungdomarna finns det i socialtjänstens dokumentation endast uppgifter om att 4 av dem har deltagit i ett uppföljningssamtal.

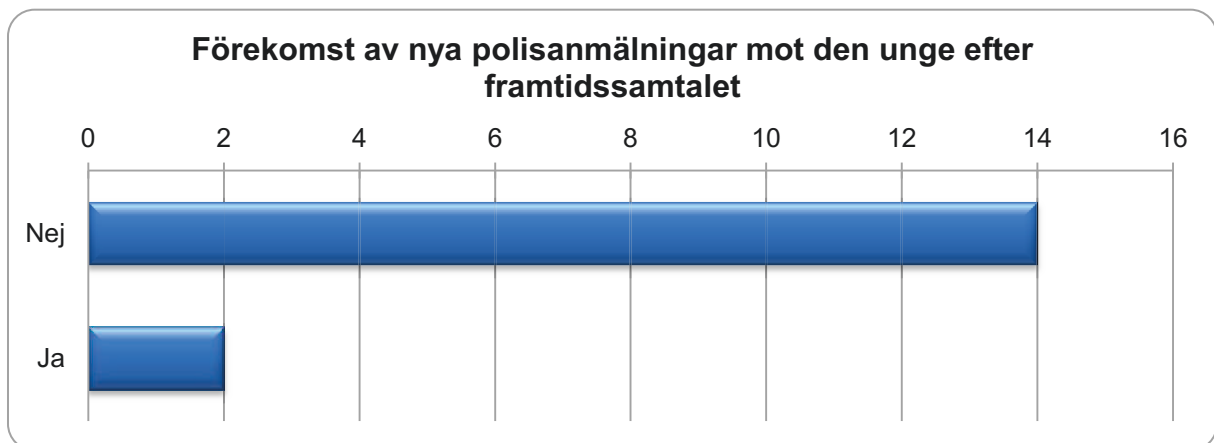

Diagram 7. *Frekvens av ny brottslighet efter framtidssamtalet.*

2 av de 16 ungdomarna, båda pojkar, förekommer i RAR som skäligen misstänkta för nya brott efter framtidssamtalet, vilket genomfördes under hösten 2012. Den ena polisanmälades inom ett år efter framtidssamtalet, den andra inom två år. En av pojkarna var känd vid socialtjänstens barn- och familjeenhet innan interventionen. För den ena pojken förekommer ett flertal nya brottsmisstankar, bl.a. ofredande, förolämpning, sexuellt ofredande och två fall av misshandel mm. Den andra pojken polisanmälades för olaga hot. Båda pojkarna bodde hos sin biologiska mamma vid tidpunkten för framtidssamtalet. Det finns ingen dokumentation om att dessa ungdomar deltagit i uppföljningssamtal.

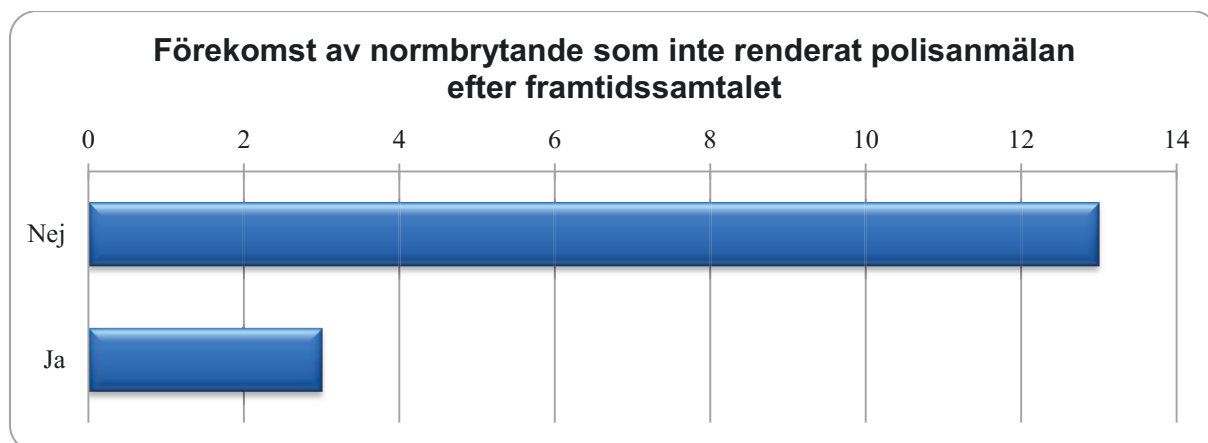

Diagram 8. Normbrytande beteende efter framtidssamtalet.

I uppföljningsformulären efterfrågades förutom förekomsten av upprepad brottslighet om socialtjänsten hade dokumenterat att den unge uppvisat annat normbrytande beteende än polisanmäld brottslighet⁶ efter framtidssamtalet. För 3 av ungdomarna angavs att så var fallet. 2 av dessa hade också polisanmälts för nya brott (se ovanstående diagramtext). En av ungdomarna var känd vid barn- och familjeenheten innan framtidssamtalet. Den typ av normbrytande beteende som angivits i uppföljningsformulären fördelar sig över ungdomarna enligt följande: 1) narkotikamissbruk, alkohol, cigaretter, snus, skolk; 2) drogmissbruk, skolk; 3) misshandel, ofredande sexuellt ofredande och dataintrång.

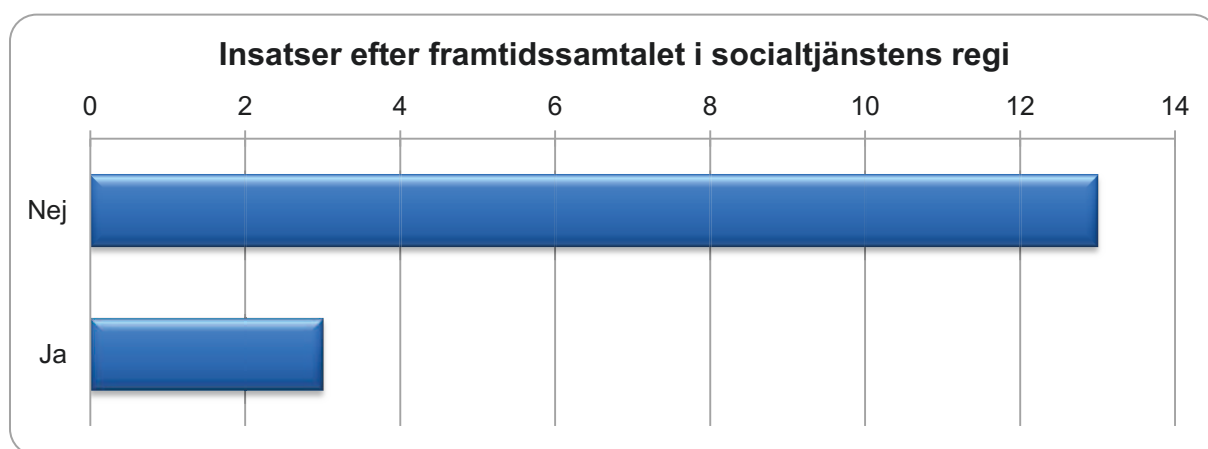

Diagram 9. Insatser vid socialtjänsten efter framtidssamtalet.

3 av de uppföljda ungdomarna har haft insatser vid socialtjänstens barn- och familjeenhet efter framtidssamtalet. En av dem har anmälts för nya brott efter framtidssamtalet och de övriga två förekommer i socialtjänstens dokumentation med anledning av annat normbrytande beteende. En av dem var känd vid barn- och familjeenheten innan framtidssamtalet. De insatser i socialtjänstens regi som noteras för ungdomarna i uppföljningsformulären är: 1) Ospecificerade stödinsatser; 2) Personligt stöd, jourhem, familjehem, placering enligt LVU; 3) Personligt stöd, jourhem och familjehem enligt SoL.

⁶ Beteenden som bryter mot rådande normer och regler i den miljö individen befinner sig. Det brukar delas in i aggressiva, utagerande beteenden mot andra människor och djur, t.ex. slå sparka, hota och icke-aggressiva normbrytande beteenden, t.ex. bryta mot föräldrars regler, snatta, stjäla saker, vandalisera, skolka från skolan och klottra (se Andershed och Andershed, 2005).

7. Redovisning av statistik från polisen och socialtjänsten angående lagöverträdare under 15 år

I denna utvärdering har det varit centralt att gå igenom polisens dokumentation i RAR gällande ungdomar under 15 år polisanmälda för brott samt socialtjänstens dokumentation av anmälningar inkomna från polisen avseende denna grupp. Med detta statistiska underlag blir det möjligt att få en bild av hur många ungdomar som polisanmäls för brott varje år över tid. Det kan också göras en analys av i vilken utsträckning polisen rapporterar lagöverträdare under 15 år till socialtjänsten samt hur det faktiska antalet ungdomar varje år förhåller sig till antalet genomförda framtidssamtal.

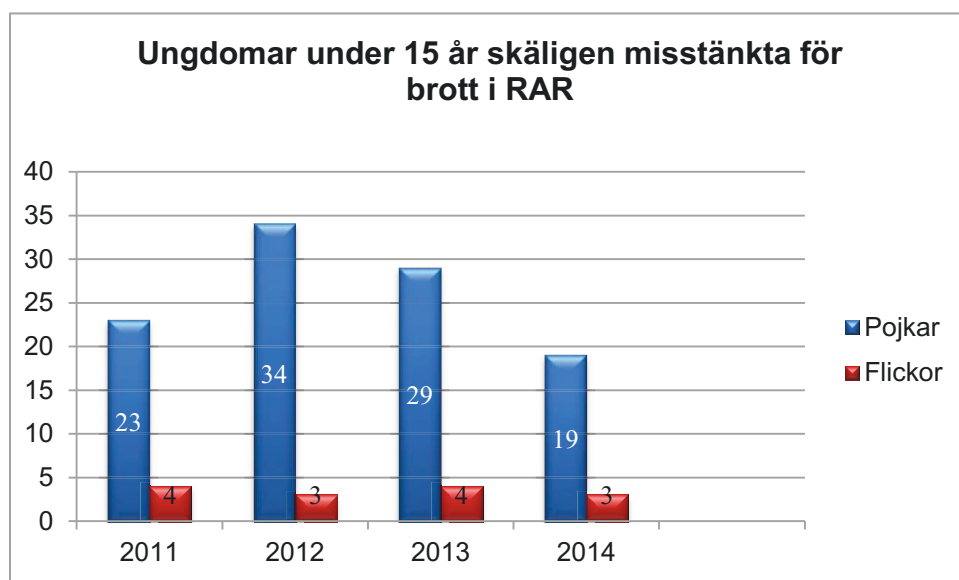

Diagram 10. Ungdomar under 15 år misstänkta för brott.

Polisens statistik i RAR visar att antalet ungdomar under 15 år som polisanmäls för brott varierar något över åren. Under 2011 var det totalt 27 stycken, under 2012 är det en toppnotering om 37 ungdomar. 2013 sjönk antalet något till 33 personer och fortsatte minska för att nå den lägsta noteringen 2014, då endast 22 ungdomar anmäldes för brott. Varje år förekommer 3–4 flickor under 15 år polisanmälda för brott.

Vilka brott begår ungdomarna under 15 år?

En analys av de brott ungdomarna anmäls för under åren 2011–2014 visar vilka brottstyper som är vanligast förekommande. Statistiken anger antalet polisanmälningar kring olika brottstyper. Det innebär att samma ungdom kan ha anmäls flera gånger för samma brott, exempelvis ofredande mot tre olika personer vilket då redovisas som tre ofredanden i statistiken.

Tabell 1. Ungdomarnas brottstyper över tid.

	2011	2012	2013	2014	Totalt
Skadegörelse	2	28	2	3	35
Misshandel	8	10	5	9	32
Snatteri	4	3	4	4	15
Ofredande	0	2	8	3	13
Stöld	7	2	1	0	10
Olaga hot	2	1	2	2	7
Våldtäkt	2	1	0	0	3
Sexuellt ofredande	1	0	2	0	3
Sexuellt övergr./tvång	0	0	2	0	2
Brott m griftefrid	0	2	0	0	2
Allmänfarlig vårdslöshet	1	0	1	0	2
Bedrägligt beteende	0	0	1	0	1
Olaga vapeninnehav	1	0	0	0	1
Narkotikabrott	0	0	1	0	1
Dataintrång	0	1	0	0	1
Förberedelse stöld	0	0	1	0	1
Olaga intrång	0	0	1	0	1
Olovligt förfogande	0	0	1	0	1
Missbruk av urkund	0	0	1	0	1
Försök till utpressning	0	0	0	1	1
Förtal	0	0	0	1	1
Förolämpning	0	0	1	0	1
Försök till stöld	0	0	0	1	1

Skadegörelse (inklusive klotter), misshandel, snatteri, ofredande, stöld och olaga hot är de vanligaste brotten totalt sett om man räknar samman de totalt 136 anmälningarna för de fyra åren. Det förekommer dock vissa variationer kring vilka brott som är vanligast mellan de undersökta åren. De tydligaste variationerna är att det anmäldes osedvanligt många skadegörelsebrott under 2012. Noteras kan att det var en handfull ungdomar under detta år som gjorde sig skyldiga till de flesta av dessa brott. Även de anmälda fallen av stöld uppvisar en topp under 2011, liksom att det var fler anmälda ofredanden under 2013. Misshandel, snatteri och olaga hot ligger däremot på en mer stabil nivå under de fyra åren. Det bör dock beaktas att det är få anmälningar inom varje brottskategori, vilket innebär att variationerna kan vara slumpmässiga. De ovanligare brotten i den röda delen av tabellen, exempelvis sexualbrott, olaga intrång och narkotikabrott förekommer endast i något enstaka fall varje år.

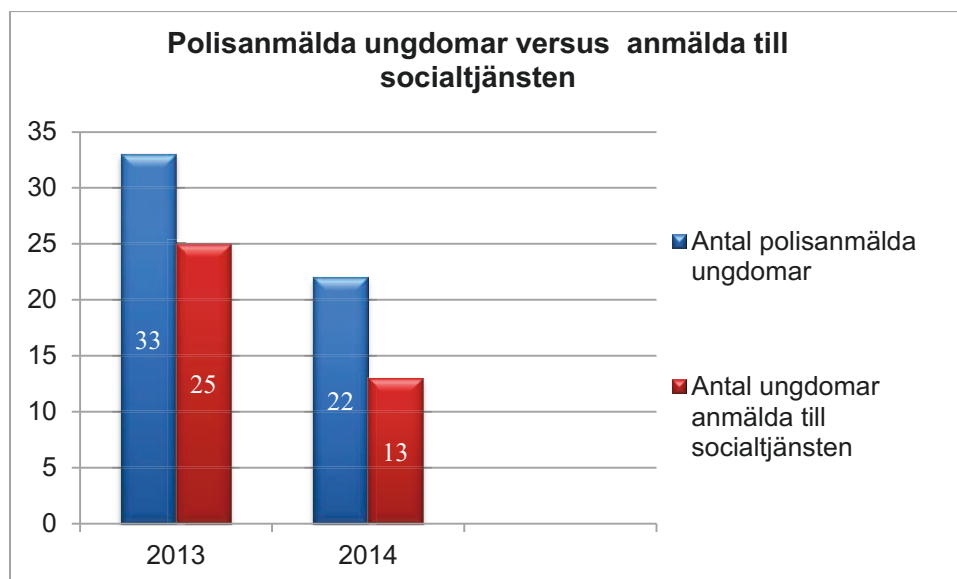

Diagram 11. Jämförelse polisanmälningar och anmälningar till socialtjänsten.

Diagrammet visar antalet polisanmälda ungdomar under 15 år i förhållande till hur många av dessa som anmäldes av polisen till socialtjänsten under åren 2013 och 2014. Antalet inkomna anmälningar baseras på uppgifter i socialtjänstens kronologiska anmälningsregister. Det kan konstateras att polisen under 2013 anmälde 25 av 33 ungdomar, under 2014 var förhållandet 13 av 22 ungdomar. Detta innebär att 8 respektive 9 ungdomar inte anmäls till socialtjänsten dessa år. Då verksamheten med framtidssamtal påbörjades i oktober 2012 har en genomgång av inkomna anmälningar från polisen gjorts för perioden oktober – december 2012. Denna visar att det inkom 10 anmälningar till socialtjänsten. Sammanlagt har socialtjänsten mottagit 48 anmälningar som avser lagöverträdare under 15 år sedan verksamheten startade⁷.

För att undersöka i vilken utsträckning ungdomar under 15 år som polisanmäls återkommer för nya brott, har en genomgång gjorts av polisens anmälningsstatistik i RAR under åren 2011–2014. Med utgångspunkt i denna statistik har en analys gjorts av i vilken utsträckning ungdomar som anmäls för brott återkommer följande år misstänkta för nya brott.

Tabell 2. Återfallsfrekvens över tid.

2012	2013	2014
5 ungdomar från 2011 återkom misstänkta för nya brott	5 ungdomar från 2012 återkom misstänkta för nya brott	1 ungdom från 2013 återkom misstänkt för nya brott.

Tabellen visar att 5 ungdomar under 15 år återkom för nya brott mellan 2011–2012 respektive 2012–2013. Av de som polisanmäldes under 2013 var det endast 1 som återkom misstänkt för nya brott under 2014. Av de totalt 11 ungdomarna är det en som återkommer för nya brott under tre år (2011–2013). De övriga 10 återkommer endast året efter första polisanmälan.

KOMMENTAR: Statistik för åren innan 2011 har inte studerats. Detta innebär att ungdomar som identifierats med upprepad brottslighet under den undersökta perioden även kan ha förekommit i polisens statistik under exempelvis 2010.

⁷ Det var inte möjligt att bryta ur antalet polisanmälda ungdomar under perioden oktober – december 2012 i polisens statistik (RAR).

8. Redovisning av resultatet från intervjuerna med professionella

I detta avsnitt redovisas intervjuerna med de professionella var och en för sig. Redovisningen är inriktad på att lyfta fram utsagor från respektive profession som kan kasta ljus över hur verksamheten med framtidssamtal fungerar, vilka utvecklingsbehov som finns och vad som sker i mötet mellan professionella och ungdomar/föräldrar.

Intervju med ungdomspolisen som genomför framtidssamtal

Den intervjuade polisen har arbetat som ungdomspolis de senaste 18 åren i Hudiksvall. Tills för något år sedan tjänstgjorde han även ute på fältet vid särskilda festhelger för ungdomar, (skolavslutning, gymnasiefester, Valborg osv.) Numera arbetar han med utredningar av ungdomsbrott samt viss informationsverksamhet på skolor och föräldramöten kring framförallt narkotika. Det händer också att han arbetar med akuta insatser i skolklasser med anledning av narkotikamissbruk. Varje onsdag förmiddag befinner han sig på gymnasieskolan som en inarbetad resurs sedan många år tillbaka, på eftermiddagarna samma dag är det avsatt tid till verksamheten med framtidssamtalen. Informanten är den vid Hudiksvallspolisen som har arbetat med framtidssamtalen sedan starten i oktober 2012. Han berättar att poliser från ordningen tillfrågats om att delta i verksamheten för att minska sårbarheten, men att ingen hittills har varit intresserad.

Den intervjuade polisen uppger att han förbereder sig innan samtalen genom att läsa in sig på den aktuella anmälan och omständigheterna kring brottet. Han upplever att framtidssamtalen på många sätt är som ett ”förhör light”, men mjukare till sin karaktär, och med mer sociala inslag där ganska stort fokus läggs på ungdomens sociala situation, dvs. fritid, kamrater, skola och familj mm. Han beskriver inledningen på ett framtidssamtal som följer:

”Hon (socialsekreteraren) går och hämtar dem och så presenterar hon mig. Ibland är det så att ungdomarna hoppar till när de ser mig. De förväntar sig kanske inte uniformen, men jag har alltid uniform under samtalen.”

Under samtalet har polisen och socialsekreteraren olika delar som de ansvarar för, även om de kan komplettera varandra emellanåt. Polisen håller i diskussionen kring brottet och de konsekvenserna brott kan få, medan socialsekreteraren fokuserar på den unges sociala situation och gör en bedömning om socialtjänsten ska inleda en utredning. Informanten säger i detta sammanhang:

”Vi kör varsin del. Den sociala biten det överlåter jag till soc., hemmaförhållanden, hur det går i skolan och så, men jag kommer ju in automatiskt själv på det där också. Diskussionen med den unge kan ofta vara i stil med: Kalle, du är ju bara tio år och de andra är fjorton och femton. Varför var du med dem? Är det så bra att vara med dem då om det blir så här? Jag är ju lite social också.”

Polisen berättar att han oftast inleder mötet med att fråga om den unge och föräldrarna vill att han ska läsa anmälan och frågar sedan om det som framkommer stämmer, dvs. om den unge

begått det aktuella brottet och omständigheterna i övrigt. Ungdomspolisen säger att han går till samtalen med inställningen att han inte har hört målsägare eller vittnen och därför måste vara öppen för att vissa ungdomar kan vara oskyldiga. De allra flesta ungdomar brukar dock erkänna att de begått det aktuella brottet. Gör de inte det blir diskussionen mer inriktad på orsaken till att de blivit anmälda, om de varit i situationer som i sig inte är bra, exempelvis i närheten av andra som begått brott osv.

Under den polisiära delen av samtalet informeras den unge och föräldrarna om de rättsliga reglerna kring brott och straffpåföljder, vilka konsekvenser ungdomsbrott kan få, exempelvis i form att prickas i straffregistret, svårigheter att få lämplighetsintyg för körkort, att söka arbete osv. Retoriken i samtalet bygger mycket på att förmedla ett budskap att den unge ännu inte fyllt 15 år och därför får en andra chans att tänka till. Polisen beskriver samtalets karaktär på följande sätt:

”Jag brukar lägga upp det lite grand som att du ska veta att nu har du chansen att bryta det här om du inte gör något mer, då är allt borta inom något år. Nästa gång, då blir det andra saker som händer. Vi vill bara höra och se om du kan ändra dig själv, om det var en engångsföreteelse eller om du tror att det kan hända igen? Sådana saker kör vi.”

Ungdomspolisen säger att han gärna vill få fram anledningen till att den unge begått brottet, dvs. varför det blev som det blev. Han beskriver sina mål med samtalet:

”Vad är målet? Jo dels att ungdomen inser att han har gjort fel och att han ångrar det han har gjort, och sen att det inte återupprepas.”

I slutet av samtalet informerar polisen om medling vid ungdomsbrott och slussar över ärendet till medlingsverksamheten *Handslaget*. Ofta tar han kontakt på telefon med företrädaren för denna verksamhet och bokar en tid för förmöte (planering av medlingen). Inte sällan kan den unge och föräldrarna träffa medlaren direkt efter framtidssamtalet eller påföljande dag. Oavsett om polisen etablerar kontakt med medlingsverksamheten per telefon under samtalet eller inte, så faxar han över en särskild medlingsblankett för de ungdomar som samtyckt till medling.

Efter framtidssamtalet brukar polisen och socialsekreteraren ha ett ”eftersnack” där de diskuterar, om det verkar finnas risker för att den unge ska begå fler brott.

Under intervjun beskriver polisen ganska utförligt vad han tror är centralt och verksamt att uppnå för att samtalen ska kunna få en brottsförebyggande effekt. Han beskriver att det är olika hur öppna killarna är (de har bara haft en flicka i verksamheten). Vissa sitter med luvan på eller kepsen nerdragen, som han uttrycker det, Andra är mer öppna. Hur det än är så gäller det att nå fram till ungdomarna på olika sätt. Under samtalen pratar han aldrig över huvudet på ungdomarna, utan försöker hela tiden inkludera dem, fråga dem vad de tycker och hur det ska bli framöver. En intressant aspekt han pratar om är vikten av att etablera ögonkontakt med den unge:

”Jo, du måste ha ögonkontakten. Man ser på en gång – man gör ju en bedömning.”

Något annat som polisen upplever viktigt under samtalen är att arbeta med den unges skamkänslor. Han uttrycker i detta sammanhang:

”Det är viktigt att de förstår vitsen med samtalet, varför de är här. De som har luvan på sig och skäms, de får man försöka ta bort den där skamkänslan för. De ska känna

att du har gjort det här nu och det går det inte att göra något åt, nu kan det bara bli bättre. De känner sig redan trampade på, det behöver inte jag förstärka. Jag vill bygga upp dem i stället.”

Informanten berättar att han försöker uppnå en sorts ”kontrakt” med ungdomarna om att de inte ska begå fler brott. Han beskriver detta på följande sätt:

”Ja, sen brukar jag alltid försöka ta dem i hand när de går från samtalet. Nu är det slut på dumheter, då tar vi i hand på det, säger jag, och de tar mig alltid i hand. Då tänker jag det är ju som en stämpel man gjorde som blodsbröder. Vi har gjort ett handslag och så hoppas jag då på något sätt att han ska komma ihåg att jag tog polisen i hand på att jag inte skulle göra något mer. Jag ger dem alltid mitt visitkort och säger att de ska stoppa det i plånboken och tänka sig för innan de gör någonting, säger också att de ska höra av sig om det är något. De kan alltid nå mig på telefon också. Träffar jag dem på stan hejar jag och pratar med dem, frågar hur de har det.”

Angående visitkortet berättar polisen att han hörde att en av killarna hade satt upp det på kylskåpet för att stå emot kamrattryck. Kortet symboliserade att han lovat en polis att inte begå fler brott, vilket han kunde använda gentemot kamraterna. Det har också hänt att ungdomar som varit på medling visat upp hans visitkort för medlaren.

Polisen berättar om ett ärende då en av ungdomarna visade stort intresse för fortsatt kontakt med honom och polisens verksamhet i allmänhet. Han beskriver följande scenario:

”Jag sa så här till killen: Vad har du för mål, vad skulle du vilja? Jag skulle gärna vilja gå och titta på polisstationen och garaget, svarade han. Ja, det kan jag ordna, det är inga problem. Vi ska göra en uppföljning och har inte du gjort någonting mer brottsligt under tiden, då ska vi fixa det. Det hade ju inte hänt någonting, så han fick ju följa med till polisstationen, och mamman var lika stolt att provsitta polisbilen. Och sen gick vi upp och gick igenom arrestavdelningen.” (Han hade kollat att ar-resten var tom innan).

Informanten berättar att det hänt att ungdomar som varit på framtidssamtal bett att få tala med honom i enrum, eller ringt för att lämna tips om andra ungdomar som begår brott eller använder narkotika.

När det gäller föräldrarnas medverkan i framtidssamtalen berättar polisen att det oftare är mammor som kommer. I ungefär hälften av alla samtal är både mamma och pappa med, i den andra hälften är det bara mamman. Föräldrarna sitter ofta och lyssnar och pratar inte så mycket själva. Polisen ser det som eftersträvansvärt att få med båda föräldrarna med undantag av om någon av dem har alltför stor egen problematik, exempelvis missbruk. Polisen beskriver kontakten med föräldrarna på följande sätt:

”Många gånger känner jag det som att jag blir en förlängd arm i att hjälpa till och styra upp den unge. De kanske inte har riktig hand med pojken. De kan komma och säga att det där var jättebra när du pratade med min pojke, de upplever det som ett stöd för dem i att uppföstra barnen. Det händer också att föräldrar ringer mig om de är oroliga för något.”

När det gäller uppföljningssamtalen berättar polisen att det i den ursprungliga manualen för framtidssamtalen ingick att alla ungdomar skulle komma tillsammans med föräldrar på ett sådant samtal efter ca tre månader. Han upplever dock att detta vattnats ur lite och att ungdomar

som begått små förseelser och inte visar tecken på att vara i riskzonen, inte längre kallas till uppföljningssamtal.

Gällande de ungdomar som deltagit i framtidssamtal kan den intervjuade polisen se två tydliga kategorier och säger:

”De som snattar chokladkakor eller en cocacola-burk, vilket kan vara precis vilken ungdom som helst och sedan de som begått en massa brott, har assistent i skolan, ADHD-diagnos, bor med ensamstående mamma och har svag styrning hemifrån osv.”

Hans upplevelse är att ungefär hälften av de ungdomar han träffat uppvisar risker för att begå ytterligare brott, medan den andra hälften, sannolikt inte kommer att begå fler brott, särskilt inte efter framtidssamtalet.

På frågan om vilka egenskaper en polis som arbetar med den aktuella typen av samtal bör ha, svarar den intervjuade polisen:

”Ja, vara social, ha en social nerv och sen ha den där känslan att kan jag bara bryta en brottslig bana, så har jag gjort det jag kan.”

Informanten tror absolut att framtidssamtalen har brottspreventiva effekter. Han menar att det är viktigt att samhället reagerar tidigt på ungdomar som begår brott, att det blir en ganska stor apparat, som han uttrycker det.

Den intervjuade polisen upplever att verksamheten med framtidssamtal stannat av sedan hösten 2013 i samband med att socialtjänsten gjorde ett uppehåll i verksamheten pga. av ett intensivt arbete med att implementera LEAN. Han säger:

”Ja, de hade ju LEAN-veckorna, hur många det var vet jag inte. Det gick inte att ringa. De bröt allt. Det var ju en åtta, tio veckor eller vad det var, och sen vet jag inte om det har kommit igång riktigt. Det har också varit en rejäl dipp under våren 2014 med knappt några samtal alls.”

Han berättar också att polisens tidigare operativsystem PUST gjort att ärenden kunnat bli lig-gande, vilket påverkat verksamheten negativt. Ytterligare en orsak till tappade ärenden, som han framför, är att ungdomar som redan är aktuella ärenden vid socialtjänsten inte slussas till framtidssamtal. Han säger:

”Jag tror att de kanske tänker att de redan är under luppen, så att säga.”

Informanten efterlyser en tydligare rutin när det gäller att stämma av inför samtalen på onsdagarna, exempelvis att han och den vid socialtjänsten som ska ha samtalen regelmässigt hörs varje måndag. Som situationen varit den senaste tiden har han upplevt det vara tidskrävande och svårt att få kontakt med socialtjänsten på telefon. Ytterligare ett förbättringsområde han ser är att minska verksamhetens sårbarhet genom att fler personer inom både polisen och socialtjänsten involveras i att genomföra framtidssamtal. Avslutningsvis säger han:

”Flödet på anmälningar från polisen till socialtjänsten, måste funka och det är viktigt att rätt person på soc. får det i sin näve, och driver att vi ska genomföra ett framtidssamtal.”

Intervju med socialsekreteraren som arbetar operativt med framtidssamtalen

Den intervjuade socialsekreteraren är den från socialtjänstens barn- och familjeenhet som sedan mars 2013 arbetar med framtidssamtalen. Enheten handlägger ärenden avseende barn och ungdomar från 0–20 år. Socialsekreteraren arbetar företrädesvis med ungdomar, även om enstaka barnärenden också förekommer.

Efter att en anmälan avseende ungdomar under 15 år som misstänks för brott inkommit skickas en inbjudan till framtidssamtal till den unges vårdnadshavare per brev. I brevet framgår att en polis ska vara med under samtalet. Socialsekreteraren menar att det är en fördel att arbeta med brevlades inbjudan istället för att bara ringa då det finns risk att de annars glömmen tiden. Innan framtidssamtalet förbereder sig socialsekreteraren genom att läsa polisanmälan. Hon kontrollerar också om ungdomen eller familjen förekommit tidigare vid socialtjänsten, om det finns någon tidigare utredning, eller om det inkommit andra anmälningar som inte föranlett några beslut om att inleda utredning (det går inte att se sådana anmälningar längre tillbaka i tiden än tre månader).

Under samtalet har polisen och socialsekreteraren tydligt uppdelade roller. Polisen informerar om den inkomna anmälan och målsättningen är att den unge med egna ord ska berätta om händelsen. I anslutning till detta informerar polisen kring konsekvenser av brott mm. Socialsekreterarens roll är, som hon ser det, att göra en bedömning av den unges och familjens behov ur ett socialtjänstperspektiv. Detta görs genom att diskutera kring den unges situation utifrån de teman som finns i Ester-screening. Hon säger angående detta:

”Screeningen i sig är egentligen för att vi inte ska glömma bort att prata om någonting, för sen är det ju mest samtalet i sig, som har betydelse.”

Socialsekreteraren informerar om socialtjänstens arbetssätt och hur den inkomna anmälan kommer att handläggas. Dvs. att det görs en bedömning om en utredning ska inledas. Hon berättar också vilka möjligheter till stöd som finns att få inom socialtjänsten och hur de kan samverka med föräldrar och skola mm. Socialsekreteraren säger att hon vill uppnå en känsla hos föräldrarna och den unge att socialtjänsten inte är så farlig, och att det finns hjälp att få vid behov, även om de skulle ta kontakt i ett senare skede.

På frågor om betydelsen av att polisen bär uniform under samtalet resonerar den intervjuade socialsekreteraren på följande sätt:

”Jag tror uniformen har betydelse. Nu har vi aldrig provat utan så jag vet inte, men jag kan tänka mig att det skulle vara skillnad utan. För då skulle han vara mer som mig, eller vad man ska säga? Vem som helst. Det skulle vara svårt att se skillnad på vilka vi är.”

Hon berättar i detta sammanhang att det innan framtidssamtalen med polisens medverkan hände att ungdomar satt och skrattade under samtalen kring brott de begått. Socialsekreteraren säger att flera av ungdomarna verkar reagera då de upptäcker att en uniformerad polis ska vara med under samtalet. Hon säger:

”Det är några stycken som man ser reaktionen väldigt tydligt på. Alltså de ser lite förvånade ut och sen så är de lite rädda. En del sätter sig nära mamma, men det brukar släppa efter ett tag.”

Under intervjun diskuteras när ett framtidssamtal känns lyckat, respektive inte upplevs ha gått särskilt bra. Socialsekreteraren har uppfattningen att det ofta blir bäst samtal när ungdomarna är aktiva och berättar med egna ord om händelsen. Är de villiga att tala om det som hänt och ser sin del i händelsen, får samtalet bäst effekt. På frågor hur ungdomarna brukar förhålla sig under samtalet säger hon:

”Jag tycker ändå att många pratar ganska bra sådär, kan berätta och så, men sen är det ju många som är blyga i början och som kanske pratar lite mer efter ett tag och vissa som mest svarar ja eller nej på frågorna.”

Under samtalen är det ganska vanligt att diskussionen kommer in på kamrater och deras påverkan på den unge att på olika sätt medverka vid brott eller andra normbrytande beteenden. Detta ser den intervjuade socialsekreteraren som gynnande för samtalet liksom en bra ingång till att bryta beteenden och situationer som kan leda till upprepad brottslighet. Hon berättar i det här sammanhanget att det ibland händer att ungdomar vill berätta för polisen om andra ungdomar de är oroliga för, exempelvis som använder narkotika eller är i riskzonen för att börja testa droger. I dessa situationer upplever hon att samtalet verkligen fått bra effekter. Hon berättar att ungdomar i dessa lägen oftast vill tala med polisen på egen hand eller ringer honom senare. Drivkraften att lämna ut uppgifter till polisen, består som socialsekreteraren ser det, i en oro för kompisar eller att de skäms över det de gjort själva och genom att berätta för polisen om kamraters brottslighet vill bryta sin egen situation.

När ungdomar är tystlåtna finns det en risk att föräldrarna tar över samtalet och pratar i den unges ställe. Informanten berättar att det i sådana situationer är viktigt att sätta gränser och styra samtalet, så att den unge själv får berätta och uttrycka sig.

Den intervjuade socialsekreteraren beskriver situationer då hon inte upplever att samtalet lyckats så bra:

”Då är väl läget att föräldrarna tycker att det är väldigt onödigt. Att man kan märka att deras inställning är att det här inte kommer att ge någonting och att de för över det på barnet. Jamen, när de förnekar allt som har hänt och inte tycker att det är något speciellt, ifrågasätter varför de är där inför den unge.”

Socialsekreteraren säger att det mestadels är mammor som kommer till framtidssamtalen, även om det också varit med några pappor. Hennes bild är också att de flesta av ungdomarna bor hos en ensamstående mamma. Hon upplever att det kommer fram mycket information om den unges situation, relation till föräldrarna och de senares föräldraförmåga under samtalen. Hon säger i detta sammanhang:

”Det är dels den här screeningen, men sen är det ju dels hur de betar sig och pratar och sådär.”

I anslutning till en diskussion om bedömningen av den unges behov och föräldrarnas förmåga beskriver socialsekreteraren sitt arbetssätt:

”Man måste ju titta på vad föräldrarna har för förmåga att se till att inte den här ungdomen inte fortsätter att snatta ifall det är det han har gjort. Det är ju utifrån de grunderna som vi bedömer om vi ska inleda utredning eller inte, ifall man kan se att föräldrarna har förmåga att bryta beteendet. Jag tror att bara man pratar med föräldrarna om det, hur de kan göra, gör att de liksom tänker igenom situationen och kanske kommer på saker de kan göra.”

Socialsekreteraren ger exempel på diskussioner med föräldrarna i syfte att medvetandegöra dem om risker och stärka föräldraförmågan. Sådana diskussioner kan handla om riskerna med att ungdomar tillåts vara ute sent på kvällarna, saknar tider att passa, exempelvis mattider, inte hör av sig och berättar var de befinner sig, skolkar tillsammans med andra ungdomar och liknande situationer.

Det är ganska ovanligt att föräldrar gör en ansökan om stöd under framtidssamtalen, det inträffar oftast i ärenden som redan är aktuella. I dessa situationer kan behoven vara kopplade till en mer grundläggande problematik i familjen.

Under intervjun tillfrågas socialsekreteraren om vilka ungdomar hon tror framtidssamtalet har bäst effekt på och gör följande bedömning:

”Om jag får chansa så tror jag att det är de som inte har annat normbrytande beteende som det går ganska bra för, som har varit och snattat en gång och så får man en konsekvens av det. För de med mer omfattande problematik hjälper nog inte en punktinsats. Då är det viktiga vad vi kan göra utöver framtidssamtalet”

Hon resonerar i anslutning kring detta och att det kring ungdomar med mer omfattande problematik är viktigt att se till helheten, att brottet de begått bara är ett symptom på att det inte fungerar i övrigt runt den unge.

Informanten berättar att verksamheten med framtidssamtal tappat fart sedan hösten 2013. Den ursprungliga tanken med framtidssamtalen var att genom denna insats samtidigt göra socialtjänstens förhandsbedömning kring behovet av vidare utredning och fortsatta insatser. Det har emellertid blivit så ibland att förhandsbedömningar kring ungdomar under 15 som begått brott görs på annat sätt, exempelvis genom telefonkontakt med föräldrarna eller sammanträffande med endast socialtjänstpersonal. Hon säger i anslutning till detta:

”Alltså jag gör en förhandsbedömning samtidigt som vi har framtidssamtalet, det är ju jättebra på alla sätt, men om de inte kan komma på framtidssamtal inom 14 dagar, gör jag förhandsbedömningen på annat sätt. Det har gjort att vi har missat många framtidssamtal och där kanske man skulle tänka att vi i alla fall ska ha framtidssamtalet fast förhandsbedömningen är redan gjord.”

En annan orsak till att framtidssamtal inte genomförs kan, som hon ser det, vara att ungdomar under 15 år som redan är aktuella och begår brott handläggs på ett traditionellt sätt av hennes kollegor utan att slussas till denna insats. Informanten berättar också att det när polisen hade operativsystemet PUST och under systembytet kunde förekomma en fördröjning i anmälningarna till socialtjänsten på ett par månader, vilket inte var bra för verksamheten.

I diskussionen kring de organisatoriska förutsättningarna inom socialtjänsten att arbeta med framtidssamtal anser socialsekreteraren att de i grunden finns med vissa förbehåll. Hon menar dock att det måste vara ett rimligt inflöde av förhandsbedömningar för att hon ska hinna med att genomföra framtidssamtal med alla potentiella ungdomar, och i synnerhet de där förhandsbedömningen redan gjorts.

Informanten berättar att personalen på barn- och ungdomsenheten väl känner till verksamheten med framtidssamtal:

”De vet ju om den och är informerade. Sen får man påminna för de får ju ingen speciell notis att den här ungdomen är under 15 och ska till framtidssamtal, så det gäller ju att de kommer ihåg det just när de aktualiserar också.”

Socialsekreteraren upplever att samarbetet med polisen kring framtidssamtalen fungerar bra och uttrycker:

”Jo, jag tycker att det fungerar bra, alltså bara sådana här enkla saker att vi har telefonnummer till varandra, vi har ju polis- och socialtjänstmöten en gång i månaden och en samverkansgrupp på Broman (gymnasiet), plus att jag och den polisen som är med vid samtalen har ju samarbete kring det här. Vi hörs ju varje vecka i fall vi har någonting på onsdagen. Det är aldrig några problem liksom från polisens håll, han kommer och har tid att vara med på samtalen.”

När det gäller framtida utvecklingsbehov uttrycker den intervjuade socialsekreteraren:

”Det som känns som viktigast nu det är ju att få till att vi börjar ha framtidssamtal igen eftersom det är uppenbart att det är länge sedan vi hade det. Det är viktigt att se till att vi får igång det som vi hade det från början liksom.”

Intervju med utredningschefen för norra polisområdet i Gävleborgs län (Hudiksvall, Ljusdal och Nordanstig)

Utredningschefen (UC) berättar att han inom ramen för sin tjänst är den som ansvarar för granskning av alla ärenden där ungdomar under 15 år är skäligen misstänkta för brott i Hudiksvall. Gången i dessa ärenden är att en central samordningsenhet inom Gävleborgspolisens belägen i Gävle tar emot och gör en första beredning av alla polisanmälningar. Om anmälan avser en person under 15 år fattas beslut om att inte inleda förundersökning och ärendet skickas därefter till polisen i Hudiksvall i form av en pappersakt. Så fort anmälan kommit in har dock UC möjlighet att läsa den även i digital form. När ett ärende på en person under 15 år inkommer försöker UC, om inte samordningsenheten lyckats med det, att få fram identiteten på den som misstänks för brottet. På frågan om UC känner till utformningen av verksamheten med framtidssamtal säger han:

”Inte i detalj men däremot så hanterar jag alla ärenden under femton år. Alltså vi jobbar ju olika i olika delar av länet, antar jag, men jag har ju den rutinen att jag alltid skriver ett brev med information om vad ärendet har handlat om till föräldrarna/föräldern där barnet är skrivet och socialtjänsten, och så skriver jag till medlingsverksamheten och bevakningen.”

Med att skriva till bevakningen menar han den polis som arbetar med framtidssamtalen. Materialet som skickas till de berörda parterna innehåller en kopia på anmälan samt ett följebrev med information om att den aktuella ungdomen är skäligen misstänkt för ett brott, omständigheterna kring detta, att ingen förundersökning kommer att inledas samt att ärendet översänds till socialtjänsten.

UC berättar att han vinnlägger sig om att arbeta snabbt med den aktuella ärendetypen:

”Jag behöver inte vänta på att jag får den fysiska akten hit, utan jag kan ju se på datorn om det är ett ungdomsärende. Då plockar jag ut det och skriver på det och ordnar upp det på en gång”

Han säger vidare:

”Ja, nu pratar jag bara för mig själv förstås då. Jag prioriterar dessa ärenden, så jag gör de absolut så fort jag kan. Är det ett ungdomsärende då ligger inte jag på

dem, utan det kan ta några dagar upp till en vecka kanske innan jag skickar brevet till socialtjänsten, föräldrarna och medlingsverksamheten.”

På frågor om alla ärenden avseende ungdomar under 15 år misstänkta för brott rapporteras över till socialtjänsten, eller om det kan finnas brister i systemet, tror UC inte att det fallerar särskilt ofta från samordningsenheten. Möjligen kan något enstaka ärende där det inte gått att identifiera en skäligen misstänkt person falla mellan stolarna. Han säger i detta sammanhang:

”Jag arbetade på en annan tjänst i Gävle första halvåret under 2013 och varit ledig i perioder om tre, fyra veckor ibland under 2012. är jag har varit borta kan det ha försvunnit ärenden.”

UC berättar att polisen from 2015 bildar en ny riksövergripande organisation och att Gävleborgs län kommer att ingå i Region Mitt tillsammans med Västmanland och Uppsala län. I den nya organisationen kommer Bollnäs att bli huvudort för ett organisatoriskt polisområde som innefattar kommunerna Söderhamn, Bollnäs, Hudik och Ljusdal.

Gällande polisens hantering av unga lagöverträdare blir det förändringar genom att samordningsenheten inte längre kommer att bereda dessa ärenden. Anmälningarna kommer att gå direkt till polisen i aktuellt område, exempelvis Hudiksvall. Pappersakterna kommer också att försvinna och ersättas av digital överföring from 2015. På frågan vad det kommer att innebära för verksamheten med framtidssamtalen i Hudiksvall svarar UC:

”Det blir mera jobb för mig, men vi har gjort en fördelning där jag har klivit tillbaka från den löpande verksamheten, så nu sköter den biträdande utredningschefen den. Det innebär att det bli mindre fel om det nu har varit något fel på samordningen. Då ligger ansvaret på mig.”

Angående övergången till endast digital överföring av de aktuella ärendena menar UC att han själv har bra koll på att bevaka inkomna anmälningar gällande ungdomar under 15 år i datasystemet, men ser ändå potentiella risker, exempelvis i andra polisområden där rutiner kring detta inte är inarbetade:

”Man måste vara ajour på datorn för att se de här grejerna. Annars missar man. Förr fick du ändå en akt du kunde titta på som kom på ditt bord. Den måste du ju städa bort och då missar man inte, så frågan är hur det här kommer att fungera framöver.”

UC tror inte polisens omorganisation ska innebära några direkta förändringar i samarbetet mellan polisen och socialtjänsten kring framtidssamtalen. Chefstjänsterna inom polisen kommer dock att lysas ut igen för att de som vill ska kunna söka dem, vilket kan innebära skifte av personer. Den tjänst UC har kommer att kallas gruppchef i den nya organisationen och fortfarande inrymma hanteringen av brottanmälningar gällande ungdomar. Det är inte klart vid tidpunkten för intervjun om informanten kommer att söka och i förlängningen få den aktuella gruppchefstjänsten.

I diskussionen om hantering av ungdomsärenden och ärenden i övrigt, berättar UC att det tidigare operativsystemet PUST fungerade så dåligt att det byttes ut under 2014. Han uttrycker i detta sammanhang:

”Ja hur roligt tyckte vi det var med PUST? Det var jättetufft. Systemet fungerade så dåligt att ungdomsärenden kunde bli liggande ganska länge, innan någon liksom ojdå! Det här måste vi titta på.”

I den avslutande diskussionen kring utvecklingsmöjligheter för framtidssamtalen, undrar den intervjuade utredningschefen om det skulle gå att samordna rapporteringen kring de unga lagöverträdarna, så att inte information behöver skickas både till medlingsverksamheten och till den polisman som arbetar med framtidssamtalen.

Intervju med chefen för socialtjänstens barn- och ungdomsenhet

(Denna intervju gjordes i ett sent skede av utvärderingen sedan data kring flöden av ungdomar till framtidssamtalet samlats in. Med anledning av detta kom intervjun att inriktas på att diskutera tänkbara orsaker till att verksamheten inte tycks ha implementerats till fullo).

Den intervjuade personen har arbetat som chef för barn- och ungdomsenheten sedan 2004. Inom verksamheten finns förutom myndighetsutövande verksamhet, behandlingsverksamhet (barn- och familjeteamet), familjehemsverksamhet samt medling och ungdomstjänst. Totalt arbetar 35 personer på enheten varav 15 är socialsekreterare. Vid tidpunkten för intervjun finns det 8 handläggare av barnärenden och 7 som arbetar med ungdomsärenden.

Under intervjun berättar utredaren att verksamheten med framtidssamtal verkar ha tappat fart sedan hösten 2013 och därefter aldrig riktigt kommit igång igen för att nästan upphöra helt under 2014. Den intervjuade chefen kan inte svara på orsakerna till detta och uttrycker att hon utgått från att verksamheten fungerat tillfredställande med undantag av ett avbrott under hösten 2013 då enheten var fullt upptagen i åtta veckor med att implementera LEAN. Hon säger i detta sammanhang:

”Tanken var att de skulle köra igång som vanligt efter LEAN, att allting skulle rulla på.”

Chefen berättar att det finns tre teamledare på enheten som har ansvar för fördelning och styrning av det praktiska arbetet, exempelvis inkomna anmälningar, förhandsbedömningar och utredningar. När det gäller framtidssamtalet är det en av teamledarna som har ett särskilt ansvar. Informanten är dock inte insatt i det operativa arbetet på ett sådant sätt att hon haft inblickar i flödet av personer som inbjudits till framtidssamtal. Hon frågar sig vad det är som gör att flödet av ärenden till framtidssamtal inte fungerat som tänkt och uttrycker:

”Det kanske har funnits en bristande förankring bland de andra teamledarna, ett glapp i ledningsstrukturen.”

I diskussionen kring att det verkar som om ungdomar som redan är pågående ärenden ibland inte kallas till framtidssamtal vid inkomna anmälningar om brott, säger den intervjuade:

”Man ska alltid ha ett framtidssamtal med socialsekreterare och polis. Jag kan absolut se i efterhand att det skulle ha behövts en bättre implementering av verksamheten bland socialsekreterarna och en tydligare rutin.”

Med anledning av att så få av de potentiella ungdomarna genomfört framtidssamtal reflekterar den intervjuade chefen kring olika orsaker: Hon menar att det redan från början då verksamheten med framtidssamtal arbetades fram, varit en bristfällig förankrings- och implementeringsprocess. Andra tänkbara orsaker hon ser är att enheten periodvis haft en mycket stor arbetsbelastning i kombination med personalbrist. Under våren 2014 inkom det mellan 10 och 26 anmälningar varje dag och under hösten samma år var det också en hög belastning på enheten. Hon berättar att det under dessa arbetstoppar inte varit möjligt att arbeta med något annat än den lagstadgade verksamheten och uttrycker:

”Allt sådant där annat får inte så stort fokus i sådana situationer.”

På frågan om det finns reella förutsättningar att arbeta med framtidssamtalet fullt ut i nuläget, menar informanten att det i första hand är en fråga om styrning och arbetsfördelning. Hon resonerar i anslutning till detta kring att det egentligen inte ska innebära ett merarbete att bedriva framtidssamtal, då förhandsbedömningar ändå alltid måste göras vid inkomna anmälningar. Angående möjligheterna att hålla tidsfristen på två veckor för förhandsbedömningar säger hon att onsdag eftermiddag varje vecka är bokad för framtidssamtal, vilket innebär två chanser under tidsfristen. Möjligen kan det vara problem för föräldrarna att komma på dessa tider. Hon berättar vidare att det ska knytas ytterligare en socialsekreterare till verksamheten för att minska sårbarheten vid semestrar, sjukdom eller hög arbetsbelastning.

Informanten säger att hon vill fortsätta med framtidssamtalet som metod. Likaså att hon planerar att med stöd av denna utvärdering utforma ett uppföljningsinstrument, exempelvis i Excel, som gör att de själva regelbundet, kanske en gång/år, kan följa upp resultaten av verksamheten. Hon berättar också att kommunen för närvarande håller på med en upphandling av ett datasystem som ska göra statistiska uppföljningar av verksamheten på grupp-nivå möjlig. Hon säger:

”Det är nödvändigt att göra ett omtag för att få verksamheten att fungera igen. Vi måste ta tag i implementeringen igen, få upp framtidssamtalet på agendan vid enhetsmöten. Det måste till en bättre förankring och kanske en checklista hur dessa ärenden ska hanteras.”

Informanten menar också att det är läge att följa upp och eventuellt revidera de arbetsmetoder som växt fram under tillämpningen av framtidssamtalet.

Gällande användandet av Ester menar informanten att screening med detta instrument ska göras i alla förhandsbedömningar. ESTER- bedömning används också i alla utredningar kring barn över 10 år. I fråga om framtidssamtalets metodik har hon uppfattningen att både den unge och föräldrarna ska fylla i respektive version av screeningformuläret. Om detta tillämpats systematiskt har hon ingen vetskap om, men utgår ifrån att så är fallet. Hon ser ett stort värde i att screeningen görs, då den ger en bra bild av risknivån och dessutom kan följas upp om situationen ändrats under uppföljningssamtalet. Informantens inställning är att ett uppföljningssamtal regelmässigt ska genomföras.

Den intervjuade chefen berättar att socialtjänsten genomgått en relativt omfattande utbildning under ledning av Henrik Andershed kring ESTER, risk- och skyddsfaktorer och hur man kan tillämpa den s.k. Risk-, Behovs- och Responsivitetsprincipen i det praktiska arbetet. Enheten har också deltagit i en utbildning om evidensbaserad praktik (EBP).

9. Redovisning av intervjuer med ungdomar och föräldrar

Intervjuerna genomfördes med föräldrar och ungdomar tillsammans. Detta förhållningssätt valdes dels av etiska skäl då alla ungdomarna är under 18 år, dels utifrån antagandet att dynamiken mellan ungdomarna och föräldrarna samt den ökade tryggheten för ungdomarna med föräldrarna närvarande skulle bidra till ett ökat kunskapsutbyte. Detta kan förstås vägas mot att föräldrarnas närvaro också kan ha påverkat vad ungdomarna valt att berätta om.

Totalt intervjuades fem ungdomar (alla pojkar) i åldersintervallet 14–16 år och sex föräldrar (två pappor och fyra mammor) i nedanstående konstellationer:

- Två intervjuer med mamma och son;
- En intervju med en pappa och två söner;
- En intervju med mamma, pappa och son;
- En intervju med mamma utan son.

En av intervjuerna genomfördes i familjens hem. Övriga intervjuer gjordes i ett rum som medlingsverksamheten *Handslaget* i Hudiksvalls kommun använder. Denna lokal är inrymd i en större byggnad med verksamheter inom området kommunala utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser (Centrum för utbildning och lärande). Valet av lokal gjordes för att uppnå en neutral miljö dit många kommer utan prägel av socialtjänst eller polisiär verksamhet.

Beskrivning av de intervjuade ungdomarna

Brotten ungdomarna varit misstänkta för var kopplade till snatteri och olika typer av skadegörelse, exempelvis klotter, repning av bilar, fönsterkrossning. Tre av ungdomarna har haft kontakt med barn- och familjeenheten både före framtidssamtalet och efter på grund av bland annat insatser i form av kontaktfamilj, hög skolfrånvaro och utredning på BUP. De övriga två har varken före eller efter framtidssamtalet haft kontakt med socialtjänsten.

Tiden innan framtidssamtalet

Det framkommer flera utsagor från ungdomarna och deras föräldrar som tyder på att en process kopplad till framtidssamtalet startade redan i samband med kallelsen. Fyra av ungdomarna uttrycker tydligt att de var nervösa och tänkte en hel del på vad som skulle hända både under framtidssamtalet och därefter. En av ungdomarna uttrycker:

”Jag tänkte vad ska hända efter att vi fått brevet, var nervös för jag hade aldrig varit på soc. tidigare.”

Ungdomarna berättar att deras tankar i stor utsträckning handlade om att de inte visste vad som skulle hända, om socialtjänsten eller polisen skulle sätta in någon form av åtgärder framöver, vilka ”papper” de skulle hamna i”, och om de skulle behöva gå på fler möten mm.

En av föräldrarna säger:

”Det kanske var två veckor från brevet till mötet så där hade han ju sin ångest. Han fick ha sin ångest kan man säga. Det kanske är det som är meningen lite med det här också att det ska väcka lite känslor?”

Flera av föräldrarna ansluter sig till uppfattningen att det är av värde att det skapas ett visst mått av oro hos den unge i samband med brottsliga handlingar. De menar att det är viktigt att inte ta bort den eftertanke och ånger som uppstår genom att lugna för mycket. Föräldrarna i en av familjerna beskriver att de innan framtidssamtalet funderade över vad som skulle hända med sonen, om socialtjänsten tänkte agera på något sätt då pojken varit inblandad i ganska mycket brottslighet och skolproblem. Mamman uttrycker:

”Vi visste ju inte vad som skulle hända utan det är ju deras beslut det hänger på, vi har ju inte något mycket att säga till om, om de har bestämt sig för en sak, ett fosterhem eller någonting.”

Pappan i familjen sa:

”Man vet ju inte var gränsen går för att det ska bli förflyttning och sådant där. Man hade ju kunnat kolla upp och greja, men man vet ju aldrig förrän man är där.”

Upplevelser under framtidssamtalet

Under intervjuerna efterfrågades hur ungdomarna och föräldrarna upplevde socialsekreterarens och polisens agerande och rollfördelning under samtalet. Det efterfrågades också vad de kom ihåg att respektive part sagt och gjort. Överlag kan konstateras att alla ungdomar och föräldrar i grunden upplevde framtidssamtalet som positivt. Ingen av dem har någon kritik mot vare sig genomförandet eller bemötandet under samtalet. Flera av ungdomarna uttryckte att de upplevde socialsekreteraren och polisen som snälla, öppna, trevliga och lätta att prata med. Ett par av ungdomarna hade lite svårt att skilja på framtidssamtalet och andra samtal de varit på vid socialtjänsten, men erinrade sig det bättre då det påtalades att polisen varit med under detta samtal. Under intervjuerna framkommer relativt mycket information från både ungdomar och föräldrar kring vad polisen sa och gjorde under samtalet, medan minnesbilderna av socialsekreterarens agerande tycks vara svagare. Flera av ungdomarna och föräldrarna hade också tidigare träffat den aktuella polisen i samband med föräldramöten på skolor, droginformation och liknande aktiviteter. Nedanstående utsaga från en av ungdomarna illustrerar detta:

”Polisen pratade mycket, dels vad det innebar att snatta. Frågade också vad jag gjorde på fritiden, vilket program jag skulle gå på gymnasiet. Vet inte vad soc. sa, soc. pratade också – kommer inte riktigt ihåg om vad.”

En av föräldrarna beskriver samtalet på följande sätt:

”Det var väl socialsekreteraren som informerade lite grand om vad samtalet handlade om och sedan började polisen prata med sonen, fortsätter du, då är du straffmyndig och då kan du få prickar, du kanske inte får körkort och du som snart får ta mopedkort får inte det. Det kommer närmare, det förstår ju en tonåring.”

En av föräldrarna förmedlar en känsla som ingen av de andra gjorde:

”Men känslan som jag hade det var väl mera att bli kallad på förhör. Inte några framtidssamtal, ja fast ändå inte, de pekade ju inte ut dem (sönerna).”

Ungdomarna upplever att de uppmanades att berätta hur det gått till i samband med händelsen som föranledde polisanmälan. Flera av dem upplevde att polisen gick rakt på sak och frågade om och i så fall varför de begått det aktuella brottet. Flera av ungdomarna kommer ihåg att de fick frågor om de hade begått brott tidigare, exempelvis snattat eller klottrat. De flesta tyckte att det kändes ok och inte var alltför jobbigt att svara på. Ett par av föräldrarna berättar att de försökte puffa på sina söner att berätta när de var fåordiga och hade svårt att uttrycka sig. Överlag verkar det som om de intervjuade föräldrarna försökte hålla en låg profil under samtalet och låta den unge svara själv på frågorna. En av ungdomarna svarar på frågan om vilka som pratade under mötet:

”Det var både ock, dom pratade och vi fick prata och sånt där. Vi fick säga vad vi tyckte.”

På frågor om hur atmosfären kändes under mötet svarar de intervjuade föräldrarna och ungdomarna överlag att den var bra. En av föräldrarna problematiserar kring situationen med den egna sonen som han menar inte hade varit skyldig till brottet han misstänktes för:

”Hur ska man sköta mötet för att det inte ska kränka oskyldigt folk? Det är jätte-svårt. Men jag kan ju tycka att de är på en ganska bra linje liksom. De måste ju kunna få en klarhet av hur det gått till, om ungdomarna vet någonting, men de pressar aldrig.”

Flera av föräldrarna berättar att de upplevde framtidssamtalet som mycket bra, men ändå kände att det inte var särskilt roligt att befinna sig i den aktuella situationen, dvs. i kontakt med socialtjänst och polis pga. av att sonen begått brott. En av föräldrarna berättade att hon tänkt mycket och rannsakat sig själv över om hon kunnat göra något för att förhindra det inträffade.

En av föräldrarna berättar att hon ser skillnad på hur polisen som medverkade under framtidssamtalet agerade då jämfört med sitt vanliga beteende när hon träffar honom i samhället:

”Ja, han var ju fortfarande den här lugna personen, men han var nog lite hårdare och liksom lite mer, ja förstår du vad som händer? Lite mer gåpå. Han var inte den där helyllepolsen jag möter annars, som skrattar och flinar.”

Om att ”tjalla” på kompisar

Under intervjuerna framkommer att ungdomarna frågades framförallt av polisen om det varit fler ungdomar inblandade vid det aktuella brottstillfället, exempelvis snatteriet eller skadegörelsen. En av ungdomarna säger:

”Ja de ville ha tips om, ja vad ska man säga? Klotter då. Ja, de frågade ju om det var några fler med och varför vi gjorde det och var och sådana där frågor.”

Under intervjuerna diskuterades hur det kändes för ungdomarna att svara på frågor om andra ungdomar varit inblandade i brott. Följande dialog som illustrerar flera av ungdomarnas uppfattning utspelade sig under intervjun med en av dem:

Var det svårt att säga vilka de andra var? Kanske lite som att tjalla?

Det är att tjalla.

Kanske skulle dina kompisar ha blivit arga om du tjallat?

De skulle ha blivit besvikna.

En av ungdomarna berättar att han medgav att det varit med fler ungdomar vid brottstillfället men att han inte ville namnge dessa. En annan av ungdomarna berättar att han valde att säga vilka andra ungdomar som varit med vid de brott han misstänktes för (relativt omfattande skadegörelse). På frågan varför han gjorde detta svarade han:

”Nej, jag vet inte! Bara för att inte jag skulle få hela skiten.”

Polisens uniform

Utmärkande under intervjuerna med ungdomar och föräldrar är att alla uttryckte på olika sätt att det är viktigt att polisen som arbetar med framtidssamtalet bär uniform. Återkommande uppfattningar är att polisens närvaro i uniform understryker allvaret i situationen, leder till eftertanke och gör att ungdomarna tar till sig informationen om exempelvis konsekvenser av brott bättre. Det finns en mängd utsagor som styrker detta, bland annat de följande:

”Ja man kommer in i ett rum med en tant och en farbror, om man säger så, som sitter i vanliga kläder, det är en sak, men sitter det en uniformerad polis då blir det genast en annan tanke, man tänker till lite annorlunda.”

En förälder uttrycker värdet av uniformen:

”Jag tycker att det var jättebra att han satt i uniform, för det blev med auktoritet, verkligen och han förklarade konsekvenserna, vad som kan hända om du fortsätter, men slutar du nu då är det lugnt.”

Ett par av ungdomarna berättade att de trots att det framgått i kallelsen inte var beredda på att polisen skulle vara med, utan blev lite överraskade när de kom in i rummet. Fyra av de fem intervjuade ungdomarna säger att de på olika sätt påverkades relativt mycket av att en uniformerad polis medverkade. Detta märks också på att ungdomarnas minnesbilder av samtalet i stor utsträckning är kopplade till sådant som polisen sade och gjorde. Nedan följer några utsagor från ungdomarna som ringar in deras reaktioner och upplevelser:

”Ja, jag minns inte vad jag tänkte, men jag borde väl ha tänkt: vad har jag gjort nu? eller något sånt. Jag blev skrajsen.”

”Jag hade för mig att det var ett möte med bara henne på soc., och så var polisen också med. Det var väl lite mer läskigt. Det tar lite hårdare när polisen är med än när man bara träffar soc.”

En av ungdomarna berättar att han aldrig träffat en polis tidigare och hade en del fantasier kring hur poliser är:

”Jag hade aldrig mött en polis tidigare, aldrig pratat med en polis. Bara sett filmer (amerikanska) där de trycker upp någon mot väggen men märkte att han (polisen) bara satt där och pratade.”

Samma ungdom berättar att han blev mycket nyfiken på polisen och upplevde detta med uniformen som något spännande.

Esterscreening

När det gäller användandet av instrumentet Esterscreening under framtidssamtalet är det framförallt föräldrarna i två av de fem familjerna som har minnesbilder av detta i form av att de fick ”kryssa i” ett formulär, som de uttrycker det. Ingen av ungdomarna uppfattade att det

gjordes någon form av screening kring risk- och skyddsfaktorer. Ingen av föräldrarna minns att de fått någon återkoppling av resultatet från screeningen.

Föräldrastöd och andra stödinsatser

Flera av föräldrarna upplever att de genom framtidssamtalet fick stöd i sin föräldraroll genom att det blev lättare att prata med den unge om vad som är rätt och fel, konsekvenser av brott osv. Samtalet tydliggjorde risksituationer och det föräldern tidigare försökt förklara för sonen fick stöd i det som polisen och socialsekreteraren hade framfört. En av familjerna fick relativt mycket stöd via socialtjänsten som hjälpte sonen att få en utredning vid BUP som ledde fram till en diagnos, läkemedelsbehandling och stödinsatser i skolan. Efter dessa insatser avtog sonens normbrytande beteende. En annan av familjerna har kontakt med socialtjänsten pga. sonens höga skolfrånvaro.

Uppföljningssamtal

Tre av de intervjuade ungdomarna verkar ha varit på ett uppföljningssamtal. Varken de eller föräldrarna har några direkta minnen av vad de talade om. Detta möte verkar ha hamnat i skuggan av framtidssamtalet, medling eller andra möten vid socialtjänsten. Någon har också svårt att hålla sär detta möte från andra möten vid socialtjänsten.

Kontakt med polisen efter framtidssamtalet

Två av ungdomarna berättar att de har haft kontakt med polisen som bedriver framtidssamtalen efteråt i andra situationer, bland annat då denne besökt skolan de går på, eller att de har träffat honom i staden eller på fritidsgården i Hudiksvall (Brandgaraget). Båda pojkarna berättar att de efter framtidssamtalet hälsat på och pratat med polisen varje gång de träffat honom. På pojkarnas berättelser verkar det som om de tycker mycket om polismannen och gillar att han frågar hur de har det och bryr sig om dem. Det tycks också som om de är stolta inför kompisarna då de känner den aktuella polisen. En av pojkarna svarar på frågan varför han gillar polisen som genomför samtalen:

”Han frågar hur man har det, om vilket program man ska gå på gymnasiet, vad man vill med livet.”

Den andra pojken sa:

”Han är go, han är så snäll.”

Flera av föräldrarna berättar också att de efter framtidssamtalet ofta pratat med honom en stund då de träffats i samhället. De kände även till honom innan samtalet. En av de intervjuade föräldrarna tillfrågades om han ville följa med på en droginformation för allmänheten som skulle vara senare samma dag som de varit på ett framtidssamtal. Det gjorde han och kom i samspråk med andra föräldrar som han kände. Föräldrarna beskriver polisen som folklig och lätt att prata med. En av dem uttrycker:

”Jag mötte honom på stan och då var han civilklädd och då stod vi och pratade och surrade, bara rätt upp och ner.”

En av pojkarna som citerats ovan berättar att han under framtidssamtalet frågade om han kunde få komma och göra ett studiebesök på polisstationen. Polisen sa då att det ska jag fixa om du inte hittar på några mer dumheter. Pojken och mamman berättar att de efter uppföljningssamtalet gick tillsammans till polisstationen. På vägen dit passerade de ett affärshus där

bland annat hemköp och systembolaget är inrymt. Polisen sa i samband med detta att de skulle gå en sväng förbi systembolaget för att någon nyss hade varit där och snattat. Inget inträffade dock i anslutning till detta. Väl inne på polisstationen fick pojken och mamman en rundvisning av lokalerna och garaget med polisbilarna. De gick också genom arrestlokalerna sedan polisen förvissat sig om att de var tomma.

Medling

Medlingsverksamheten är inte föremål för utvärdering men bör ändå nämnas då flera av ungdomarna som deltagit i framtidssamtal också genomfört medling via verksamheten *Handslaget*. Tre av de intervjuade ungdomarna samt sonen till mamman som intervjuades enskilt har deltagit i medling. Under intervjuerna framkommer att medlingen verkar ha haft en stark påverkan på ungdomarna vilket understöds av föräldrarnas utsagor. Det tycks också som om de aktuella ungdomarna upplevt medlingen och framtidssamtalet, vilka ofta skett i nära anslutning till varandra, som två interventioner i samma kedja. Ungdomarna, och i synnerhet deras föräldrar, beskriver att de upplevt genomförandet av medlingen som professionellt och att bemötandet från både medlaren och representanten för den brottsutsatta parten som mycket bra.

Upplevda effekter av framtidssamtalet

Under intervjuerna tillfrågades ungdomarna och föräldrarna om de trodde att framtidssamtalet var brottsförebyggande. Föräldrarna svarar över lag att de tror att metoden har bra effekter och att de märkt en positiv påverkan på den egna sonen. Flera av föräldrarna nämner också att framtidssamtalet i kombination med medling inneburit att det blivit en hel del reaktioner och konsekvenser från samhällets sida som gjort att sonen tänker på ett annat sätt kring att begå brott. Även de intervjuade ungdomarna svarar genomgående att framtidssamtalet gjort att de inte vill begå fler brott. Frågan är givetvis inte okomplicerad att ställa av en främmande person inför föräldrarna, men de uttrycker på olika sätt att interventionen haft en positiv effekt. Nedan följer några av deras utsagor:

”Förr så tänkte jag inte på vad som kunde hända, så lite försiktig har jag blivit. Har ju blivit påmind vad jag håller på med.”

En annan pojke säger:

”Jag hade nog fortsatt. Mina kompisar snattade så jag tror att jag hade fortsatt.”

Under intervjuerna framkommer uppgifter om att vetskapen om att en eller flera ungdomar varit på ett framtidssamtal, påverkat andra ungdomar i deras bekantskapskrets. Detta var fallet i en by där ett flertal ungdomar varit iblandade i skadegörelse och därför kallats till sådana samtal. En av ungdomarna säger i anslutning till detta:

”Mina kompisar visste att de inte hade kameror på Hemköp, bara speglar. Det var mycket snatterier ett halvår. När jag åkte fast blev det inget mer, det kan vara att de andra blev lite skraja, inte ville träffa en polis.”

En av föräldrarna berättar följande:

”För ett och ett halvt år sedan då var det lite stökigt bland ungdomarna generellt i den där byn vi kommer ifrån. Om de tog in bara de här två (sönerna) eller flera, det vet inte jag inte. Kanske tog de in fler och markerade att de hade upptäckt att saker och ting i samhället inte var bra. Sen den där raiden tror jag att skadegörelsen försvann.”

Idéer om utveckling av verksamheten med framtidssamtal

På frågor om framtidssamtalet skulle kunna utvecklas i någon riktning för att bli bättre är det ingen av ungdomarna som har några förslag, de tycker överlag att utformningen verkar bra. Föräldrarna menar också att samtalets nuvarande form fungerar väl. Flera av föräldrarna resonerar kring vikten av att utforma samtalet utifrån familjens behov, sociala situation och hur allvarligt brott det är frågan om och ungdomens attityd. En av föräldrarna säger:

”Jag tror nog att de såg på min son vad han behövde för han hade ångest, var blek och han mådde inte bra. Sedan finns det ju de som blir kaxiga och uppkäftiga. De kanske behöver ett steg till, få se ytterligare en konsekvens.”

En annan av föräldrarna framför idéer om att utvidga verksamheten med framtidssamtal till fler målgrupper. Hon menar att det skulle vara värdefullt att även arbeta på ett liknande sätt med ungdomar som är involverade i problem av typen rasism, mobbing och skolk. Gällande det senare menar hon att hög skolfrånvaro ofta föregår annan problematik.

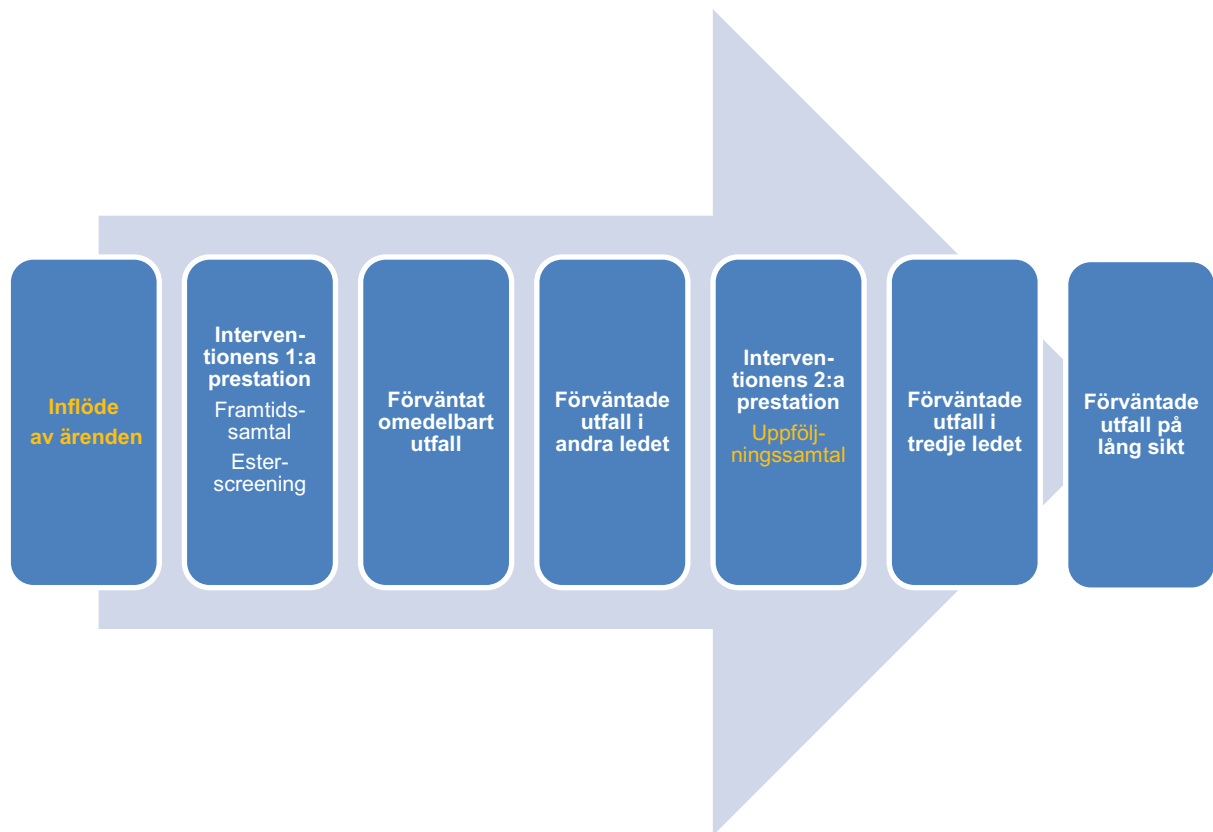
10. Analys och reflektion

De övergripande frågeställningarna vid inledningen av denna utvärdering var om interventionen framtidssamtalet fungerar enligt den tänkta programlogiken och i vilken utsträckning verksamheten har brottspreventiva effekter? Under genomförandet av utvärderingen framkom emellertid betydande svårigheter att med säkerhet hitta de ungdomar som deltagit i interventionen, då socialtjänsten inte dokumenterat detta eller på annat sätt gjort dem sökbara i datasystemet. Detta har inneburit att det endast har varit möjligt att identifiera 16 ungdomar som genomfört framtidssamtal enligt den tänkta modellen där en socialsekreterare och en polis träffar den unge och familjen. Det ringa materialet innebär naturligtvis begränsningar i möjligheterna att följa upp interventionens brottsförebyggande effekter, då utfallen kan vara slumpvisa. Utvärderingen visar att frekvensen av ungdomar som genomför framtidssamtal minskat påtagligt sedan hösten 2013 och att verksamheten i stort sett upphört under våren 2014, vilket naturligtvis varit av stort intresse att undersöka orsakerna till under utvärderingen. I motsats till det begränsade kvantitativa materialet har ett relativt rikt kvalitativt material samlats in vid intervjuer med professionella samt ungdomar och föräldrar. Målsättningen är att analysera detta utifrån vad som verkar vara betydelsefyllt i själva hantverket vid genomförandet av framtidssamtalet och sannolikt liknande typer av interventioner. Med anledning av de beskrivna omständigheterna kommer analysen av utvärderingens resultat att både diskutera utvärderingens centrala frågeställningar och de uppmärksammade svårigheterna att uppnå en långsiktigt hållbar implementering av framtidssamtalet. Utgångspunkten är att detta även kan vara av intresse för andra kommuner i deras arbete med att implementera nya arbetsformer.

Interventionens programlogik i mötet med verkligheten

I kapitel 4 har det gjorts en rekonstruktion av framtidssamtalets programlogik. Denna innehåller både en schematisk beskrivning av interventionen utifrån den förväntade processen från början till slut samt de normativa och teoretiska utgångspunkterna i verksamheten. I det här avsnittet diskuteras hur processen vid genomförandet av interventionen fungerar i förhållande till den tänkta programlogiken. I skissen nedan har aktiviteterna inflyde och uppföljningsamtal rödmarkerats då de på ett påtagligt sätt inte fungerar enligt den ursprungliga tanken.

Figur 5. Framtidssamtalets rekonstruerade programlogik.

Inflödet av ärenden till interventionen: Utvärderingen visar att det varit och även i nuläget är stora problem med inflödet av ungdomar till interventionen. Anledningen till detta som kunnat uppmärksammas är framförallt att ungdomar under 15 år som begått brott och rapporteras över till socialtjänsten av polisen inte systematiskt inbjuds till ett framtidssamtal. Det verkar också som om alla lagöverträdare under 15 år inte rapporteras över av polisen. En analys av polisens statistik kring polisanmälda personer under 15 år i RAR och socialtjänstens statistik över inkomna anmälningar från polisen kring samma målgrupp, visar att 25 av 33 ungdomar anmäldes under 2013, motsvarande siffra för 2014 var 13 av 22 ungdomar. Detta visar att mellan ca 60 % till 75 % av ungdomarna rapporterats över av polisen under dessa år.

Gällande de ungdomar som polisen missat att rapportera över, har det diskuterats från polisjärt håll att det kan bero på att ordinarie utredningschef som är van att sköta rapporteringen till socialtjänsten och de andra parterna varit tjänstledig under några perioder. Problemen med operativsystemet PUST när det var i bruk kan också ha påverkat anmälningsfrekvensen. Ytterligare en orsak som framförts är att polisens regionala samordningsenhet som bereder alla anmälningar innan de skickas till distrikten kan ha brustit i sina rutiner. Polisens utredningschef i Hudiksvall tror dock inte att det grundläggande felet ligger på samordningsenheten.

Ser man till det förväntade omedelbara utfallet av interventionen, dvs. att så många lagöverträdare under 15 år som möjligt ska delta i framtidssamtal, måste det konstateras att så inte är fallet. Under perioden oktober 2012 – december 2014 inkom totalt 48 anmälningar från polisen avseende lagöverträdare under 15 år. Utöver dessa finns ett 20 tal som inte anmälts till socialtjänsten. Sammantaget är det ca 70 ungdomar. Av dessa har endast 16 stycken kunnat

identifieras som genomfört ett framtidssamtal enligt ursprungsmetoden. Även om man är öppen för att det pga. bristande dokumentation av verksamheten kan finnas fler ungdomar som deltagit i verksamheten, är det uppenbart att endast en bråkdel av de potentiella ungdomarna fångas upp av interventionen.

Orsakerna som angivits till att det inte genomförts framtidssamtal med alla de ungdomar som rapporterats över är att de som redan är aktuella vid socialtjänsten hanteras av ordinarie handläggare som inte aktualiserar dem till ett sådant samtal. Det kan också tänkas att vissa familjer som inbjudits till framtidssamtal inte medverkat. Det finns dock ingen statistik att tillgå kring hur många familjer som inbjudits. Ytterligare skäl är att det i ett drygt tiotal ärenden genomförts varianter på framtidssamtalet där endast socialsekreterare medverkat. Det har alltså skett en metodglidning i förhållande till den ursprungliga modellen för interventionen. I detta sammanhang kan man reflektera kring i vilken utsträckning socialtjänstens arbetsbelastning påverkat verksamheten med framtidssamtal då det under intervjuerna med professionella framkommit att det periodvis varit en mycket hög arbetsbelastning på socialtjänstens barn- och familjeenhet. Det har emellertid under utvärderingen framkommit något motsägelsefulla uppgifter kring detta. Å ena sidan sägs det från socialtjänstens sida att det egentligen inte bör bli ett merarbete att genomföra framtidssamtal då ändå förhandsbedömningar måste göras vid inkomna anmälningar. Å andra sidan framförs att det ibland inte går att få till ett framtidssamtal inom tidgränsen på två veckor som gäller för förhandsbedömning.

En intressant iakttagelse i utvärderingen är att verksamheten med framtidssamtal verkar ha tappat fart kraftigt under hösten 2013 vilket sammanfaller med att socialtjänsten vid denna tidpunkt ägnade åtta veckor till implementering av LEAN.

Utifrån resultatet av analysen kring flöden av ärenden till framtidssamtalet är det angeläget att bedriva utvecklingsarbete kopplat till centrala moment i att fånga upp de aktuella ungdomarna. Det verkar särskilt viktigt att optimera flödet av anmälningar från polisen och att de ungdomar som anmäls slussas till framtidssamtalet oavsett om de är pågående ärenden vid socialtjänsten eller inte.

Esterscreening: I ungefär hälften av de 16 uppföljda ärendena finns ingen dokumentation i socialtjänstens digitala dokumentationssystem kring resultatet av screeningen av riskfaktorer. De ifyllda Esterformulären verkar dock läggas i den unges pappersakt. Det är angeläget att diskutera om den pappersmässiga dokumentationen är tillfredställande eller om det även bör ske en dokumentation av screenings resultat i datasystemet för att underlätta uppföljning av verksamheten.

Utifrån resultatet i uppföljningen av de 16 ungdomarna är det inte möjligt att bedöma om screeningen leder till ökad upptäckt av s.k. riskungdomar. Uppföljningen visar att tre av ungdomarna erhållit olika typer av insatser inom socialtjänstens regi efter framtidssamtalet, vilket skulle kunna tyda på att det identifierats riskfaktorer för fortsatt normbrytande beteende. En av dem har anmälts för nya brott efter interventionen och de övriga två förekommer i socialtjänstens dokumentation med anledning av annat normbrytande beteende. Se man till dessa ungdomars historia framgår att två av dem redan var aktuella vid socialtjänsten innan framtidssamtalet. Med anledning av detta samt det ringa antalet ungdomar som följts upp, är det inte möjligt att avgöra om arbetet med screeningen leder till tidig upptäckt av ungdomar i riskzon för upprepat normbrytande beteende.

Uppföljningssamtal: Det finns endast dokumenterat att det genomförts uppföljningssamtal med 4 av de 16 uppföljda ungdomarna. Noteras kan att ingen av de 2 ungdomarna som begått brott efter framtidssamtalet varit föremål för uppföljningssamtal. Under intervjuer med de professionella framkommer att denna del av interventionen alltmer börjat tillämpas vid upplevda behov snarare än regelmässigt. Det framstår även som relativt otydligt i programlogiken vad uppföljningssamtalet förväntas innehålla och hur uppföljningen ska göras. Om det ska göras en bedömning av vilka ungdomar som ska kallas till uppföljningssamtal, finns heller ingen uttalad tanke hur denna ska göras. Det existerar heller ingen manual för uppföljningssamtalets genomförande. Om denna del av interventionen ska kvarstå är det nödvändigt att diskutera och klarlägga utformningen.

Analys av framtidssamtalet som hantverk

Intervjuerna med de professionella på lednings och operativ nivå ger tillsammans med statistik kring flöden av ungdomar en bild av hur genomförandet av interventionen fungerat på en övergripande nivå och vilka svårigheter som kan uppmärksammas. Intervjuerna med de som bedriver framtidssamtalen operativt ger även intressant information om själva hantverket i framtidssamtalet, dvs. vad de professionella upplever ske i mötet med ungdomar och föräldrar och vilka de tror att de verksamma komponenterna är. Texterna från intervjuerna med polisen och socialsekreteraren som utför framtidssamtalen har analyserats utifrån en ansats att uppmärksamma bärande tankegångar kring vad de professionella upplever vara mest betydelsefullt i interventionen (meningskoncentrering och meningskategorisering, Kvale & Brinkman, 2010). Nedan diskuteras de komponenter som uppmärksammas under ett antal rubriker.

Att uppnå kontakt: Att kontakt etableras mellan den unge och polisen samt socialsekreteraren tycks vara avgörande för samtalets utfall. Polisen menar att han anser det nödvändigt att etablera ögonkontakt. Att samtalet hela tiden riktas till den unge och aldrig över huvudet på denne, är en också viktig komponent i kontaktskapandet. Likaså inkluderande strategier där den unge aktiveras genom direkta frågor om sitt liv, exempelvis skolsituationen och sina framtidsplaner.

Klarläggande av orsakerna till att brottet begicks: Det framhålls som centralt att klarlägga vilka händelser, situationer och tankemönster som föregick den brotliga handlingen. Utgångspunkten är att öka kunskaperna kring vilka situationer som kan leda till att den unge begår ytterligare brott, exempelvis särskilda umgänges eller beteendemönster och få både den unge och föräldrarna att reflektera kring de framtida riskerna för nya brott.

Att berätta med egna ord om händelsen: Centralt i samtalet är att förmå den unge, att med egna ord berätta om händelsen. Utgångspunkten verkar vara att uppnå en exponering av händelsen som den unge kan ta till sig och därigenom förstå hur det kunde bli som det blev. Den egna berättelsen ger också en oförvanskad information om vilka omständigheter som var rådande vid brottstillfället och hur den unge upplevde situationen från sitt perspektiv. Detta skapar en bild av riskerna för fortsatt brottslighet och eventuella behov av förändringar för att undvika upprepad brottslighet. När ungdomar är tystlåtna finns det en risk att föräldrarna tar över samtalet och pratar i den unges ställe. Strategin i sådana situationer är att styra samtalet och sätta gränser så att den unge själv får berätta och uttrycka sig.

Upplysning om konsekvenser av brott i kombination med budskapet att det finns en chans att lösa problemen: Centralt i pedagogiken och retoriken under samtalet är att förmedla vilka negativa konsekvenser brott för med sig i kombination med

budskapet att den unge pga. sin låga ålder nu får en chans att bryta sitt beteende. Ett centralt mål är att den unge ska inse att den brottsliga handlingen var fel både utifrån rättsliga och moraliska aspekter, samt därigenom ångra handlingen på ett genuint sätt.

Motverka känslor av skuld och skam: Det tycks vara av betydelse för samtalets resultat att motverka att den unge upplever känslor av skam och skuld. Det är intressant att reflektera över dessa känslors upplevda negativa inverkan i förhållande till känslan av ånger som däremot verkar eftersträvas. En tolkning som kan göras är att ånger är kopplat till själva handlingen medan skam och skuld relaterar till den egna personen. Materialet från intervjuerna visar att det görs en stark åtskillnad mellan handling och person under samtalet. Grundbudskapet som förmedlas är ungefär: Du har gjort fel men är bra som person. Motverkandet av skam- och skuld-känslor verkar, förutom de humanistiska bevekelsegrunderna, syfta till att undvika stigmatisering och bygga upp ungdomarnas kraft och hopp i arbetet med att förändra sitt beteende.

Moraliskt kontrakt: Särskilt polisen verkar arbeta med att försöka göra någon form av ”moraliskt kontrakt” med ungdomarna kring att de inte ska begå fler brott. Detta manifesteras symboliskt genom att polisen alltid tar ungdomarna i hand när de skiljs åt efter samtalet och säger något i stil med: ”Då tar vi i hand på det – att det inte blir fler brott.” Ungdomarna får också i anslutning till detta polisens visitkort. Handslaget och visitkortet ska enligt polisen också leda till att ungdomarna bär med sig ett minne av att de lovat en polis att inte begå fler brott, ungefär som en internaliserad gränssättare.

Föräldrastöd: Stöd till föräldrar verkar förekomma på olika sätt: Föräldrarna stärks i föräldrarollen kring exempelvis gränssättning genom att de professionella bekräftar att vissa situationer och beteenden är riskabla för den unge. Det kan också framkomma ny information om den unges beteende, tankar och sociala umgängesmönster som bidrar till att stärka föräldraskapet. Utöver detta omdedelbara föräldrastöd finns också möjlighet för föräldrarna att få ytterligare stöd i föräldrarollen på längre sikt via socialtjänstens resurser.

Föräldrarnas inställning är viktig: För att framtidssamtalet ska lyckas bra är det viktigt att föräldrarna understödjer de budskap och normer som förmedlas under samtalet. I situationer där föräldrarna förringar händelsen eller uttrycker att samtalet är onödigt överförs denna inställning ofta på barnet, vilket undergräver förutsättningarna för samtalet.

Polisens sociala nerv: Polisen som arbetar med framtidssamtalen menar att poliser i denna roll måste ha en ”social nerv”. Med det menar ha ett intresse för ungdomarnas situation, hur de har det i sina liv och hur de tänker kring sin egen person och framtiden. Detta måste kombineras med en känslomässig dimension, dvs. att polisen även som människa bryr sig om hur det ska gå för ungdomarna. En stark drivkraft hos polisen att rädda enskilda ungdomar från att utveckla en kriminell livsstil, verkar också vara avgörande.

Uniformen: Att polisen bär uniform verkar utgöra ett viktigt inslag under samtalet. Uniformen tycks bidra till att den unge får en känsla av att brottet tas på allvar och att samhället reagerar kraftfullt. Uniformen markerar också en skillnad mellan yrkesrollerna.

Påverkan och bedömning och erbjudande av stöd i samma intervention: Förutom den påverkan på beteenden och tankemönster hos den unge och föräldrarna som eftersträvas, ska framtidssamtalet ge ett informationsunderlag i socialtjänstens förhandsbedömning. En bärande tanke är också att etablera kontakt som gör det lättare för föräldrarna att söka hjälp, antingen direkt eller i ett senare skede.

Att se helheten: Socialsekreteraren tror att framtidssamtalet som enda insats fungerar bra för normbrytande ungdomar utan direkt utvecklad problematik. För de som uppvisar en mer omfattande psykosocial problematik är det viktigt med en helhetsbedömning av behoven och insatser på längre sikt.

Analys av intervjuerna med ungdomar och föräldrar

Texterna från intervjuerna med ungdomar och föräldrar har analyserats med inriktningen att identifiera vad ungdomar och föräldrar anser ha utgjort påverkansfaktorer inom ramen för verksamheten med framtidssamtal. Analysen har gjorts på ett liknande sätt som analysen av de professionellas utsagor. Den visar att det finns stor samstämmighet mellan de professionellas samt ungdomarnas och föräldrarnas uppfattning kring vad som upplevs betydelsefullt. Nedan redovisas det som förefaller ha utövat påverkan på de unga och deras föräldrar under ett antal rubriker.

En viss oro innan framtidssamtalet: Det verkar som om en process kopplad till framtidssamtalet startar redan i samband med inbjudan till samtalet. Ungdomarna börjar tänka på vad som ska ske under samtalet och om det ska bli någon form av konsekvenser. Tiden innan samtalet präglas på detta sätt av ett visst mått av oro och nervositet. Föräldrarna verkar anse att detta mått av oro är av godo då det väcker känslor och stimulerar den unge till eftertanke och ånger. Även för vissa av föräldrarna tycks tiden innan samtalet kunna vara förenad med tankar kring vad som ska hända och hur myndigheterna ska hantera ärendet.

Bemötandet och atmosfären under samtalet: Överlag verkar det som om föräldrar och ungdomar upplever bemötandet och atmosfären under framtidssamtalet som bra. Det som uppfattas bidra till ett bra möte är att polisen och socialsekreteraren upplevs trevliga, lätta att prata med och att de har ett respektfullt sätt att agera. Föräldrar uppskattar också att förhållningssättet under samtalet är inriktat på att få fram information om händelsen utan att pressa ungdomarna för mycket, peka ut eller kränka dem.

De unga och föräldrarna minns polisen starkast: Både de ungas och föräldrarnas minnesbilder från samtalet är till största delen kopplade till vad polisen sa och gjorde. Hur socialsekreteraren agerande tycks de ha betydligt svagare minne av. En dimension i detta är att flera av ungdomarna och föräldrarna hade träffat den aktuella polisen i samband med föräldramöten på skolor, droginformation och liknande aktiviteter innan framtidssamtalet.

Uniformen har betydelse: Ungdomarna tycks påverkas mycket av att det medverkar en uniformerad polis under samtalet. Överlag verkar det skärpa situationen och understryka allvaret. Föräldrarna uppskattar också den uniformerade polisens medverkan och tror att det bidrar till att skapa auktoritet och markera konsekvenserna av brott.

Konsekvenser och hopp: Alla ungdomar och föräldrar har starka minnesbilder av polisens beskrivning av vilka konsekvenser brott kan få, exempelvis i form av prickar i brottsregistret, problem med lämplighetsintyg, mopedkörkort, vapenlicenser, att få jobb osv. Föräldrarna ser det som viktigt att diskutera konsekvenser som den unge kan relatera direkt till sin situation och sina behov. Ungdomarna verkar också ta till sig en positiv känsla i att de genom att inte vara straffmyndiga, får en andra chans att bryta sitt brottsliga beteende.

Intresse för den unges livssituation: Frågor som ställs till den unge om dennes skolsituation, tankar om vilket gymnasieprogram som ska väljas, intressen på fritiden och hur livet i stort gestaltas sig, uppskattas av både ungdomar och föräldrar. Det tycks finnas en

mycket positiv kraft i att ungdomarna uppmärksammas som individer och att de professionella på ett mänskligt plan visar intresse för hur de har det. Detta verkar förmedla budskapet att de professionella tror på ungdomarna och att allt ska ordna sig till det bättre. Den brottsliga handlingen sätts också in i ett större sammanhang där även de positiva möjligheterna bekräftas (salutogent perspektiv).

Om att tjalla på kompisar: Ungdomarna tycks ha en kluven inställning till frågor om kompisars medverkan vid brott. Vissa menar att det är svårt att "tjalla" på kamrater, medan andra är mer frispråkiga och vill tom lämna tips kring brottslighet till polisen. En mellanväg som förekommer är också att de berättar att det varit med andra ungdomar vid brottstillfället, men inte namnger dem.

Föräldrastöd: De föräldrastödande komponenterna som kan identifieras är att polisens och socialsekreterarens budskap och information understödjer föräldrarna i deras framtida samtal med den unge om vad som är rätt och fel, konsekvenser av brott osv. Sådant som föräldern tidigare inte fått gehör för, exempelvis värdet av att undvika risksituationer för brott får också en ökad legitimitet.

Kontakter med polisen efter framtidssamtalet: Ungdomarnas och föräldrarnas berättelser lyfter fram det positiva värdet av att de haft kontakt med polisen som genomför framtidssamtalen även efter denna händelse. Det uppskattas att den aktuella polisen pratat med ungdomar och föräldrar när de mötts i staden, vid ett föräldramöte, på fritidsgården eller ett föräldramöte. De sociala banden mellan ungdomarna och samhället tycks ytterligare förstärkas av de informella kontakterna med polisen efter framtidssamtalet.

Medling: De ungdomar som deltagit i medling och ett framtidssamtal upplever i stor utsträckning dessa verksamheter som två insatser i samma kedja. Deras berättelser om framtidssamtalet flätas ofta ihop med deras upplevelser under medlingen. Kanske bidrar slussningen till medling som sker vid framtidssamtalet till denna koppling. Föräldrar uttrycker överlag värdet i kombinationen mellan framtidssamtalet och medling. Flera av föräldrarna nämner också att framtidssamtalet i kombination med medling inneburit att det blivit flera reaktioner över tid från samhällets sida som fått den unge att tänka på ett annat sätt kring brottsliga aktiviteter.

Framtidssamtalets brottspreventiva effekter: Ungdomarna menar att brottspreventiva effekter framförallt uppstått genom att de tänker efter mer innan de agerar. Det är också intressant att ungdomarnas och föräldrarnas berättelser tyder på att verksamheten med framtidssamtal har vissa spridningseffekter. Dessa uppstår då ungdomar som varit på sådana samtal berättar det för sina kamrater som påverkas i riktningen att de blir mer försiktiga med att begå brott. Kanske uppstår detta fenomen särskilt tydligt i kamratgrupper som tidigare snattat, klottrat eller begått andra typer av brott tillsammans.

Flöden av polisanmälda ungdomar under 15 år över tid

Polisens statistik i RAR visar att antalet ungdomar under 15 år som polisanmäls för brott varierat något över de senaste åren. Det mönster som kan urskiljas är att antalet polisanmälda ungdomar ökade mellan åren 2011–2012 från 27 till 37 för att minska något under 2013 (33). Under 2014 registrerades endast 22 polisanmälda ungdomar i den aktuella ålderskategorin. En iakttagelse är att det varje år endast förekommer 3–4 flickor varje år vilket utgör ca 10 %. Detta kan jämföras med statistiken från utvärderingarna i förstagångssamtalen i Skärholmen

och Aslans verksamhet där ca 30 % av ungdomarna under 15 år var flickor. Det är intressant att reflektera över orsakerna till att det finns så få flickor bland de yngsta lagöverträdarna i Hudiksvall. De flesta av ungdomarna i den aktuella målgruppen som anmäls för brott i Hudiksvall är 13–14 år, vilket överensstämmer relativt väl med statistiken från de två ovan nämnda orterna. Av de yngsta från 12 år och nedåt i Hudiksvall är det endast pojkar som förekommer. Fördelningen av brottstyper bland samtliga polisanmälda ungdomar i Hudiksvall under åren 2011–2014 visar att skadegörelse, misshandel, snatteri, ofredande, stöld och olaga hot är vanligast. Ser man endast till den grupp om 16 ungdomar som följts upp efter sitt deltagande i framtidssamtalet, är det en liknande fördelning av brottstyper. De brottstyper lagöverträdarna under 15 år förekommer för avviker inte i någon väsentlig grad från statistiken som togs fram vid utvärderingarna av Aslan i Linköping och förstagångssamtalen i Skärholmen.

Framtidssamtalets effekter på att förebygga upprepad brottslighet eller annat normbrytande beteende

En grundläggande fråga i denna utvärdering är i vilken utsträckning framtidssamtalet har effekter på att förebygga upprepad kriminalitet eller annat normbrytande beteende. För att göra en tillfredställande analys av detta skulle det ha krävts ett större underlag ungdomar än det som varit tillgängligt i denna utvärdering. Då det endast varit möjligt att följa upp totalt 16 ungdomar är materialet känsligt för slumpvisa utslag. Osäkerhetsfaktorn kring ett eventuellt bortfall påverkar också analysens säkerhet. Med dessa förbehåll kan konstateras att två av de uppföljda ungdomarna har begått nya brott. Den ena inom ett år och den andra inom två år efter samtalet, vilket motsvarar 13 %. En av ungdomarna var känd vid socialtjänstens barn- och familjeenhet innan framtidssamtalet. Detta innebär omvänt att av de 13 ungdomar som inte tidigare var kända, återkom en för nya brott (8 %).

I denna studie har det även, till skillnad från utvärderingarna av de liknande verksamheterna i Skärholmen och Linköping (Aslan), även följts upp huruvida ungdomarna uppvisat annat normbrytande beteende än brott, exempelvis skolk. Totalt uppvisar 3 av ungdomarna sådant beteende, 2 av dem sammanfaller med de som också begått brott.

En analys av hur många ungdomar som återkom för nya brott innan verksamheten med framtidssamtal startade visar att det under 2011 polisanmälades totalt 27 ungdomar under 15 år i Hudiksvall. 5 av dessa återkom påföljande år (2012) för ny brottslighet, vilket motsvarar 18 %. Ser man till motsvarande siffra under de påföljande åren sedan verksamheten med framtidssamtal startat blir det följande resultat: Under 2012 polisanmälades totalt 37 ungdomar under 15 år – 5 av dessa återkom för ny brottslighet under 2013, vilket motsvarar 13 %. Under 2013 polisanmälades totalt 33 ungdomar under 15 år – 1 av dessa återkom för ny brottslighet under 2014, vilket utgör 3 %. Sammantaget visar denna analys av återfallsfrekvens över tid att det skett en minskning av antalet ungdomar som återkommer misstänkta för nya brott sedan verksamheten med framtidssamtal startade. Detta mönster måste dock betraktas med försiktighet då enstaka ungdomar ger stort utslag i statistiken.

Sammanfattningsvis kan konstateras att resultatet för den uppföljda gruppen ungdomar i Hudiksvall ligger i nivå med resultaten från utvärderingarna i Skärholmen och Linköping, alltså en återfallsfrekvens mellan 10–15 %

Förutom analysen av de kvantitativa effekterna på att förebygga upprepad brottslighet eller annat normbrytande beteende, är det intressant att reflektera kring om framtidssamtalet leder till den förväntade påverkan av ungdomar och föräldrar som finns inbyggd i programlogiken

(se kap. 4). Materialet från intervjuer med ungdomar och föräldrar ger stöd för att flera av de förväntade effekterna infrias. Ungdomars och föräldrars utsagor tyder på att insatsen leder till påverkan av de ungas tankar och beteenden kring brott och risksituationer, en ökning av deras kunskap kring konsekvenser av brott, liksom upplevelsen av en tydlig samhällelig reaktion på brott. Idén om att samtalet ska stärka ungdomarnas sociala band till samhället verkar också fungera i stor utsträckning, vilket bland annat stöds av deras agerande gentemot polisen när de träffat honom efter samtalet. Även de föräldrastödande effekterna som antas uppstå får ett stöd i intervjumaterialet. De förväntade effekterna efter uppföljningssamtalet är svåra att knyta till ungdomarnas och föräldrarnas upplevelser, då så få av de intervjuade familjerna hade minnesbilder av denna aktivitet.

Den samlade bilden som växer fram kring hur framtidssamtalet upplevs av ungdomar och föräldrar, ger stöd åt att interventionen har potential att förebygga brott. Intervjuerna med ungdomar och föräldrar visar att hantverket vid utförandet av framtidssamtalen fungerar väl. Det mellanmänniska samspelet mellan professionella och ungdomar samt föräldrar, sker på ett sådant sätt att det skapas allianser och tillit. Detta är av stor betydelse då de sistnämnda faktorerna har visat sig vara avgörande för att uppnå positiva förändringar i psykosocialt arbete (Wampold, 2001; Bergmark, Bergmark & Lundström, 2011; Bergmark & Lundström, 2011). Avgörande för interventionens framtida effekter är dock att verksamheten implementeras och genomförs på ett sådant sätt att den når ut till så många ungdomar som möjligt i målgruppen.

Implementering av nya arbetsformer – en utmaning med olika faser

Utvecklingen av framtidssamtalet är ett resultat av en behovsinventering inom det brottsförebyggande området som identifierade behov av insatser för de yngsta lagöverträdarna. Utvärderingen visar att det vid projekteringen av framtidssamtalet gjordes en relativt noggrann omvärldsbevakning, där liknande verksamheter studerades. Interventionens utformning samt teoretiska och normativa utgångspunkter har också arbetats igenom på ett ambitiöst sätt. Som ytterligare en plusfaktor har det funnits en styrgrupp för verksamheten. Det är mot bakgrund av de välplanerade förberedelserna mycket intressant att verksamheten ändå stött på sådana problem att nå ut till ungdomarna i målgruppen efter den initiala implementeringen, och att det skett en metodglidning. Omständigheterna som försvårat verksamheten tydliggör utmaningarna i att bedriva projektverksamhet, implementera nya metoder och organisera långsiktigt hållbart utvecklingsarbete. En slutsats man kan dra är att det inte räcker med att utveckla en ny metod och initialt införa den. Det krävs även ett systematiskt arbete över tid för att upprätthålla och utveckla den i samklang med de erfarenheter som görs. En förutsättning för att kunna ta tillvara erfarenheterna i arbetet med interventionen är att aktiviteterna dokumenteras så att det blir möjligt att följa upp om interventionen fungerar enligt planen eller om det uppstår avvikelser som bör åtgärdas. Kommunikationerna mellan operativ- och ledningsnivå kring hur verksamheten fortskrider är också av stor betydelse. Socialstyrelsen (2012) beskriver implementering av en intervention/metod i enlighet med fyra faser. När det gäller verksamheten med framtidssamtalet kan man tydligt se att implementeringsfaserna *behovsinventering* och *installation* fungerat medan faserna *användning* och *vidmakthållande* är de som brutit

BEHOVSINVENTERING → **INSTALLATION** → **ANVÄNDNING** → **VIDMAKTHÅLLANDE**

Figur 6. Implementeringsfaser.

Uppmärksammade behov av utvecklingsarbete

Sammantaget visar utvärderingens resultat att det finns fem områden som måste ägnas uppmärksamhet för att interventionen ska fungera fullt ut och uppnå långsiktig hållbarhet:

1. *Inflöde av ungdomar till interventionen.* Flödet av anmälningar från polisen bör ses över då inte samtliga ungdomar i målgruppen rapporteras över till socialtjänsten. Det interna flödet av ungdomar som redan är aktuella vid socialtjänsten behöver också optimeras genom inarbetande av rutinen att deras ordinarie handläggare regelmässigt ska slussa dem till verksamheten med framtidssamtal.
2. *Reflektion kring interventionens framtida utformning och genomförande.* Det har skett en metodglidning i förhållande till den ursprungliga programlogiken för framtidssamtalet som behöver bli föremål för reflektion och medvetna val kring verksamhetens framtida utformning. Den metodglidning som kan uppmärksammas är framförallt att uppföljningssamtalen inte verkar utföras regelmässigt. Det verkar också ha utvecklats en ”lightmodell” av samtalen där endast socialsekreteraren medverkar.
3. *Intern implementering av verksamheten inom socialtjänstens barn- och familjeenhet.* Verksamheten med framtidssamtal behöver bli föremål för förnyad implementering inom socialtjänstens barn- och familjeenhet så att handläggare och teamledare understödjer och tillämpar arbetsformen. Detta arbete handlar också om att höja framtidssamtalets status och legitimitet i förhållande till andra arbetsmetoder.
4. *Dokumentation och systematisk uppföljning.* Dokumentationen av de ungdomar som deltar i framtidssamtal behöver förbättras. Detta förutsätter på en basal nivå grundläggande dokumentation kring vilka ungdomar som deltagit i verksamheten. Det bör dock vara av värde att även dokumentera vilka ungdomar som inbjudits för att få ett mått på hur stor andel som kom. Utöver den grundläggande dokumentationen kan det vara bra att samla in data som ger en bild av hur gruppen unga lagöverträdare under 15 år ser ut över tid. Data som kan beskriva detta är exempelvis brottstyper, familjesituation, om de tidigare varit aktuella vid socialtjänsten osv. Det är naturligtvis bra om dokumentationen kan göras i socialtjänstens befintliga dokumentationssystem, men efter vad som framkommit är detta inte möjligt i nuläget. Man bör dock fundera över om det skulle gå att koda insatsen framtidssamtal, så det i alla fall går att få ut en lista över de ungdomar som deltagit i verksamheten utan att behöva leta igenom det kronologiska registret över inkomna anmälningar. Ett förslag som ligger utanför ordinarie dokumentationssystem, är att göra ett formulär med de nödvändiga uppgifterna som fylls i för varje ungdom som kallas till framtidssamtal (se bilaga 1 som är ett utkast till ett dokumentations- och uppföljningsinstrument). Detta kan utgöra underlag för insamling av data som sedan kan läggas in i ett datorbaserat statistikprogram, exempelvis excell.
5. *Resurser för utförandet av framtidssamtalen.* Verksamhetens utförande har hittills byggt på två personer, en polis och en socialsekreterare. Det innebär en stor sårbarhet vid sjukdomar och ledigheter. För att öka verksamhetens personella stabilitet bör åtminstone ytterligare en polis och en socialsekreterare engageras och tränas i utförandet av samtalen.

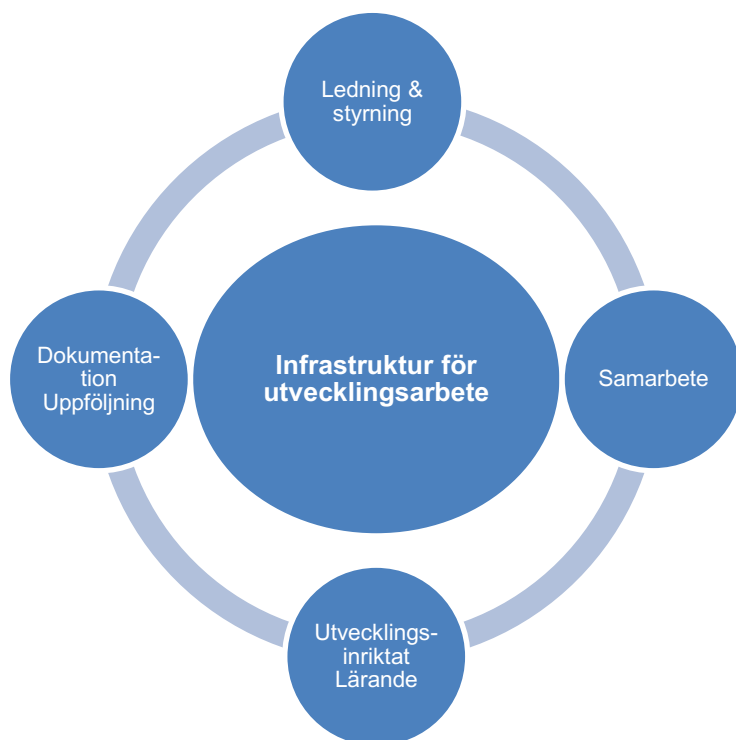
Infrastruktur för utvecklingsarbete

Projektverksamhet har blivit en mycket vanlig form för utvecklingsarbete på gott och ont. Fördelen med projekt som verksamhetsform är att det möjliggör att testa och utveckla arbetsformer som ligger utanför den reguljära verksamheten. Detta innebär friare arbetsformer utanför de upptrampade stigarna och möjligheter att utveckla ny kunskap. Verksamhetsutveckling i projektform ställer dock stora krav på moderorganisationen, exempelvis en socialtjänstförvaltning, att ta tillvara projektets resultat i form av det lärande och de nya arbetsmetoder som utvecklats. Så länge projektet pågår, inte minst om det finns en extern finansiering, har verk-

samheten ofta en relativt stark legitimitet. När projektfasen löper mot sitt slut och projektets ”frukter” ska implementeras uppstår emellertid konkurrens om resurser och uppmärksamhet med den reguljära verksamheten och inte sällan nya projekt som startas. De nya metoder som utvecklats under projektet kräver ofta att befintliga arbetsformer ändras (Sahlin, 1996; Macheridis, 2008). Utvecklingen av framtidssamtalet har exempelvis inneburit att förhandsbedömningar kring unga under 15 år som begått brott ska ske genom denna metod i stället för på ett traditionellt sätt. Detta får till följd att medarbetare på barn- och familjeenheten måste ändra sina rutiner och aktivt understödja att ungdomar slussas till dessa framtidssamtal.

När nya arbetsformer utvecklas och ska implementeras uppstår ett möte mellan *produktionens logik* och *utvecklingens logik*. Produktionens logik handlar om att bemästra föreskrivna och inarbetade rutiner och genom detta lösa arbetsuppgifterna. Utvecklingens logik handlar däremot om att skapa utrymme för nytänkande och en utveckling av ny kunskap i en strävan att uppnå förbättringar och innovationer som kan utveckla de rådande arbetsformerna (Ellström, 2009). När nya metoder implementerats och blivit föreskrivna arbetsformer – inlemmas de i produktionens logik. Mötet mellan de två logikerna innebär ofta en kraftmätning kring vilken av dem som ska vara vägledande för prioriteringar av resurser. I denna utvärdering framkommer att framtidssamtalet legat nere under perioder pga. extremt hög arbetsbelastning vid barn- och familjeenheten. Detta är ett exempel på när produktionens logik tar över och de arbetsformer som ännu förutsätter ett tänkande enligt utvecklingens logik får stå tillbaka.

Utvärderingens resultat leder in tankarna på värdet av en *infrastruktur* för långsiktigt hållbart utvecklingsarbete. Som tidigare diskuterats verkar det ha funnits en relativt välfungerande struktur under den fas när framtidssamtalet projekterades och initialt implementerades. Däremot verkar infrastrukturen för det långsiktiga utvecklingsarbetet inte fungerat lika väl. Med utgångspunkt i teorier kring långsiktigt utvecklingsarbete som växt fram under forskning kopplad till EU-projekt (Brulin & Svensson, 2011) utgångspunkter för systematisk uppföljning (Socialstyrelsen, 2014; Hjelte et.al., 2010), och teorier kring hur ett lärande kan omsättas i praktisk handling (Ellström, 2009), kan de nödvändiga komponenterna i en infrastruktur för utvecklingsarbete gestaltas i nedanstående figur:

Figur 7. *Infrastruktur för långsiktigt hållbart utvecklingsarbete.*

Ledning och styrning inbegriper att det måste finnas ett tydligt ägarskap av utvecklingsarbetet, dvs. ledningen för de involverade verksamheterna måste uppleva att de äger och är intresserade av hur verksamheten utvecklas. Utvecklingsarbetets genomförande kräver tydlighet i hur verksamheten ska ledas samt ansvars- och rollfördelning på strategisk och operativ nivå. Vem gör vad och hur ska kommunikationen om hur verksamheten fortlöper ske? I komponenten ledning och styrning ingår även att det bör finnas en formulerad och förankrad verksamhetsidé. Det verkar utifrån utvärderingens resultat viktigt att särskilja nyckelpersonernas roller under olika faser av utvecklingsarbetet, exempelvis vem eller vilka som har ansvar för projektering respektive det långsiktiga arbetet med att upprätthålla nya arbetsformer som implementeras.

Samarbete innebär gemensamma satsningar och en kunskapsutveckling som involverar berörda organisationer, verksamheter och nyckelpersoner. Utvärderingen visar att det finns en god potential för samarbete mellan polisen och socialtjänsten i Hudiksvall som grundlagts under många år. Samarbetet fungerar väl både på organisatorisk nivå och på ett personligt plan mellan poliser och socialtjänstpersonal. De behov av utvecklat samarbete som kan uppmärksammas finns framförallt internt vid barn- och familjeenheten och handlar om samspelet mellan handläggarna, teamledarna och den socialsekreterare som ansvarar för att skicka ut inbjudningar till framtidssamtal.

Dokumentation och uppföljning handlar om att verksamheten löpande dokumenteras på ett sådant sätt att det blir möjligt att följa upp hur den fortskrider. Detta utgör en viktig grund för verksamhetsutveckling och lärande. Utan en fungerande dokumentation finns också stora risker för att det uppträder avvikelser och behov av att revidera verksamheten som inte upptäckts, viket inträffat gällande framtidssamtalet.

Utvecklingsinriktat lärande uppstår när det sker ett samspel mellan lärandet i utvecklingsarbetet, dvs. de erfarenheter som görs och ett strategiskt handlande. Med det menas att lärandet leder till utveckling av den befintliga verksamheten, exempelvis i form av nya arbetssätt eller en annan organisering av resurser. Utvärderingen av framtidssamtalet visar att denna komponent i infrastrukturen för utvecklingsarbete fungerat bristfälligt. Trots stora avvikelser i inflödet av ungdomar till verksamheten har inga direkta förändringar gjorts i arbets- eller samarbetsformer för att åtgärda detta.

De ovan beskrivna komponenterna i infrastrukturen för utvecklingsarbete kan sägas utgöra en "jordmån" där nya idéer och arbetsformer kan slå rot. Är jordmånen för tunn vissnar plantorna bort och måste hela tiden ersättas av nya.

11. Avslutande diskussion

Resultatet av denna utvärdering, liksom utvärderingarna av liknande verksamheter i Linköping och Skärholmen, tyder på att de unga lagöverträdarna grovt indelat utgörs av två grupper. Den ena gruppen, vilken utgör den absoluta majoriteten, är ungdomar som har en sådan personlig och social situation att det inte föreligger risk att de utvecklar ett varaktigt normbrytande beteende. För denna grupp är samtalet med polis och socialtjänst oftast en tillräcklig insats i sig. Detta samtal aktiverar också nödvändiga resurser hos föräldrar med en fungerande föräldraförmåga. Den andra gruppen utgörs av ungdomar som uppvisar en problematisk psykosocial situation där det existerar påtagliga riskfaktorer för upprepat normbrytande beteende inom flera områden i individens liv. För denna grupp är insatser av typen framtidssamtalet inte tillräckliga i sig men har en viktig uppgift i att identifiera "högriskungdomar" i ett tidigt skede så att de kan få adekvata stödinsatser på längre sikt. I detta sammanhang är Hudiksvalls målsättning att utforma insatser enligt Risk-, Behovs-, och Responsivitetsprinciperna (Andershed & Andershed, 2005) ett lovande utvecklingsarbete som har stöd i forskningen.

Det finns som ovan beskrivits behov av utvecklingsarbete inom några områden för att verksamheten med framtidssamtalet ska fungera fullt ut. Utvärderingen visar parallellt med detta att det också finns en stor utvecklingspotential för verksamheten med framtidssamtal och det övriga arbetet med normbrytande ungdomar i Hudiksvall. Samarbetet mellan polis och socialtjänst fungerar i grunden bra. Det har byggts upp under lång tid genom en rad gemensamma aktiviteter, exempelvis samarbetsprojekt, studiebesök, internationella erfarenhetsutbyten och utbildningar med bäring på normbrytande ungdomar. Hudiksvalls kommun har under senare år även satsat på utbildningar i risk- och skyddsfaktorer samt hur ett arbete kan bedrivas för tidig upptäckt och behovsriktade insatser för normbrytande ungdomar. Det pågår ett projekt med att vidareutveckla de befintliga samarbetsstrukturena och informationsutbytet mellan socialtjänst, skola, förskola, polis och fritidsverksamhet kring ungdomar i riskzon (jfr. SSPF). Ända sedan 1980-talet har det bedrivits en välfungerande medlingsverksamhet för ungdomar. Kommunen har också på en övergripande nivå upprättat en social investeringsfond med avsatta medel till insatser för att förhindra utanförskap bland ungdomar. Ja, listan kan göras lång över kommunens styrkor. I kommunens framtida utvecklingsarbete skulle det vara intressant att tillämpa ett systemperspektiv då det pågår så många utvecklingsprocesser. Med det menas att de pågående aktiviteterna kopplas till en övergripande idé om hur de ska understödja varandra och bidra till en större helhet.

Den samlade slutsatsen är att det finns goda möjligheter att utveckla det samlade arbetet med unga lagöverträdare och normbrytande ungdomar i Hudiksvall om den grundläggande infrastrukturen för utvecklingsarbete kan stärkas.

Referenser

- Andershed, H. & Andershed, A-K. (2010). ESTER-screening version 2.
- Andershed, H. & Andershed, A-K. (2008). *ESTER manual, version 2. Strukturerad bedömning och uppföljning av evidensbaserade risker, skydd och insatser av unga med eller i riskzonen för normbrytande beteende*. Örebro: Örebro universitet.
- Andershed, H. & Andershed, A-K. (2005). *Normbrytande beteende i barndomen. Vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia förlag.
- Andersson, G. (2002). Utvecklingsekologi och sociala problem, i Meeuwisse, A. & Swärd H. (red). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.
- Andersson, K. (2010). *48-timmarsinsatsen. Utvärdering av en insats till ungdomar, 10–14 år anmälda för brott*. Linköping: Linköpings Universitet.
<https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800029937/aslan-48.pdf>
- Andreassen, T. (2003). *Institutionsbehandling av ungdomar. Vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia förlag.
- Bergmark, A., Bergmark, Å. & Lundström, T. (2011). *Evidensbaserat socialt arbetet – Teori, Kritik, Praktik*. Stockholm: Natur & kultur.
- Bergmark, A. & Lundström, T. (2011). ”Socialstyrelsen, dronten och den evidensbaserade praktiken”. *Socialvetenskaplig tidskrift*, nr 3.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brottsförebyggande rådet. (2009). *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling □ En kunskapsinventering*. Stockholm: BRÅ
- Brulin, G. & Svensson, L. (2011). *Att äga, styra och utvärdera stora projekt*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahlberg, C. & Forsell, A. (2006). *BBIC i praktiken – att knäcka koden*. Lund: Studentlitteratur.
- Ds 2010:9 (2010). *Effektiva insatser mot ungdomsbrottslighet*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Ellström, P-E. (2009). Användning och nytta av utvärderingar: ett lärandeperspektiv, i Svensson, L., Brulin, G., Jansson, S & Sjöberg, K. (red). *Lärande utvärdering genom följeforskning*, s. 103–129. Lund: Studentlitteratur.
- Hjelte, J. Brännström, J. & Engström, C. (2010). *Lokal Evidens (Loke). En modell för lokal uppföljning av kommunal öppen- och heldygnsvård som riktar sig till personer med missbruks- och beroendeproblematik*. Ett SKL-uppdrag. Umeå: Umeå kommun.
<http://www.umea.se/download/18.21003518141dc801bd738c/1382427535996/LOKE-rapport.pdf>
- Kvale, S. & Brinkman, S. (2010). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Macheridis, N. (2008). *Projektaspekter – kunskapsområden för ledning och styrning av projekt*. Lund: Studentlitteratur.
- Rogers, P. (2011). Programteori som verktyg för utvärdering, i Blom, B., Morén, S. & Nygren, L. (red.). *Utvärdering i socialt arbete – utgångspunkter, modeller och användning*. Stockholm: Natur & Kultur.

- Sahlin, I. (red.) (1996). *Projektets paradoxer*. Lund: Studentlitteratur.
- Socialstyrelsen (2014). *Systematisk uppföljning – Beskrivning och exempel*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2013). *Barns behov i centrum*. Grundbok. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2012). *Om implementering*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2008). *Insatser för unga lagöverträdare – En systematisk sammanställning av översikter*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Stockholms stad (2011). *Förstagångssamtal – samverkan mellan polisen och socialtjänsten i Skärholmens stadsdelsområde – Utvärderingsrapport*. Stockholm: Socialförvaltningen.
<https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800030014/forstagangssamtal.pdf>
- Sveriges riksdag (1964). *Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare*. Stockholm. Justitiedepartementet.
- Svensson, L., Brulin, G., Jansson, S. & Sjöberg, K. (red) (2009). *Lärande utvärdering – följeforskning*. Stockholm: Kommentus förlag, Studentlitteratur.
- Vedung, E. (2009). *Utvärdering i politik och förvaltning*. Lund: Studentlitteratur.
- Övrum, B. (2005). *Vägledningshäfte för samtalsledare – Hur genomför man ett bekymrings-samtal?*

Bilaga 1. Uppföljning – framtidssamtalet

1. Ange barnets initialer och datum för aktualisering

---

2. Datum för inbjudan till Framtidssamtalet?

---

3. Är barnet tidigare känt inom socialtjänstens barn- och ungdomsenhet?

- Ja
- Nej

4. Barnets kön?

- Pojke
- Flicka

5. Barnets ålder vid tidpunkten för Framtidssamtalet?

---

6. Kom den unge och förälder/föräldrar till samtalet?

- Ja
- Nej

7. Datum för Framtidssamtalet?

---

8. Vilken brottsmisstanke föranledde Framtidssamtalet? Beskriv med text vilket brott/vilka brott det handlade om?

---

9. Har uppföljningssamtal genomförts?

- Ja

Om ja, ange datum _____

- Nej

UPPFÖLJNING AV RESULTAT

(Görs ett år efter Framtidssamtalet genom kontroll i socialtjänstens och polisens dokumentation).

10. Har det upprättats en polisanmälan där unge misstänks för nya brott efter Framtidssamtalet?

- Ja
- Nej

11. Om ja på ovanstående fråga. Vilken brottslighet handlar misstankarna om? Ange med text.

---

12. När ska brottet/brotten vara begångna? Ange datum.

---

13. Har socialtjänsten indikationer på att den unge uppvisat normbrytande eller annat riskbeteende efter Framtidssamtalet som inte föranlett en polisanmälan?

- Ja
- Nej

Om ja, vilket beteende?

FoU-rapporter från

FoU Välfärd; Region Gävleborg

- 2008:1 Karin Tillberg Mattsson
Demensteamet i Gästrikland – en utvärdering.
- 2008:2 Annika Almqvist, Mia Reuterborg & Per Åsbrink
Utvärdering av familjecentraler i Gävleborg.
- 2008:3 Bengt Finn
Brukarnas behov i centrum – samverkan i GÄST-projektet kring personer med psykiska funktionshinder.
- 2009:1 Lena Aune
Slutrapport och utvärdering av projekt JämRum.
- 2009:2 Tillberg Mattsson & Elisabeth Norin
Att bli ledare för sina arbetskamrater – studie av Kompetensstegen i Gävleborg.
- 2009:3 Annika Almqvist
Utvärdering av en samverkansprocess – ProG-projektet i Bollnäs.
- 2009:4 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg under 2008.
- 2010:1 Jannie Pevik Fasth
Barnahus – en första delrapporten.
- 2010:2 Annika Almqvist
Självrespekt som väg ur våldet – utvärdering av Stickans gruppbehandling för män som utövat våld i nära relation.
- 2010:3 Annika Almqvist, Kaj Gustafsson, Ronnie Karlsson & Hanna Wickström
Unga vuxna utanför – kartläggning i Gävleborg.
- 2010:4 Lis Bodil Karlsson
Tryggare än så här kan det inte vara – en kvalitativ studie av Kvinnohemmet Rosen.
- 2010:5 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn o Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2009 i jämförelse med 2008.
- 2010:6 Inga Michaeli, Kaj Gustafsson & Karin Tillberg Mattsson
Utanför upptrampade stigar – en studie av förebyggande hembesök hos äldre i Gävleborg.
- 2011:1 Ann Lyrberg
Utbildning och kompetens inom missbruks- och beroendevården – en kartläggning bland personal i Gävleborgs län.
- 2011:2 Jannie Pevik Fasth
Träffpunkter för äldre – en studie av sociala mötesplatser i Hudiksvall, Söderhamn och Gävle.
- 2011:3 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2010 i jämförelse med 2009.
- 2011:4 Kaj Gustafsson
Utvärdering av Barnahus Gävleborg – slutrapport.
- 2011:5 Ann Lyrberg
Utvärdering av beroendemottagning i Bollnäs.
- 2012:1 Ingrid Nilsson & Karin Tillberg Mattsson
Ett redskap för brukarinflytande? – om möjligheter och dilemman i handikappomsorgens arbete med genomförandeplaner.
- 2012:2 Bengt Finn & Kristina Bromark
Återhämtning som ledstjärna – utvärdering av ”Hela vägens psykiatri Gästrikland”.
- 2012:3 Ann Lyrberg
Utvärdering av beroendemottagningen i Ljusdal.
- 2012:4 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2011 i jämförelse med perioden 2008–2010.

- 2012:5 Anna Karsbo
Bemötande av ensamkommande flyktingbarn i Gävleborgs län.
- 2012:6 Kaj Gustafsson
GBL och GHN-problematiken i Bollnäs kommun – en inventering av kunskaper, samverkansformer och behov av utvecklingsarbete.
- 2013:1 Ingrid Nilsson & Karin Tillberg Mattsson
Att tillgodose sociala behov för en skälig levnadsnivå – en studie av hemtjänst i Gävleborgs län.
- 2013:2 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2012 i jämförelse med perioden 2008-2011.
- 2013:3 Marie Löhman
Kontaktfamilj – till vem, varför och hur? Handläggare inom Socialtjänsten i samtliga kommuner i Gävleborgs län beskriver en av sina vanligaste tjänster riktad till barn och unga.
- 2013:4 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att öka kunskapen om barnen i gruppverksamheter.
- 2013:5 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Utvärdering av familjecentrum i Ljusdal.
- 2014:1 Kaj Gustafsson
GBL-missbruk i Bollnäs kommun – en studie av erfarenheter och upplevelser bland droganvändare och föräldrar.
- 2014:2 Ann Lyrberg
Barns och föräldrars behov av stöd i familjer med missbruk – en intervjustudie med föräldrar och personal inom missbruks- och beroendevården i Gävle, Hudiksvall och Ovanåkers kommuner i Gävleborg.
- 2014:3 Annika Almqvist & Per Åsbrink
Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga – aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2013 i jämförelse med perioden 2008-2012.
- 2014:4 Kaj Gustafsson
Uppföljning av stöd- och behandlings-insatser till barn och familjer som varit aktuella på Barnahus Gävleborg – Vad hände med barnen?
- 2015:1 Kaj Gustafsson
Utvärdering av framtidssamtalet med unga lagöverträdare i Hudiksvalls kommun.

Utvärdering av framtidssamtalet i Hudiksvalls kommun

En angelägen frågeställning är hur arbetet med unga lagöverträdare kan bedrivas för att uppnå brottspreventiva effekter och tidigt upptäcka de ungdomar som riskerar utveckla en kriminell livsstil. I Hudiksvall har polisen och socialtjänsten utvecklat en integrerad intervention för unga lagöverträdare under 15 år med denna målsättning. Metoden som kallas framtidssamtalet bygger på att en uniformerad polis och en socialsekreterare träffar den unge tillsammans med föräldrarna och genomför ett särskilt strukturerat samtal. I denna rapport redovisas resultatet från en utvärdering av verksamheten. Rapporten är inriktad på att diskutera framtidssamtalets brottspreventiva effekter, det praktiska genomförandet av verksamheten samt inte minst hur ungdomar och föräldrar upplever interventionen och det mellanmäskliga samspelet med de professionella. Rapporten innehåller också ett avsnitt som resonerar kring förutsättningar och behov som finns vid utveckling, implementering och långsiktigt upprätthållande av nya arbetsformer.

Beställ rapporten från:
gunilla.blom.lundqvist@regiongavleborg.se
Region Gävleborg, FoU Valfärd
Gävle sjukhus, ingång 11
801 87 Gävle
Tel: 026—65 02 68

Kaj Gustafsson